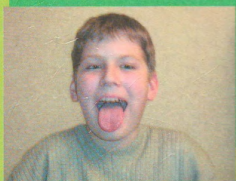


А.Я. МАЛЯРЧУК

ОБСТЕЖЕННЯ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ



ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ

Правильне вимовляння кожного звука та добре розвинений фонематичний слух — ось головні передумови для правильного правопису.

К. Д. Ушинський

Відбираючи до спеціальних логопедичних дошкільних та шкільних закладів, важливо своєчасно розмежувати дітей з первісними мовленнєвими порушеннями від дітей з пониженим слухом та розумово відсталих, оскільки у останніх можна спостерігати схожі прояви мовленнєвих вад. Але хоча зовнішні прояви й подібні, все ж мовленнєві порушення зумовлено різними причинами. Важливо з'ясувати, які ж саме причини зумовлюють відхилення у мовленнєвому розвитку. Вони наочно виявляються під час обстеження різних сторін пізнавальної діяльності дітей. Тому обстеження першим починає лікар-психоневролог, а потім продовжує логопед. Якщо дитину обстежують на МПК, то спільно з лікарем-психоневрологом у ньому беруть участь психолог, логопед, педагог-дефектолог, що дозволяє точніше встановити діагноз.

Якщо порушення мовлення є первісним (тобто слух та інтелект дитини в межах норми: у дітей із пониженим слухом та розумовою відсталістю порушення мовлення є вторинним дефектом), дітей направляють до спеціальних логопедичних дошкільних та шкільних закладів. На логопедичних пунктах при загальноосвітніх школах мають навчатися діти, які страждають порушенням мовлення первісно.

Теоретичні методичні рекомендації з обстеження мовлення викладено в книгах “Основы теории и практики логопедии” (под ред. Р. Е. Левиной) — М., Просвещение, 1967; “Логопедия” (под ред. проф. Л. С. Волковой) — М., Просвещение, 1989 та ін.

Даний посібник має суто практичний характер, у ньому подано мовленнєвий матеріал (у малюнках, завданнях) для різностороннього обстеження усного та писемного мовлення. Він рекомендований для вчителів-логопедів, МПК, учителів та вихователів шкіл і дошкільних закладів.

Сподіваємось, що цей посібник допоможе підвищити рівень обстеження мовлення дітей будь-якого віку незалежно від характеру їхнього основного дефекту.

Посібник складається з таких розділів:

I. ОБСТЕЖЕННЯ БУДОВИ ТА МОТОРИКИ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ

Усі виявлені дефекти будови артикуляційного апарату, моторики і мовлення фіксуються логопедом у мовленнєвій картці чи протоколі обстеження мовлення. Оглядаючи артикуляційний апарат, логопед відзначає дефекти губ, зубів, прикусу, язика, піднебіння (можливі дефекти будуть вказані далі). Під час перевірки моторики (рухливості) артикуляційного апарату логопед пропонує виконати різні вправи:

— *для губ*: розтягнути губи у посмішку, потім зробити губами трубочку, закласти нижню губу на верхню і навпаки та ін.;

— *для язика*: підняти язик до піднебіння, потім опустити вниз до нижніх зубів; переміщувати кінчик язика від одного куточка губ до іншого, цмокати язиком та ін.;

— *для м'якого піднебіння*: пропонуємо дитині кілька разів вимовляти звук “а” і в цей час спостерігаємо за рухливістю м'якого піднебіння; перевіряємо видих повітря через ніс, рот;

— *для щелеп*: перевіряємо рухливість нижньої щелепи; просимо її висунути вперед, праворуч, ліворуч і т. д.

У посібнику подано функціональні проби обстеження мовленнєвої моторики доктора медичних наук О. М. Мастюкової для виявлення легкого (стертого) ступеня дизартрії (Лекції на курсах “Підвищення кваліфікації вчителів-логопедів”. — М., 1979).

Усі дані обстеження фіксуються, оскільки навіть незначні відхилення в руховій функції артикуляційного апарату можуть призвести до мовленнєвих вад.

II. ОБСТЕЖЕННЯ ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ

У цьому розділі подано мовленнєвий матеріал (у завданнях та малюнках) для обстеження фонематичного сприймання, аналізу та синтезу, уявлення.

Необхідно пам'ятати, що коли у дитини в процесі вимовляння слів відзначається нестійке користування звуками мовлення, їх змішування, однакове вимовляння групи або пар звуків, то це показник недостатнього розрізнення звуків. У дітей із такими дефектами можуть бути відхилення в оволодінні читанням та письмом.

ІІІ. ОБСТЕЖЕННЯ ВИМОВЛЯННЯ ЗВУКІВ ТА СЛІВ

У цьому розділі подано мовленнєвий матеріал (у малюнках та завданнях) для обстеження вимовляння свистячих, шиплячих, сонорів, дзвінких приголосних, йотованих звуків — усі у різних складових позиціях, а також малюнки для обстеження вимовляння слів з різною складовою структурою.

Слід попросити дитину назвати малюнки самостійно та відображено. Дефекти вимовляння звуків фіксуються: спотворення, заміна, змішування, відсутність певного звука; записуються приклади спотвореного вимовляння структури слів.

Необхідно пам'ятати, що порушення дитиною структури слів нерідко вказують на те, що у неї були або ще є вияви загального недорозвинення мовлення.

ІV. ОБСТЕЖЕННЯ СЛОВНИКА ДИТИНИ

Логопед спочатку обстежує активний, а потім пасивний словник дитини. Паралельно з перевіркою активного словника з'ясовується розуміння слів шляхом ставлення питань, уточнення змісту слів та їх узагальнення.

У цьому посібнику подано малюнки з таких тем: фрукти, овочі, інструменти, меблі, дерева, одяг, транспорт, посуд, тварини (свійські тварини, дикі тварини, комахи, птахи), шкільне приладдя, іграшки.

Підібрано також мовленнєвий матеріал — малюнки для називання частин предметів, частин тіла тварин, людини (наприклад, у машини: кузов, кабіна, колеса тощо).

Підібрано малюнки для обстеження словникового запасу словами, які б означали дію, ознаки предметів; завдання на підбір синонімів, антонімів, спільнокореневих слів.

Перевіряється спочатку активний словник дитини. Малюнки, які дитина не змогла назвати, беруться логопедом на замітку, а потім демонструються знову (для перевірки пасивного словника) з проханнями показати той чи інший предмет, виконувати дію тощо.

Словник дітей не завжди є достатнім показником загального недорозвинення мовлення. Залежно від середовища, виховання та інших причин може спостерігатися багатство чи обмеженість словника дитини. Він повинен розглядатися не ізольовано, а в сукуп-

ності з іншими проявами, зокрема, з особливостями розвитку фонематичної та граматичної будови мовлення.

V. ОБСТЕЖЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

Обстежуючи граматичну будову мовлення, логопед звертає увагу і фіксує таке: чи вдається дитині описати зміст сюжетних малюнків у формі розповідного мовлення чи шляхом перерахування окремих предметів, зображених на малюнку, без описування дій та якостей; які речення — прості чи поширені — використовує дитина, які частини мови при цьому використовує і яке їхнє граматичне оформлення, чи правильно вживає прийменники. Паралельно перевіряється і розуміння речень шляхом виконання різних прохань логопеда (наприклад: “Поклади лінійку між зошитом та книжкою” тощо).

У цьому посібнику подано ряд сюжетних малюнків на такі теми: “Допоможемо вижити птахам”, “Радіємо пробудженню природи”, “Насолоджуємося теплом”, “Заблукали”.

Для детальнішого обстеження граматичних категорій підбрано мовленнєвий матеріал (у малюнках та завданнях) для перевірки:

- а) вживання та розуміння прийменників;
- б) вміння визначати рід іменників та займенників;
- в) вміння змінювати іменники у множині;
- г) вміння узгоджувати числівники з іменниками;
- д) вміння відмінювати іменники та прикметники;
- е) вміння узгоджувати іменники з прикметниками у роді та числі;
- є) вміння відмінювати дієслова у особах та числах;
- ж) вміння утворювати нові слова з допомогою суфіксів та префіксів.

Діти з нормальним мовленнєвим розвитком справляються з даними завданнями, а у дітей із загальним недорозвиненням мовлення обов'язково трапляються помилки, які вказують на недостатнє сформування граматичної будови мовлення. Загальне недорозвинення мовлення є причиною ускладнення оволодіння дитиною читанням та письмом.

Проаналізувавши дані різносторонньої перевірки усного мовлення, визначають діагноз порушення мовлення:

а) фонетичне порушення мовлення (порушено вимовляння однієї чи кількох груп звуків), зумовлене функціональним порушенням (що в мовній картці не фіксується) або органічним порушенням периферійного мовленнєвого апарату (коротка під'язикова зв'язка та ін.), ринолалією чи дизартрією;

б) фонетико-фонематичне порушення мовлення (порушено вимовляння звуків та фонематичну систему мовлення), зумовлене функціональним порушенням (що в мовній картці не фіксується) або органічним порушенням периферійного мовленнєвого апарату (коротка під'язикова зв'язка та ін.), ринолалією чи дизартрією;

в) загальне недорозвинення мовлення (вимовляння звуків порушується не завжди, оскільки вони вже можуть бути виправлені), що виявляється у порушенні фонематичної системи та лексико-граматичної будови мовлення — аграматизми, які зумовлені алалією, дизартрією, ринолалією чи затримкою мовленнєвого розвитку. Вказується рівень ЗНМ.

VI. ОБСТЕЖЕННЯ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА

Вище вже згадувалось, що фонетико-фонематичне та загальне недорозвинення мовлення впливають на здатність дитини оволодіти читанням та письмом. Тому поряд з обстеженням усного мовлення у учнів необхідно перевіряти читання та письмо.

У цьому розділі посібника дано тексти для перевірки читання та переказу, окремі літери для читання, складу, слова різної складової структури.

Проводячи обстеження читання, необхідно зосередитися на характері читання: дитина читає по складах, цілими словами чи перебирає окремі літери і важко поєднує їх у складу та слова. Звертається увага на особливості помилок: чи замінює дитина в процесі читання одні літери на інші (свистячі на шиплячі та навпаки, дзвінки приголосні на глухі та навпаки, м'які на тверді та ін.); чи відповідають ці заміни їх мовленнєвому порушенню, який характер інших помилок; який темп читання, а також ступінь розуміння прочитаного.

Усі ці спостереження та аналіз помилок допоможуть уточнити, чим зумовлено недоліки читання: фонетико-фонематичним чи загальним недорозвиненням мовлення.

Для перевірки письма пропонуються тексти для слухових диктантів (2—4 класи), слова для складання речень, опорні слова для складання і запису розповідей. Якщо дитина не може

справитися з цими завданнями, проводиться диктант окремих літер, складів, слів, речень; а також переписування з друкованого та писаного тексту.

Подано зразок схеми аналізу письмових робіт. Важливо вміти відрізнити дітей з недоліками письма, зумовленими мовленнєвою недостатністю, від дітей, у яких недоліки письма викликані іншими причинами, наприклад, педагогічною запущеністю, двомовністю та ін.

Якщо дитина не має дефектів в усному мовленні і не допускає *специфічних помилок на заміну літер* (шиплячих на свистячі, твердих приголосних на м'які, дзвінких на глухі), але робить багато інших помилок, у цьому випадку відставання у письмі не можна вважати наслідком мовленнєвих порушень.

Проаналізувавши результати обстеження всіх сторін усного мовлення, а також читання та письма, визначають діагноз порушення читання і письма:

а) дислексія та дисграфія, зумовлені фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення: за наявності помилок у письмових роботах і читанні на *заміну літер, що позначають звуки* (свистячих на шиплячі, дзвінких приголосних на глухі, твердих на м'які тощо);

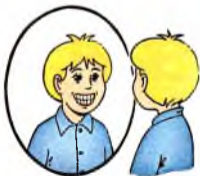
б) дислексія та дисграфія, зумовлені загальним недорозвиненням мовлення: за наявності помилок у письмових роботах і читанні, крім *помилки на заміну літер*, обов'язкових помилок, зумовлених недорозвиненням граматичної будови мовлення (*аграматизми*).

Згідно з мовленнєвим діагнозом визначається, де дитина має отримувати логопедичну допомогу: в дошкільному логопедичному закладі, у школі для дітей із важкими розладами мовлення, на логопедичному пункті при загальноосвітній школі чи в логопедичному кабінеті при дитячій поліклініці.

Встановлений мовленнєвий діагноз дозволяє також знайти найрадикальніші способи і методи подолання недоліків мовлення.

Зрозуміло, що не кожній дитині можна пропонувати всі завдання для виконання. Залежно від віку та розвитку мовлення дитини логопед вирішує, які завдання давати для проведення обстеження її мовлення.

ОБСТЕЖЕННЯ БУДОВИ ТА МОТОРИКИ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ



ОБСТЕЖЕННЯ БУДОВИ ТА МОТОРИКИ АРТИКУЛЯЦІЙНОГО АПАРАТУ

1. **Губи** (нормальні, товсті, вузькі, розщеплені; рухомі, малорухо-мі, парез; вправи виконує, не виконує, виконує із зусиллям).
2. **Зуби** (нормальні, зайва кількість, зуби поза щелепною дугою, рідкі).
3. **Прикус** (нормальний, відкритий передній, відкритий боковий, прогнатія, прогенія; нижня щелепа рухома, малорухома, парез; вправи виконує, виконує із зусиллям, не виконує).
4. **Язик** (нормальний, великий та м'ясистий, довгий та вузький, короткий; під'язикова зв'язка нормальна чи коротка; рухо-мий, малорухомиий, напружений, парез; вправи виконує, ви-конує із зусиллям, не виконує).
5. **Піднебіння** (*тверде піднебіння* — нормальне, високе, готичне, низьке, широке; наявність розщеплення: повне, часткове, однібічне, двобічне, доопераційне, obturator, проопероване, рубці. *М'яке піднебіння* — нормальне, укорочене, розщеп-лене, відсутнє; рухоме, малорухоме, напружене, парез).
6. **Видих** (нормальний, тільки ротовий, змішаний).

Спеціальні функціональні проби обстеження мовленнєвої моторики для виявлення легкого (стертого) ступеня дизартрії доктора мед. наук О. М. Мاستюкової (Лекції для слухачів курсів “Підвищення кваліфікації логопедів”. — М., 1979).

- 1 **проба**. Висунути язик вперед та тримати нерухомо, одночасно дивитись на палець, що рухається (повторити кілька разів). Якщо язик починає рухатись або намагається рухатись — це показник порушення артикуляційної моторики.
- 2 **проба**. Робимо артикуляційні вправи й слідкуємо за рухом голови дитини та напруженням шийних м'язів (перевіряємо рукою). Якщо рухається голова чи напружуються м'язи шиї — це порушення артикуляційної моторики.
- 3 **проба**. Пропонуємо дитині виконати артикуляційні вправи й слідкуємо за рухом рук та ніг. Якщо напружуються чи рухаються пальці рук та ніг — це показник порушення артикуляційної моторики.

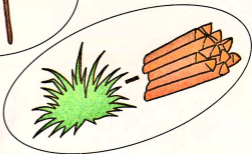
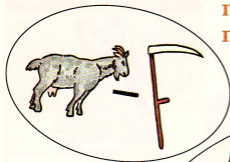
ОБСТЕЖЕННЯ ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ



па — ба

па — ба — па

па — ба — ба



то — до

то — до — то

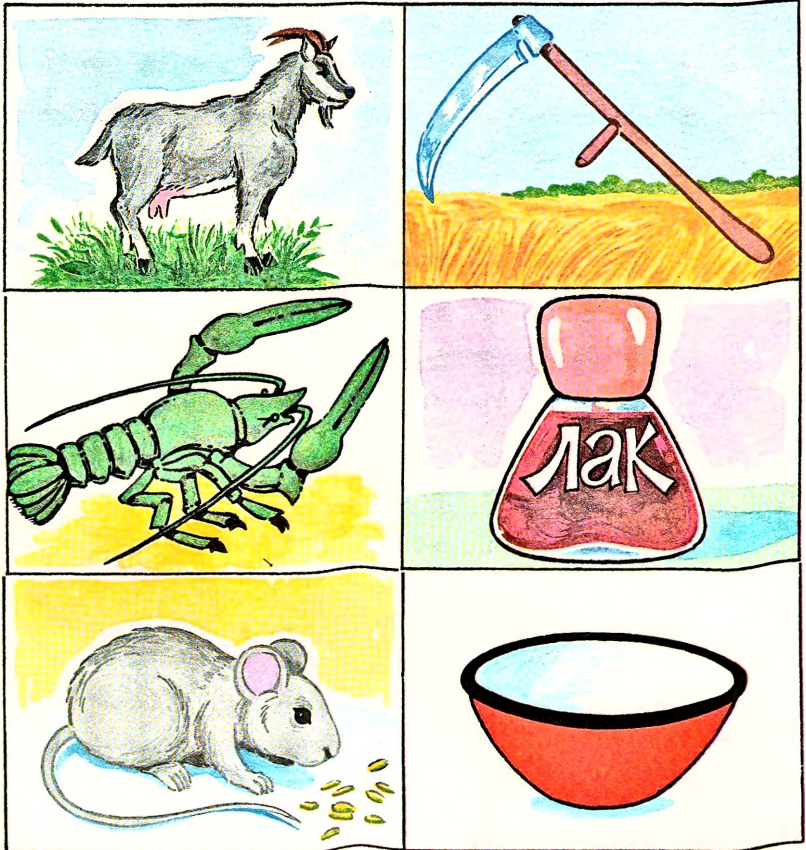
до — то — до

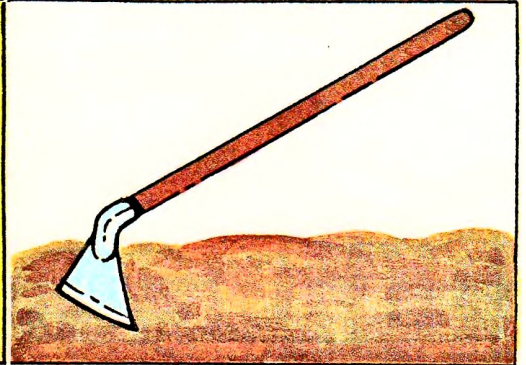
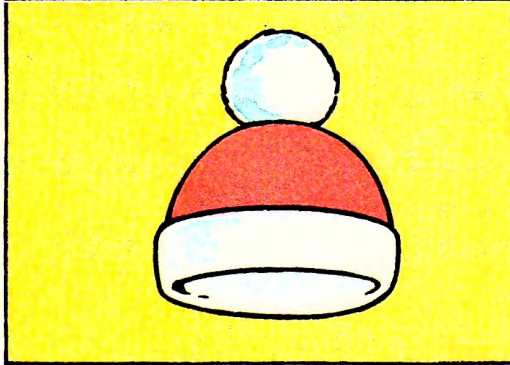
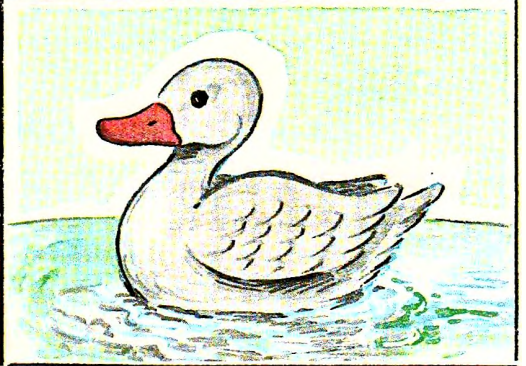
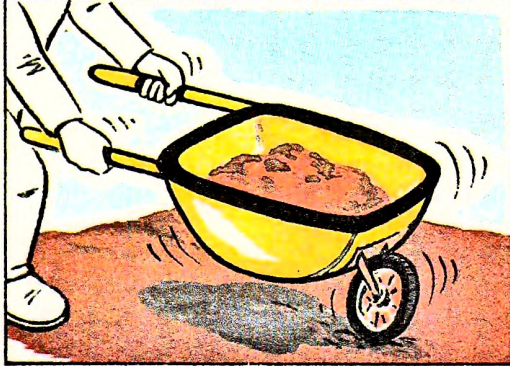
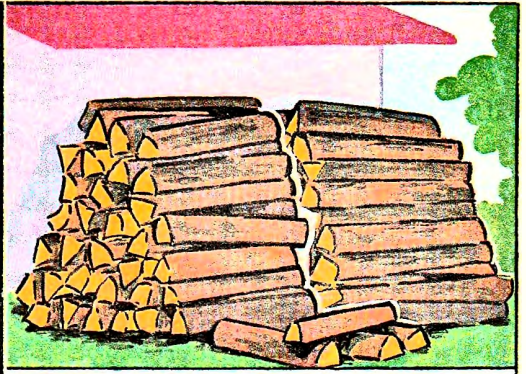
ОБСТЕЖЕННЯ ФОНЕМАТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ, АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ, УЯВЛЕННЯ

1. РОЗРІЗНЕННЯ БЛИЗЬКИХ ФОНЕМ:

а) ПРОПОНУЄМО ДИТИНІ ПОСЛУХАТИ ТА ЗНАЙТИ ЦЕЙ ПРЕДМЕТ НА МАЛЮНКУ.

Де коза? (Потім: де коса, рак, лак, мишка, миска, трава, дрова, тачка, качка, пилка, білка?)





б) ПОСЛУХАТИ І ПОВТОРИТИ СКЛАДИ ТА СЛОВА:

па — ба

то — до

па — ба — па

то — до — то

ба — па — ба

до — то — до

па — ба — ба — па

до — то — то — до

пити — бити — мити

шити — жити — лити

м'яти — їсти — мити

2. ВИДІЛЕННЯ ПЕВНОГО ЗВУКА З РЯДУ ЗВУКІВ

ДИТИНА СЛУХАЄ РЯД ЗВУКІВ ТА ПІДНИМАЄ РУКУ,
ПОЧУВШИ ПЕВНИЙ ЗВУК

“а” серед	о, а, у, и, і, а
“у” серед	и, і, у, о, а, у
“д” серед	р, м, д, с, т, д, к
“с” серед	м, н, р, с, д, к, с
“с” серед	ш, з, с, ж, ц, ч, с
“ш” серед	л, м, н, ш, х, к, ш
“ш” серед	ж, ч, ш, с, щ, ш, ц

3. ВИЗНАЧЕННЯ НАЯВНОСТІ ЗВУКА В СЛОВІ:

а) ДИТИНУ ПРОСЯТЬ СКАЗАТИ, ЧИ Є ПЕВНИЙ ЗВУК У
ПОЧУТОМУ СЛОВІ:

“а” в словах: осінь, агрус, укол, оси, аркуш, сік, сам,
син, кіт, мак;

“о” в словах: оклик, айстра, око, армія, успіх, окунь,
лак, сом, мак, лом;

“к” в словах: кран, грім, кріт, кіт, гра, ікра, кулька,
година, ліжко;

“п” в словах: булка, пакет, бабуся, пилка, лапи,
клубок;

“с” в словах: зозуля, синиця, снігур, стіл, миска,
мишка, кришка, посуд, козел, осінь;

“ш” в словах: шпак, жайворонок, шишкар, жаба,
шафа, шапка, сапа, машина, ожина, агрус;

“ц” в словах: цапеня, суша, чапля, лисиця, бочка,
вівця, лис;

“т” в словах: тканина, дрова, дах, трава, дім, тин,
тачка.

б) ДИТИНА ПОВИННА ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ СПІЛЬНИЙ
ЗВУК В ЦИХ СЛОВАХ:

аркуш, агрус, армія, айстра;
осінь, око, оклик, окунь;

стіл, стілець, стіна, стукати;
ніс, лис, агрус, автобус;
кішка, мишка, кришка, кашка;
норка, дірка, марка, Мурка.

4. ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ФОНЕМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ

а) НАЗВАТИ ПЕРШІЙ, А ПОТІМ ОСТАННІЙ ЗВУК В СЛОВАХ:

аркуш, урна, осінь, кран, дріт, стіл, шпак, кіт, мак, сік, лис, око, риба;

б) ПОЛІЧИТИ ЗВУКИ В СЛОВАХ:

мак, дах, сом, лоша, маки, палка, дірка, стіл, кран, столи, крани, хустка, коржик;

(Для учнів, котрі тією чи іншою мірою оволоділи навичками фонематичного аналізу слів, спеціально підбираються для аналізу слова багатоскладові, зі збігом приголосних, із звуками, що неправильно вимовляються дитиною, слова, що рідко зустрічаються в мовленні, типу: шпаківня, каструля, перестукування, прописуватися, кораблебудівник, найсуворіший та інші.)

в) ПОРІВНЯТИ СЛОВА ЗА ЗВУКОВИМ СКЛАДОМ:

сам — сом, сом — лом, сон — сом, сон — син, лис — ліс, білка — булка;

г) НАЗВАТИ, СКІЛЬКИ СЛІВ У РЕЧЕННІ.

ЯКЕ 1-ше (2-ге, 4-ге, 3-тє) СЛОВО?

Діти рвали польові квіти.

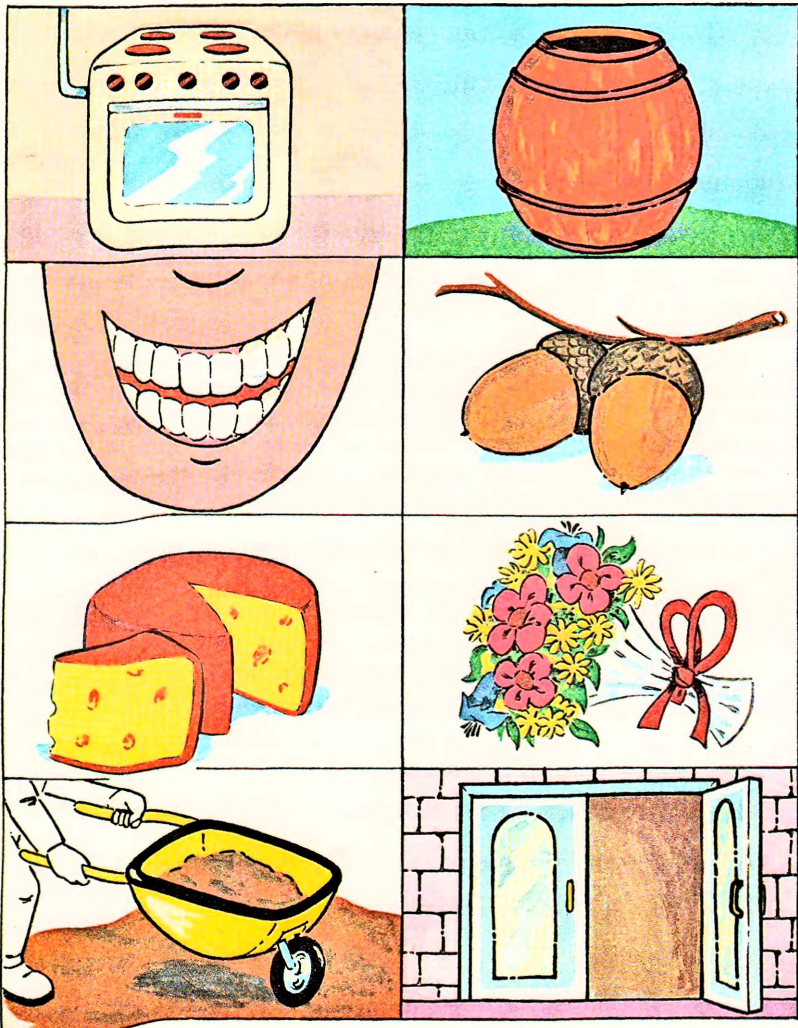
Біля школи зелена ялинка.

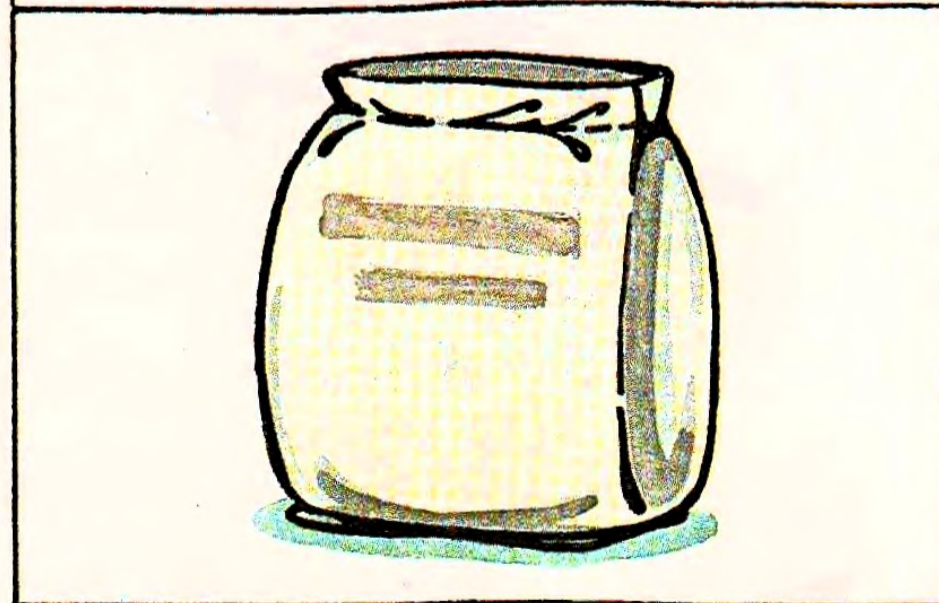
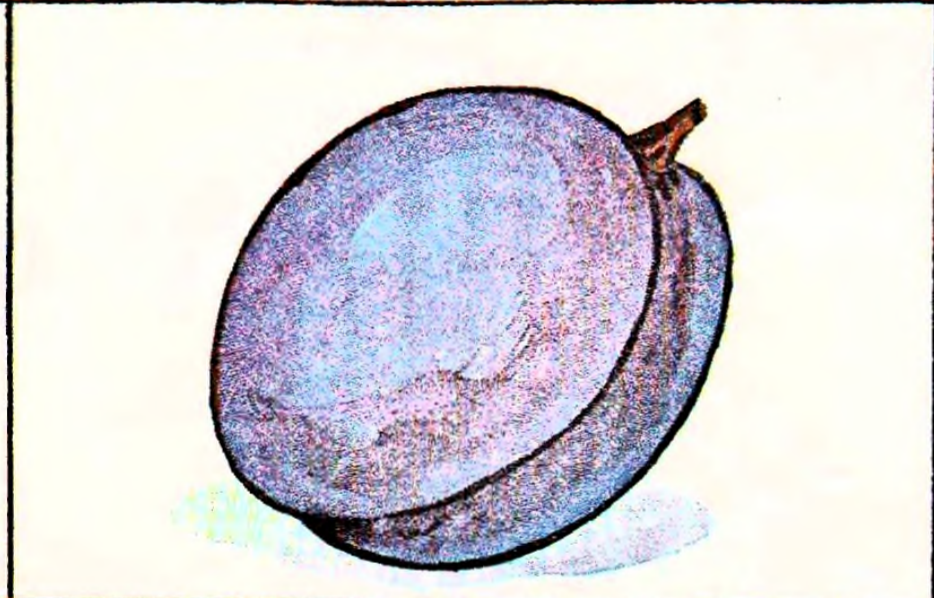
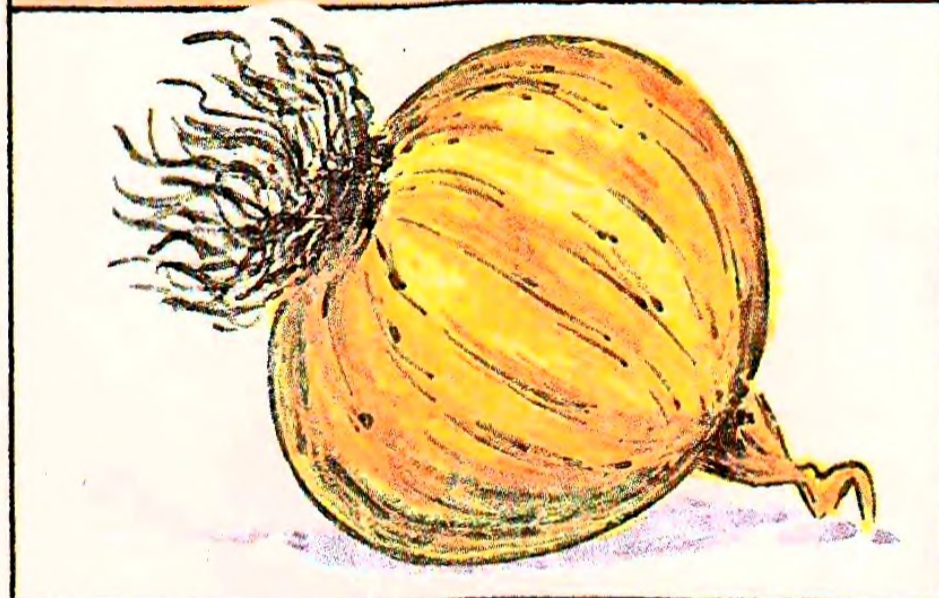
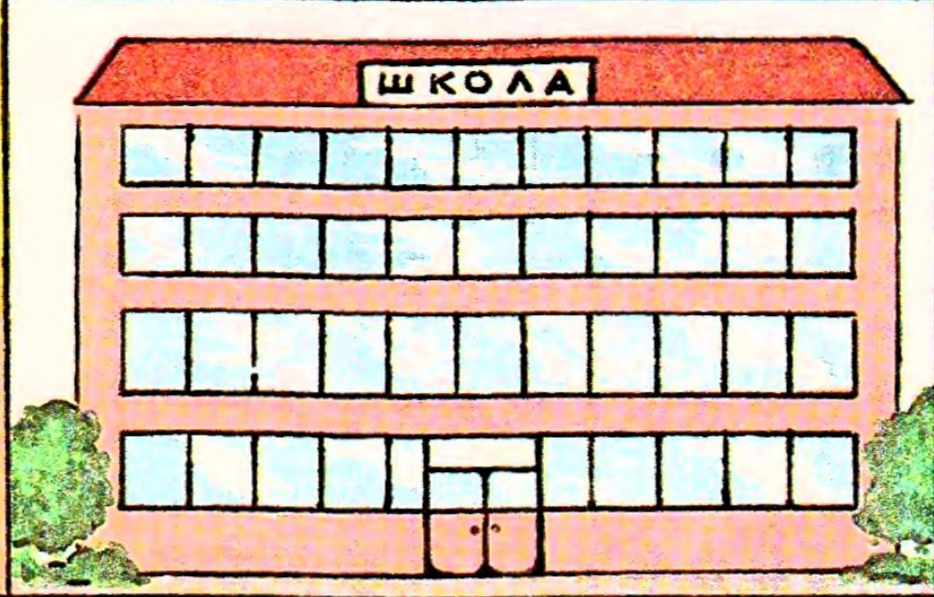
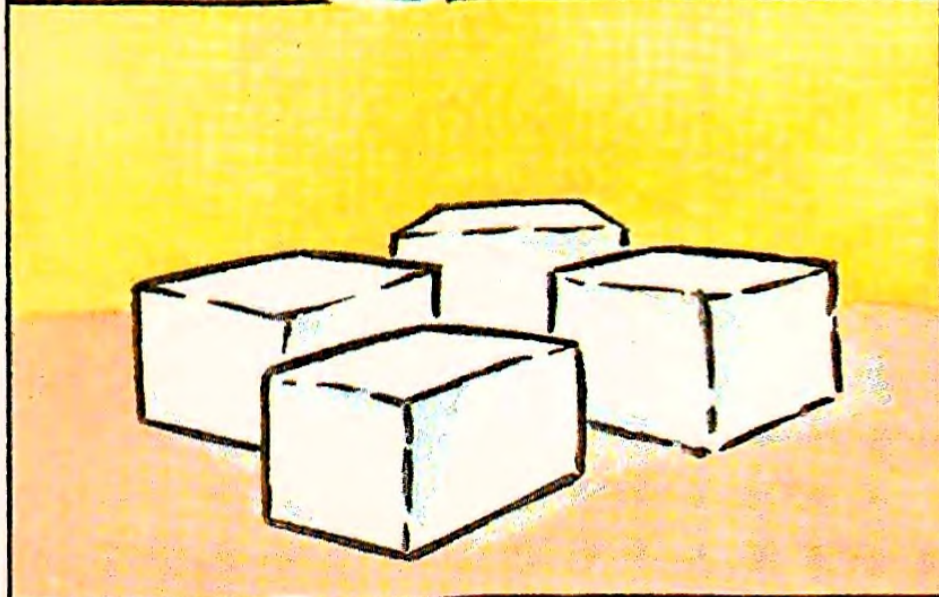
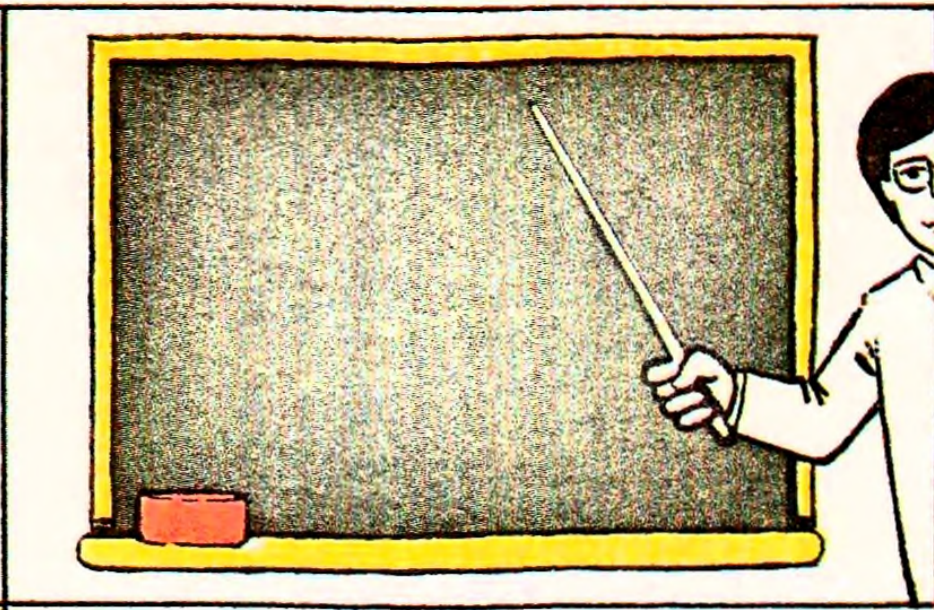
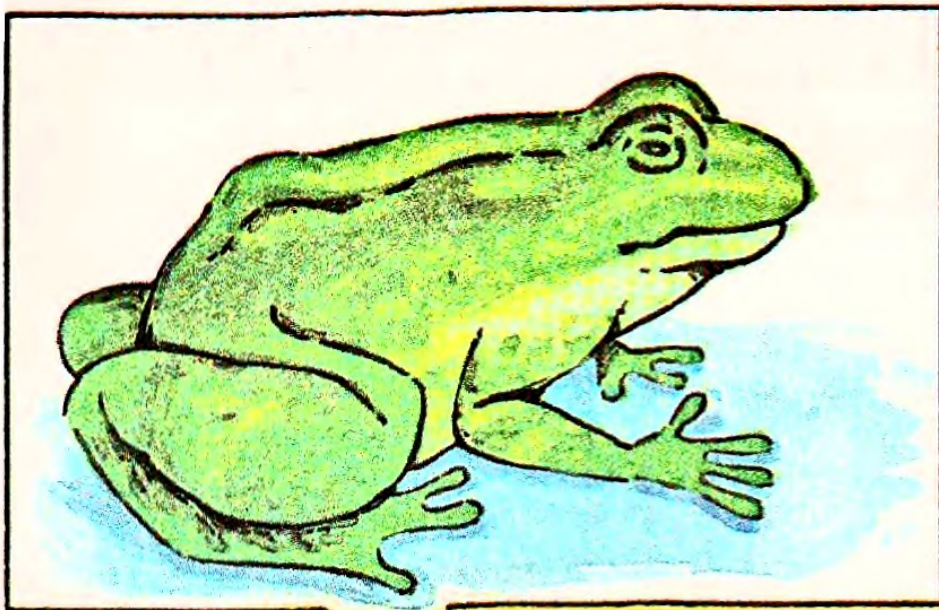
Дідусь купив червоні яблука.

д) ЗНАЙТИ ЗВУК (СКЛАД), НА КОТРИЙ ПАДАЄ НАГОЛОС, У СЛОВАХ ЦИХ РЕЧЕНЬ.

5. ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ФОНЕМАТИЧНОГО УЯВЛЕННЯ

а) ПРОПОНУЄМО ДИТИНІ ПОДИВИТИСЬ НА МАЛЮНКИ, НАЗВАТИ ЇХ ТА ЗНАЙТИ МАЛЮНОК, У НАЗВІ ЯКОГО Є ЗВУК С (ПОТІМ Ц, З, Ш, Ж, Р, Л, Т, Д, П, Б, В):





б) ВІДІБРАТИ ІГРАШКИ З ПЕВНИМ ЗВУКОМ: з "С"
(або Ш, Р, Л та ін.).

в) ПРИДУМАТИ ТА НАЗВАТИ СЛОВА З ПЕВНИМ ЗВУКОМ:
з "Р"
(або С, Ш, Л, Ж, З, Д, В та ін.).

ОБСТЕЖЕННЯ ВИМОВЛЯННЯ ЗВУКІВ ТА СЛІВ

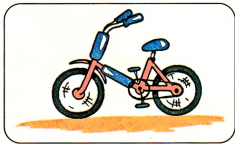
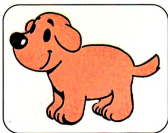


З, З'



Ц, Ц'

Ж, Жі



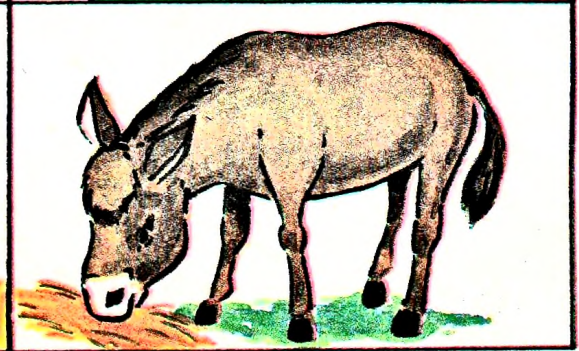
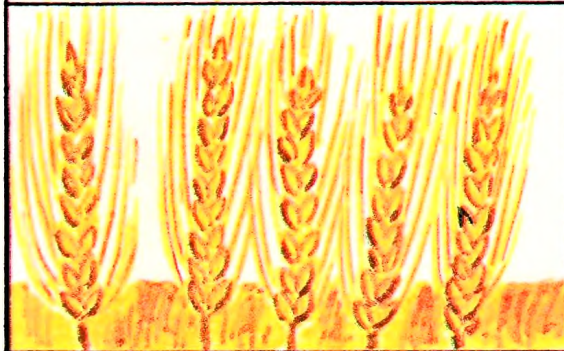
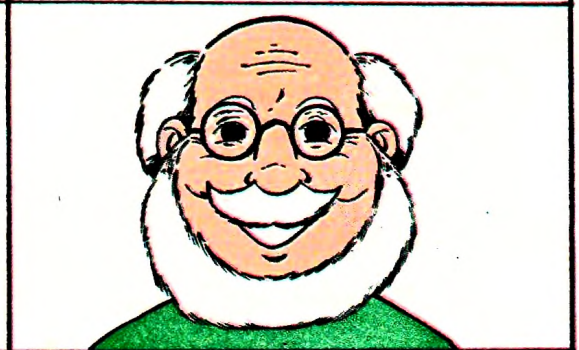
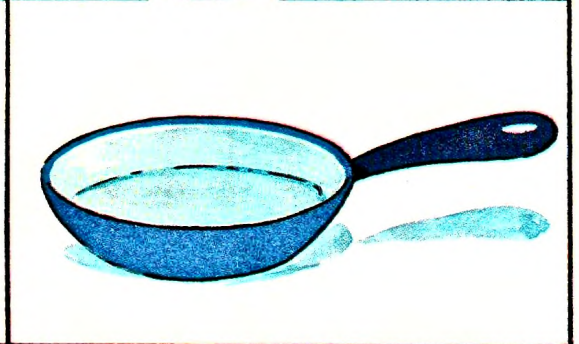
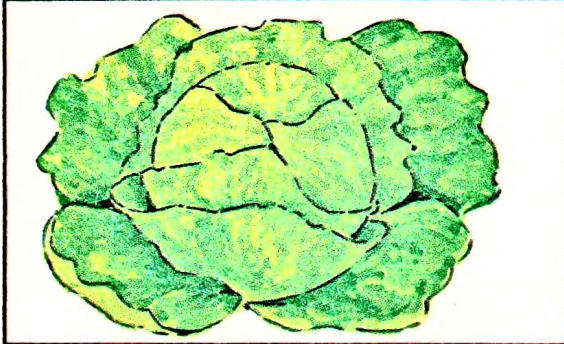
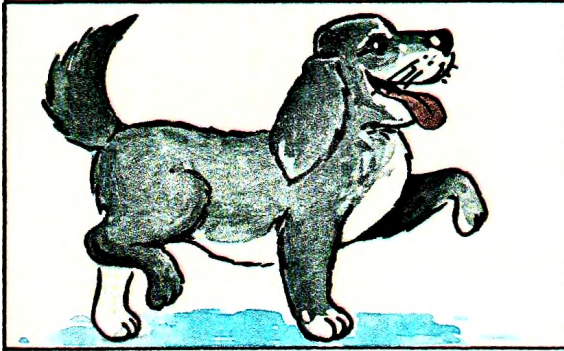
ДЗ, ДЗ'

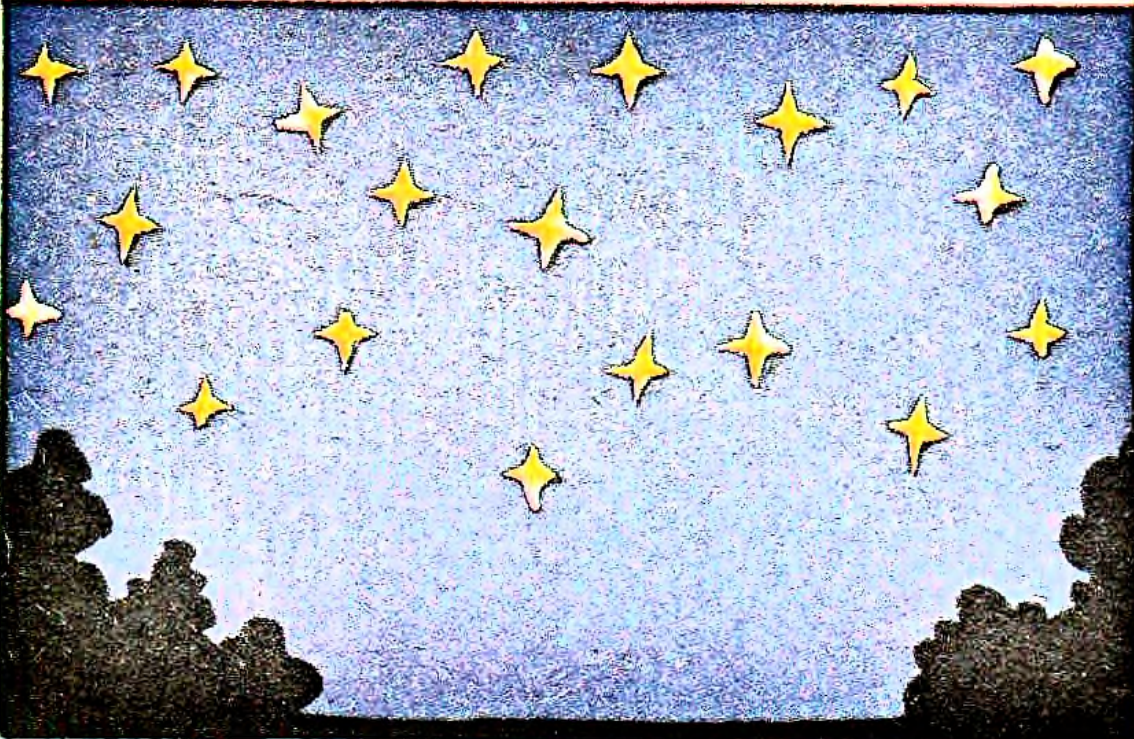
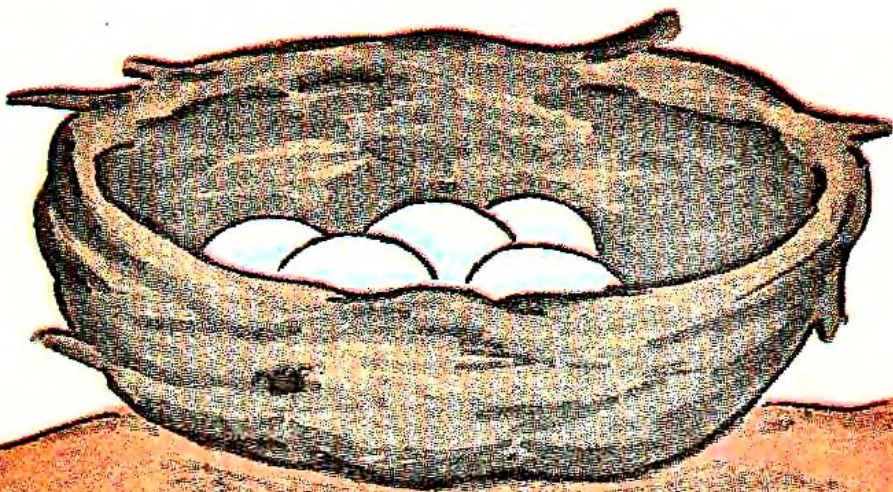
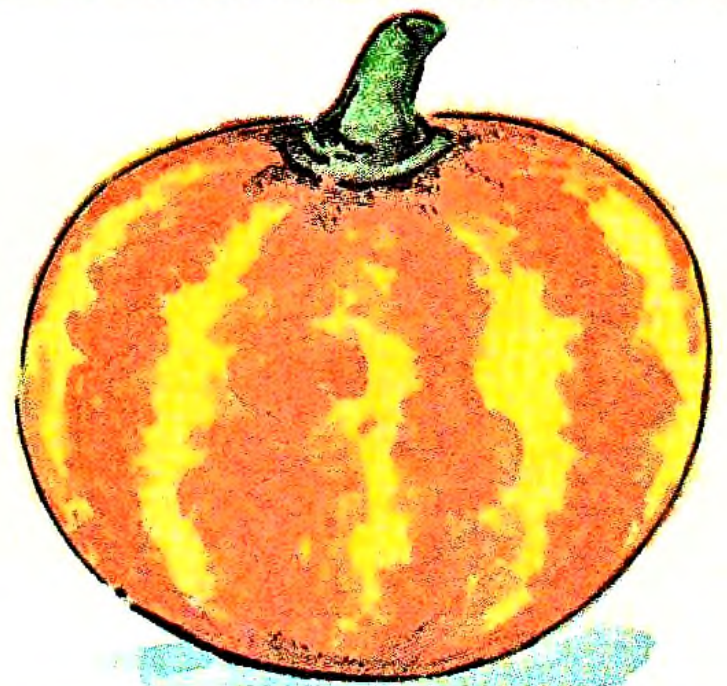
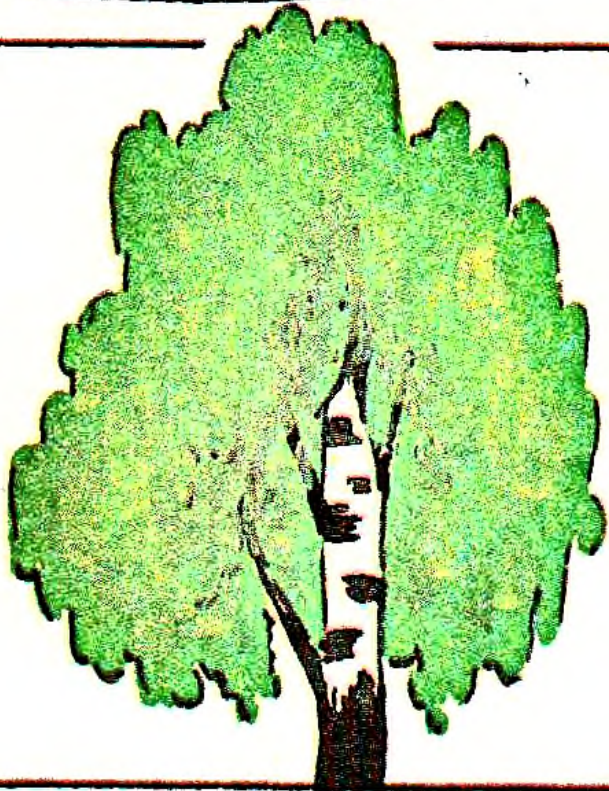
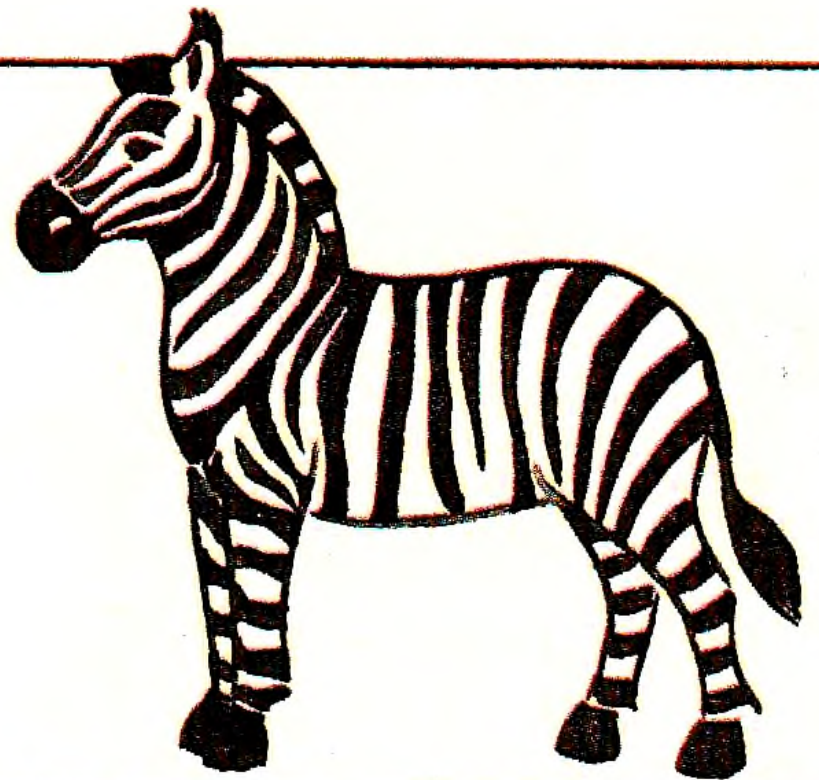
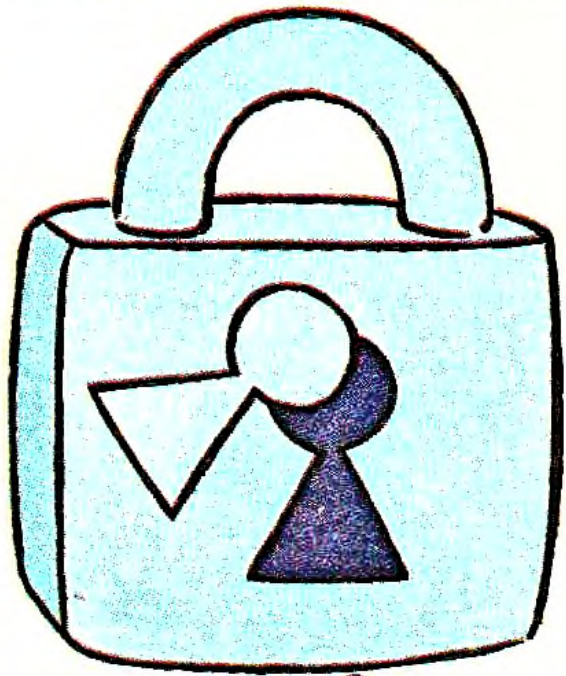
Л, Л'

ОБСТЕЖЕННЯ ВИМОВЛЯННЯ ЗВУКІВ ТА СЛІВ

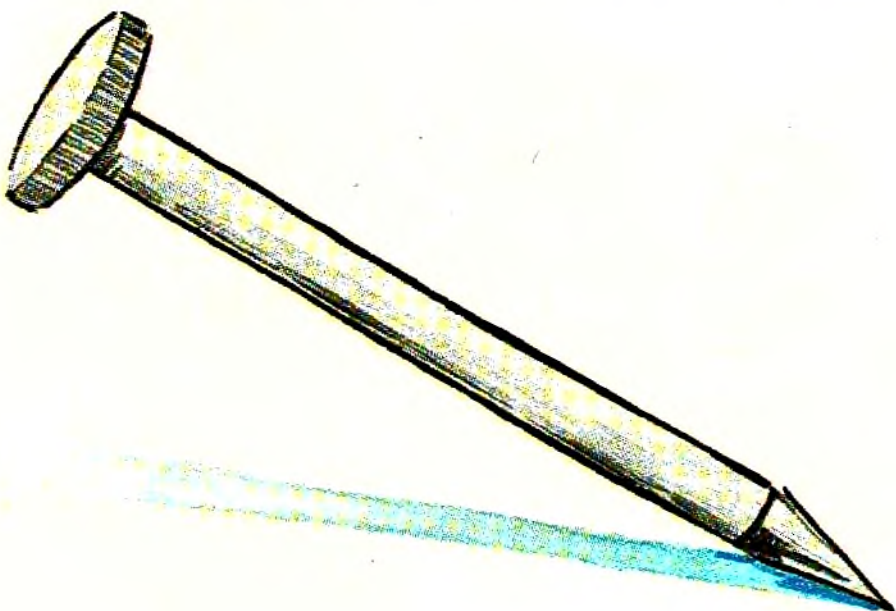
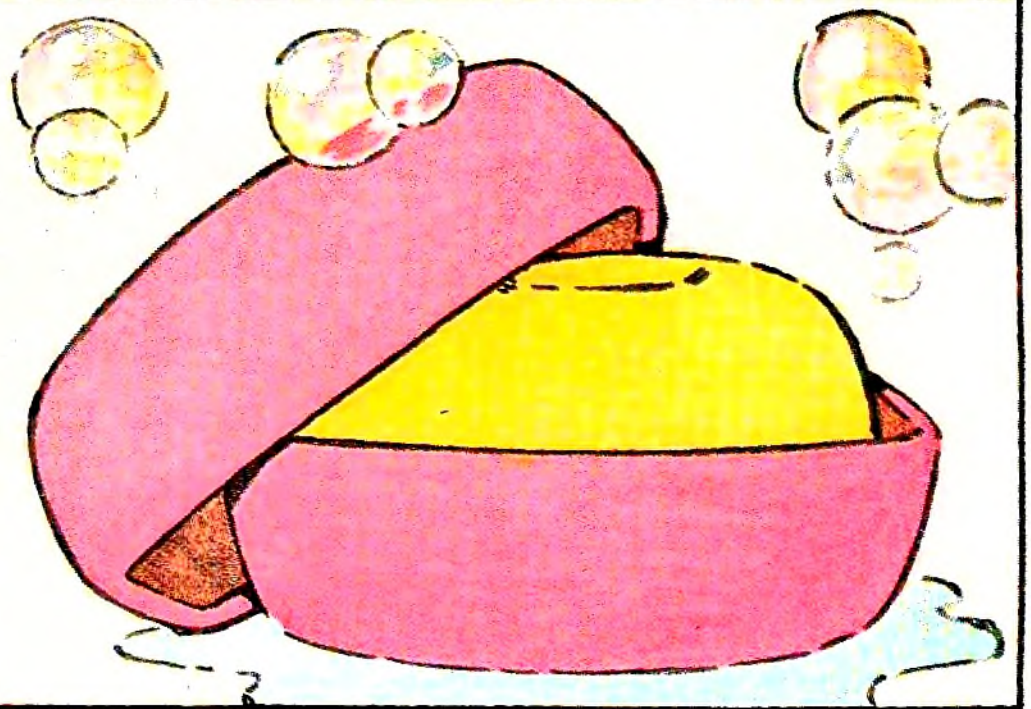
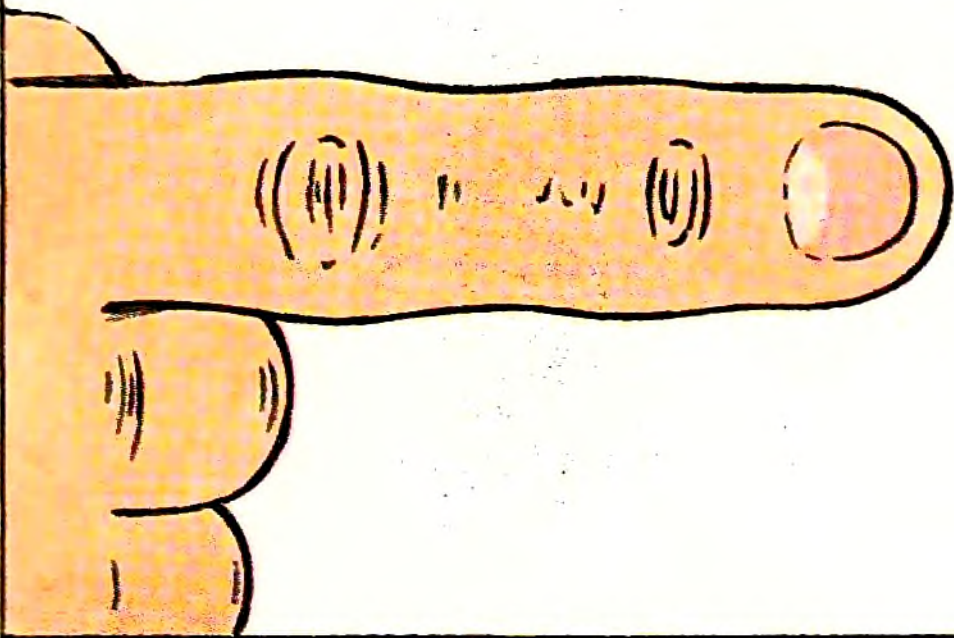
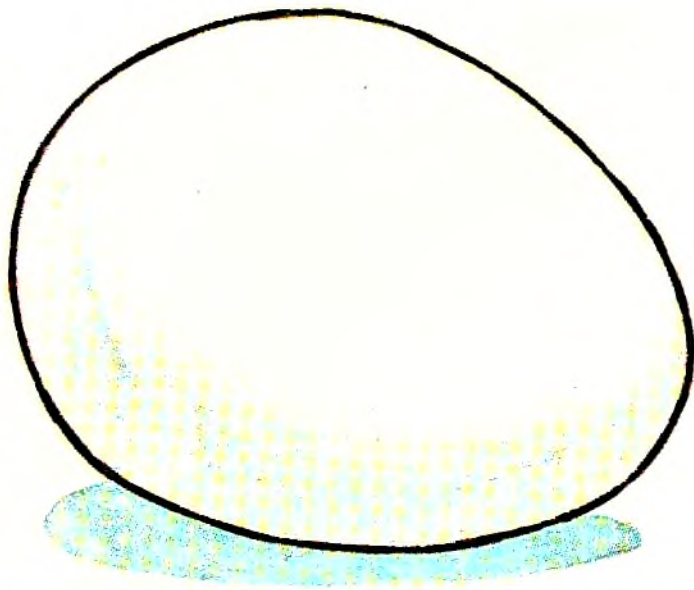
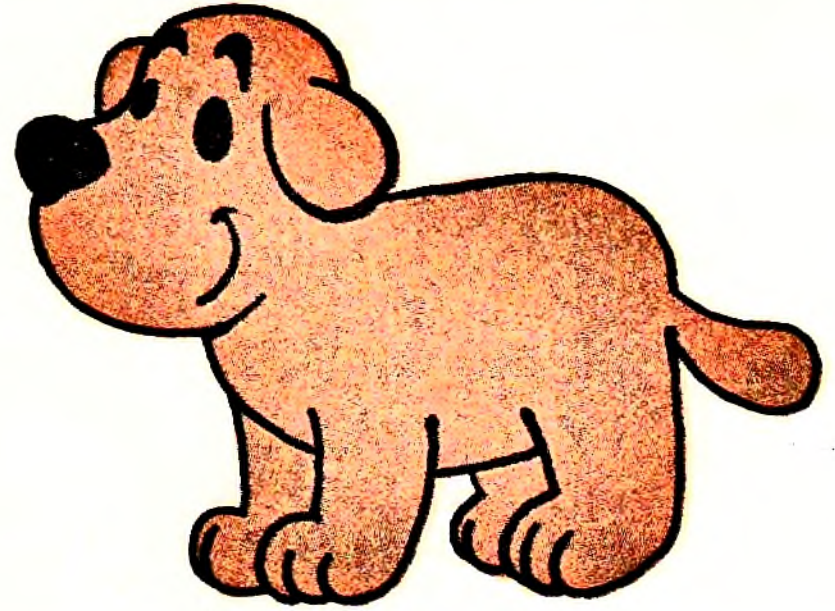
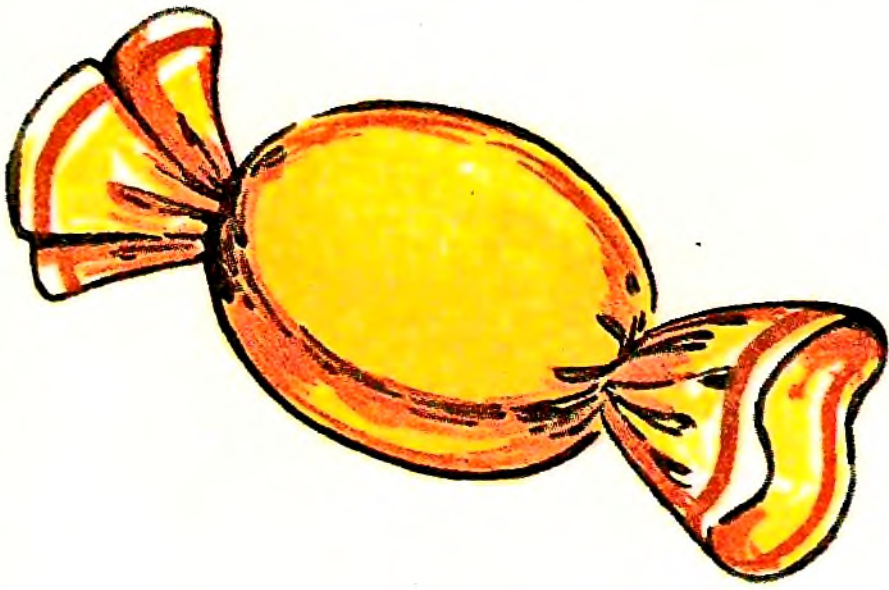
1. ВИМОВЛЯННЯ ЗВУКІВ (САМОСТІЙНО, ВІДОБРАЖЕНО)

Звуки **с**, **с'**

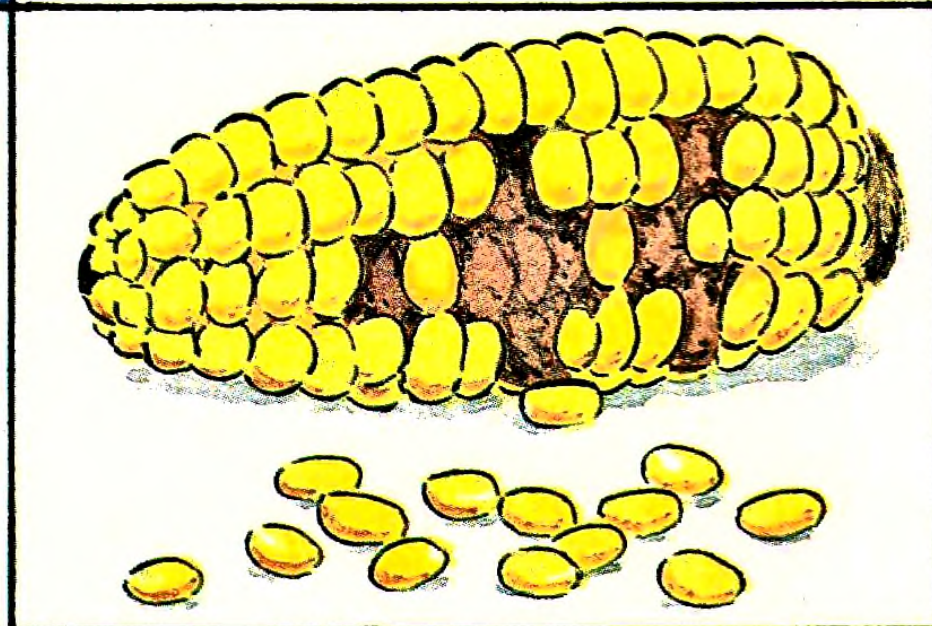
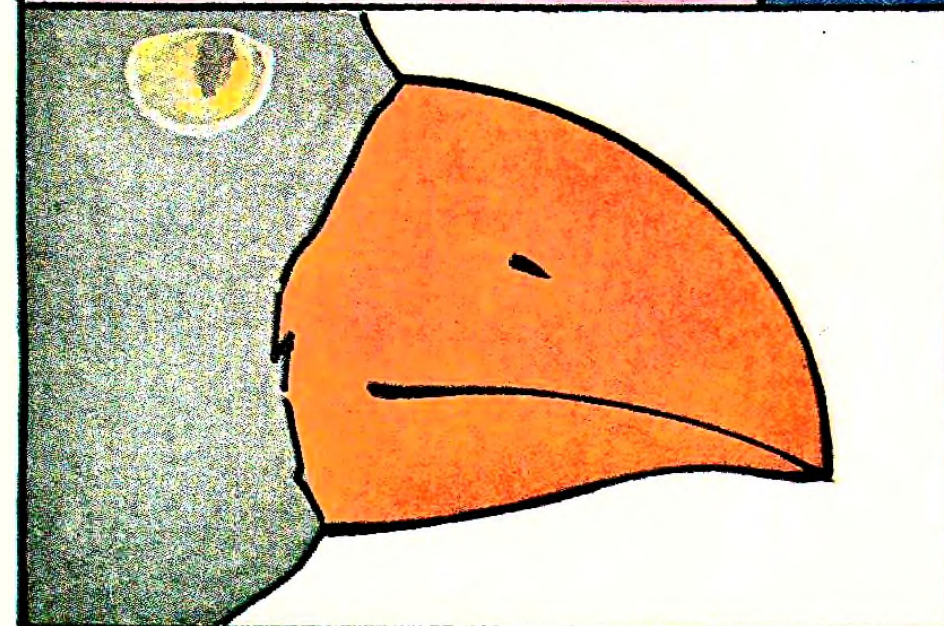
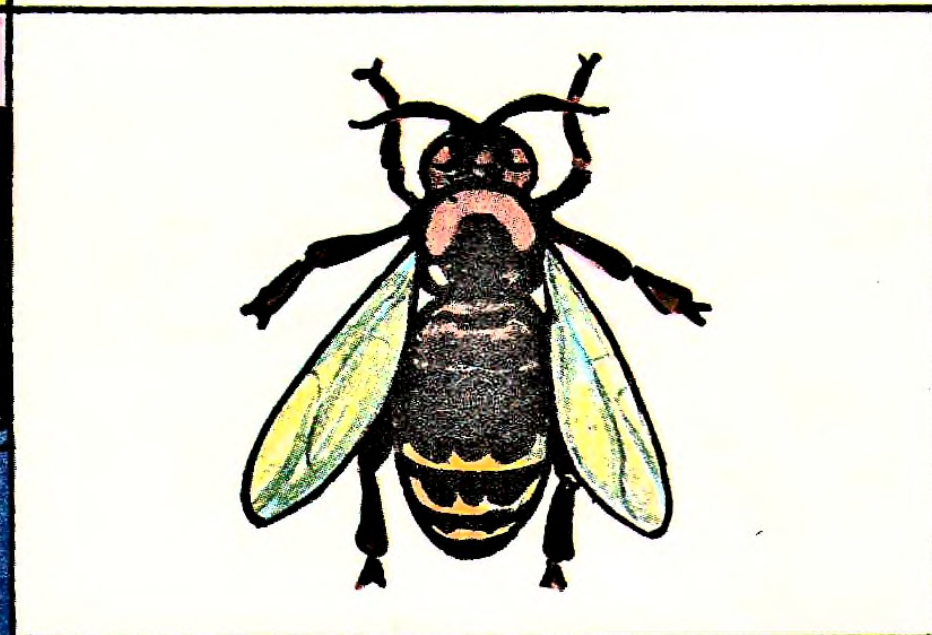
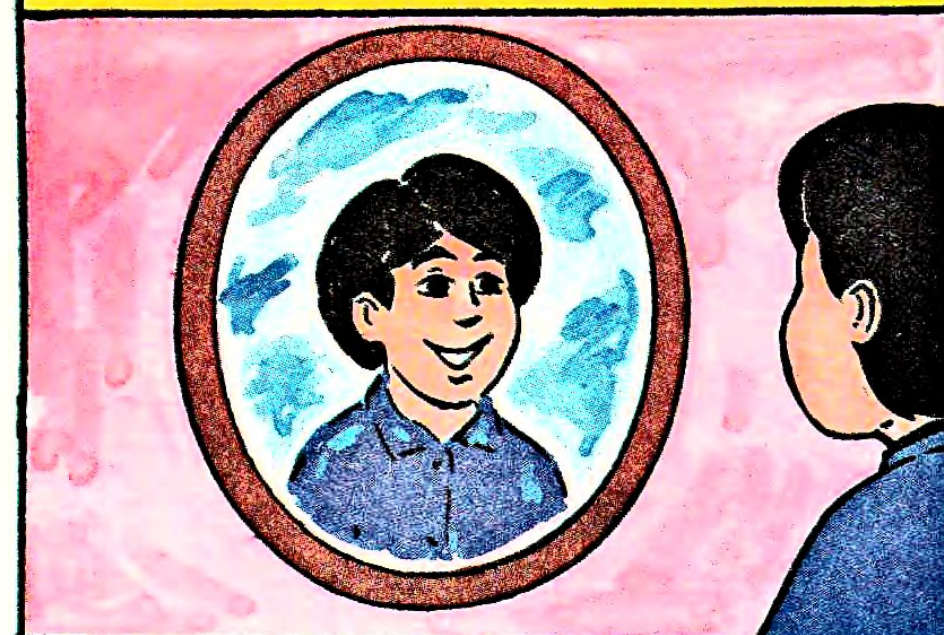
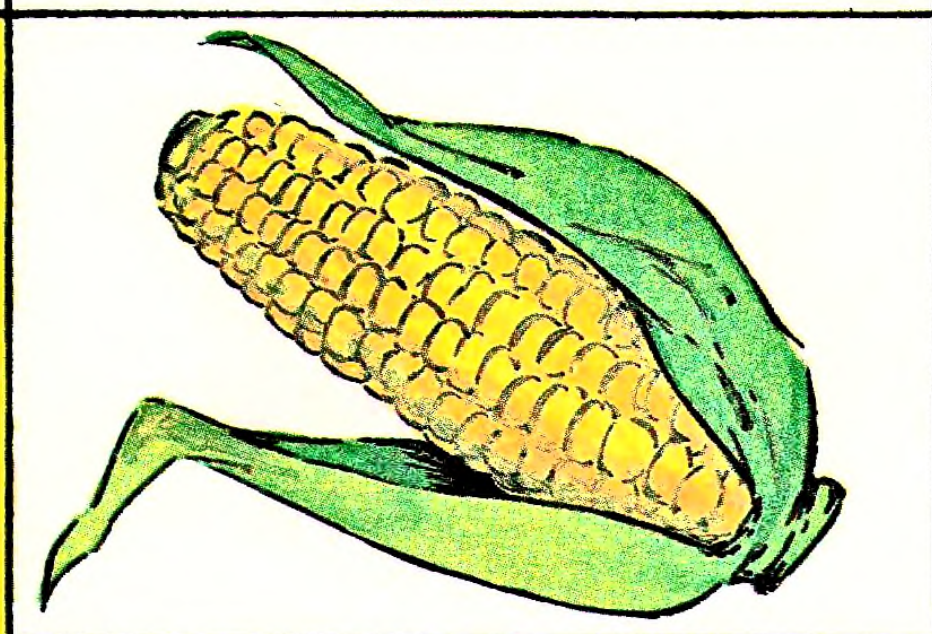
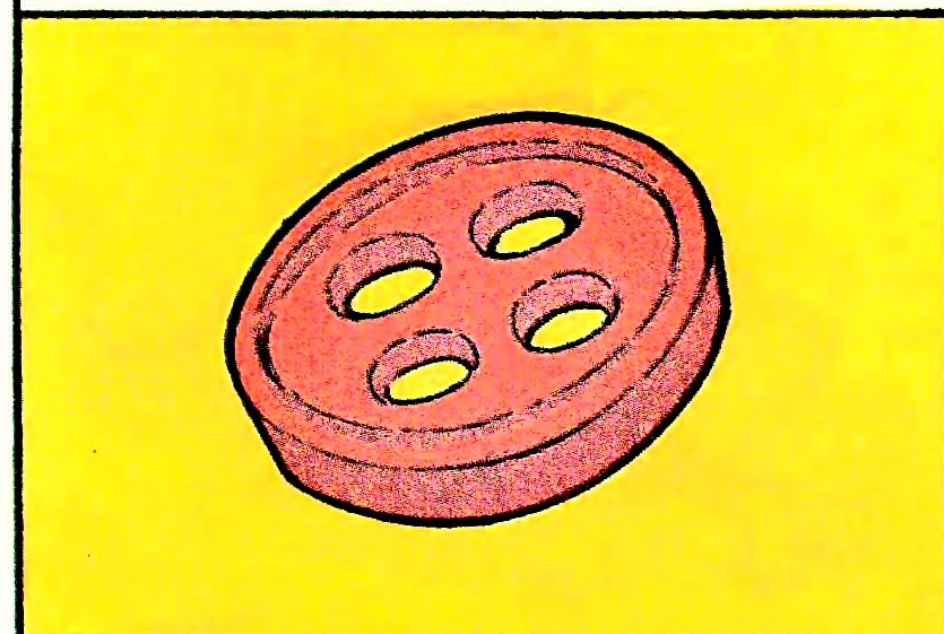
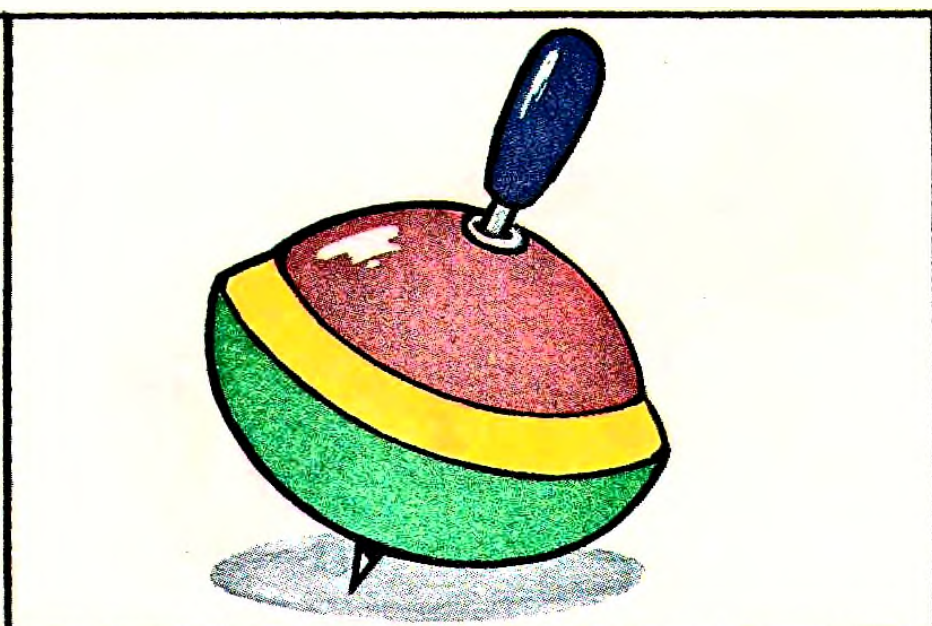
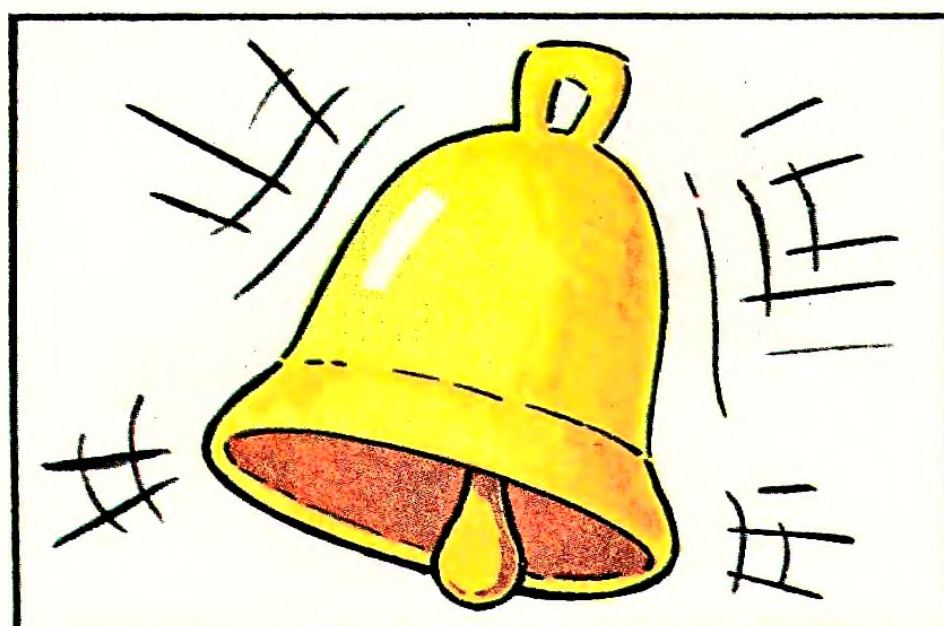




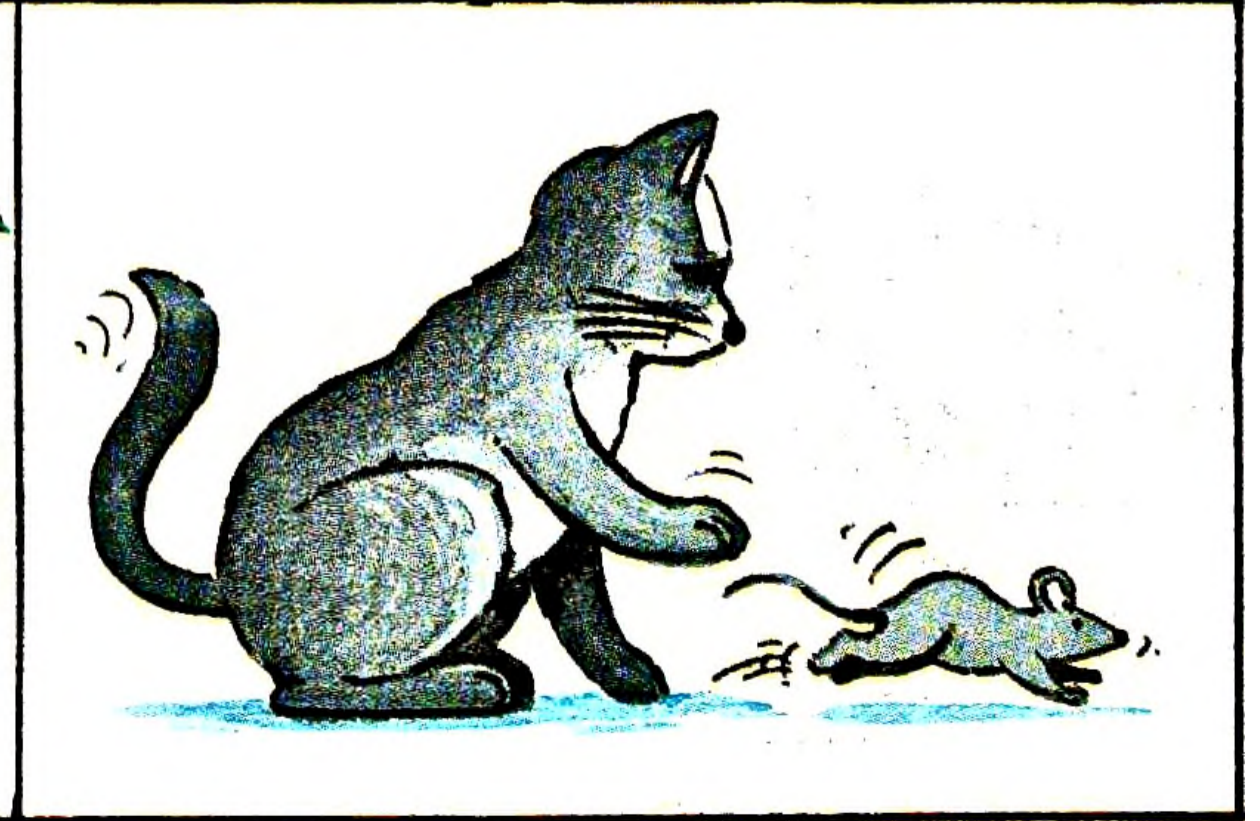
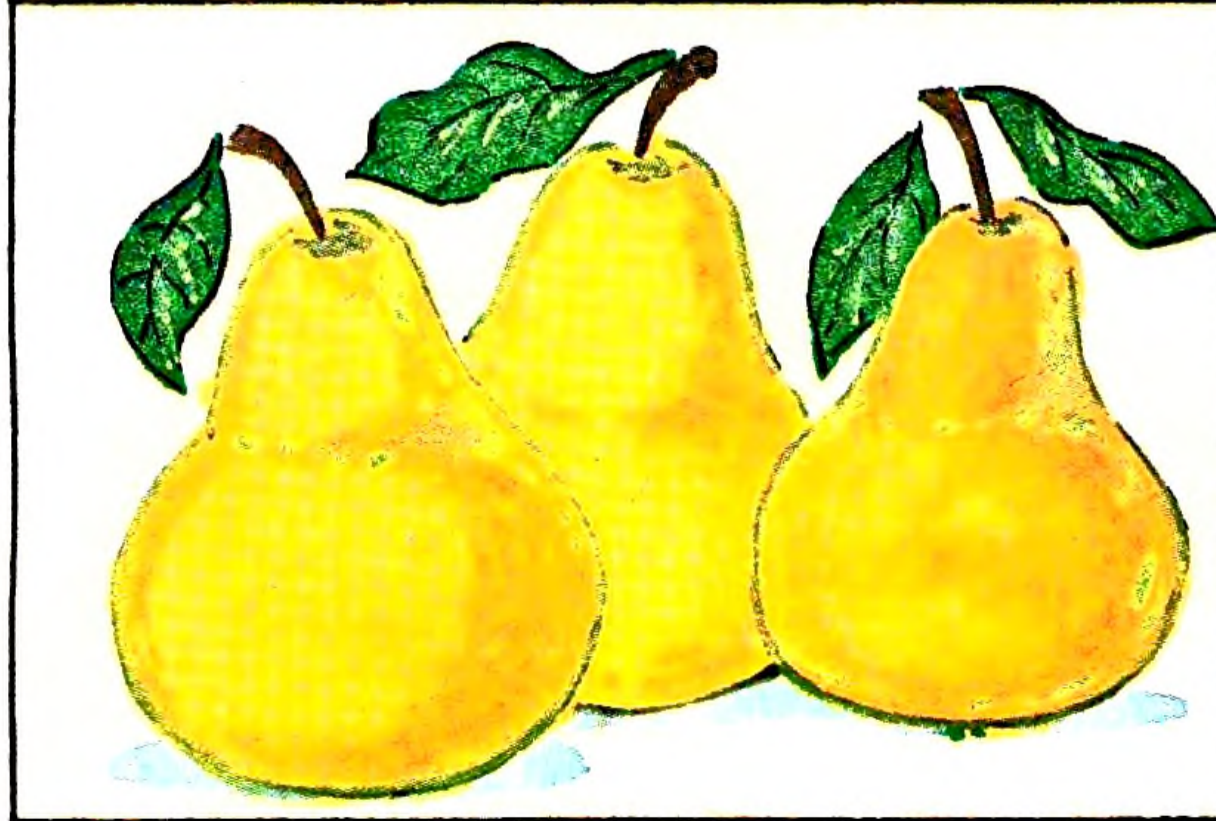
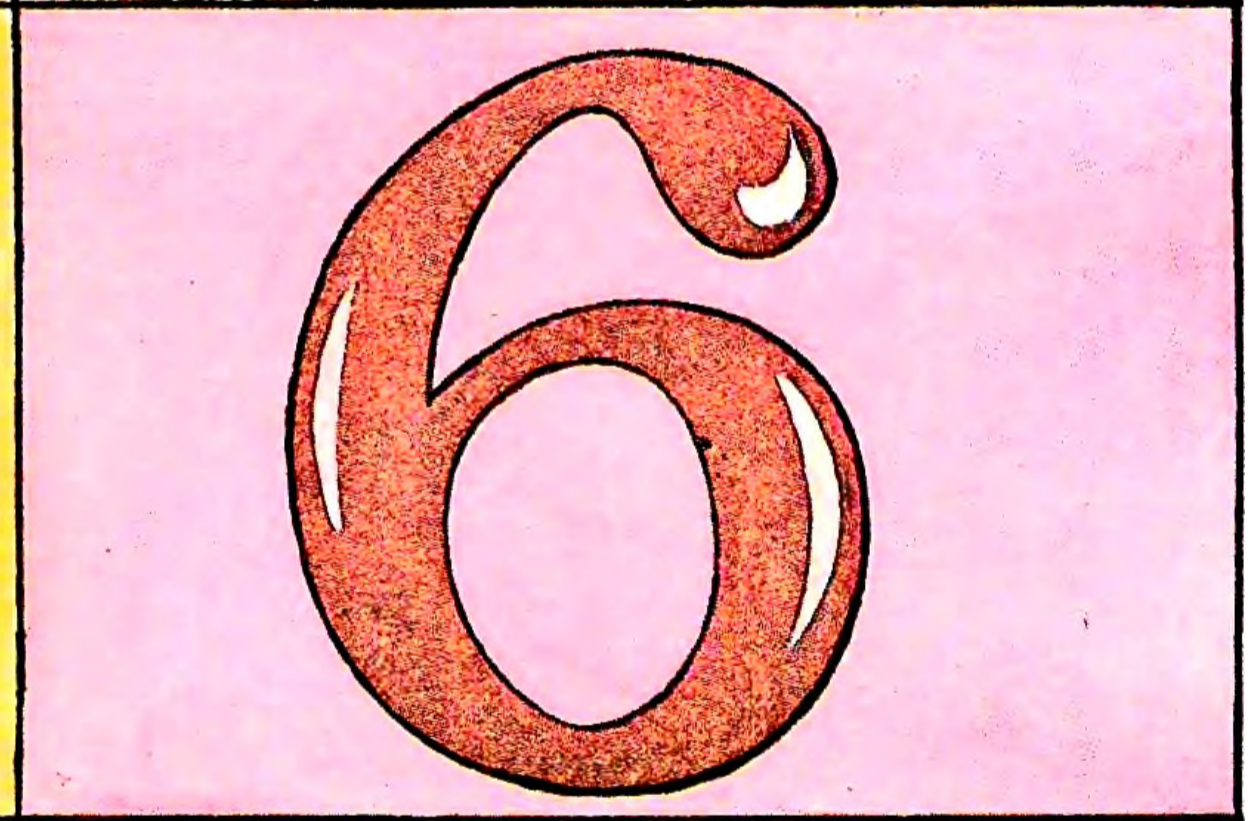
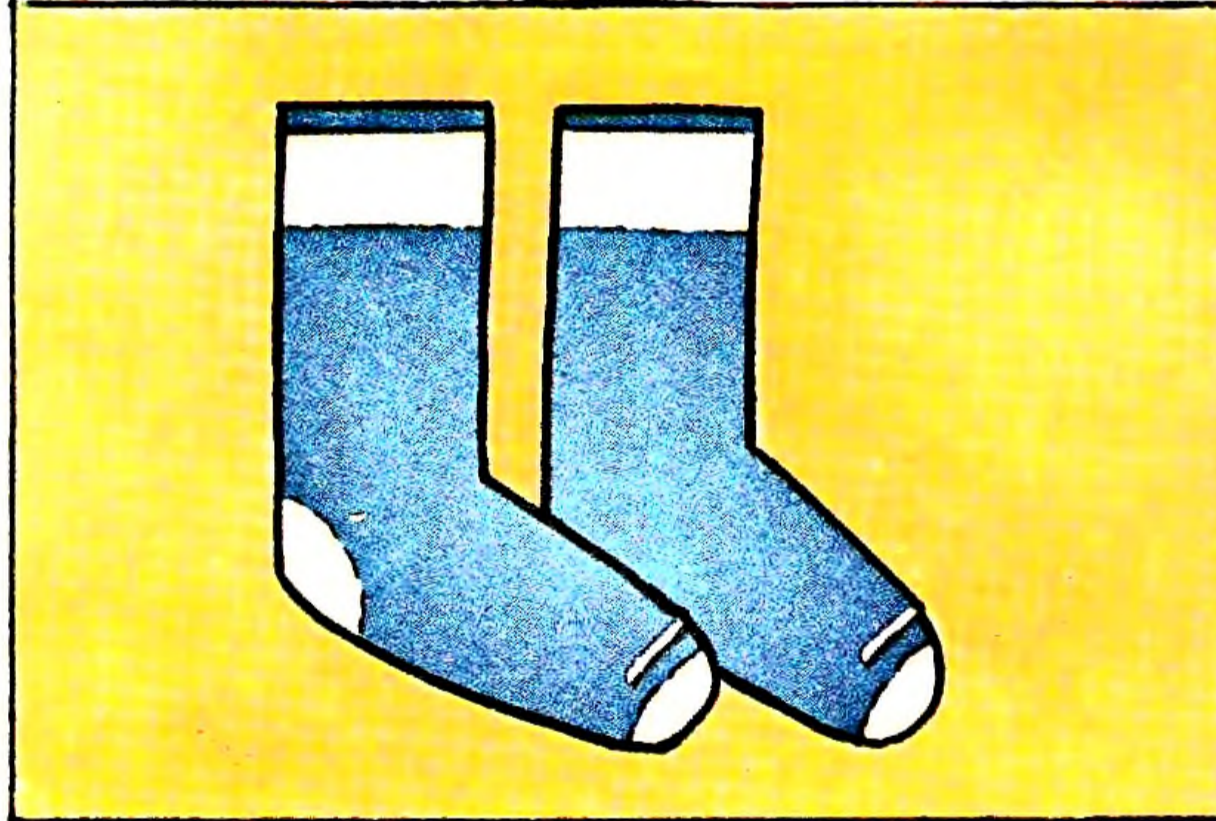
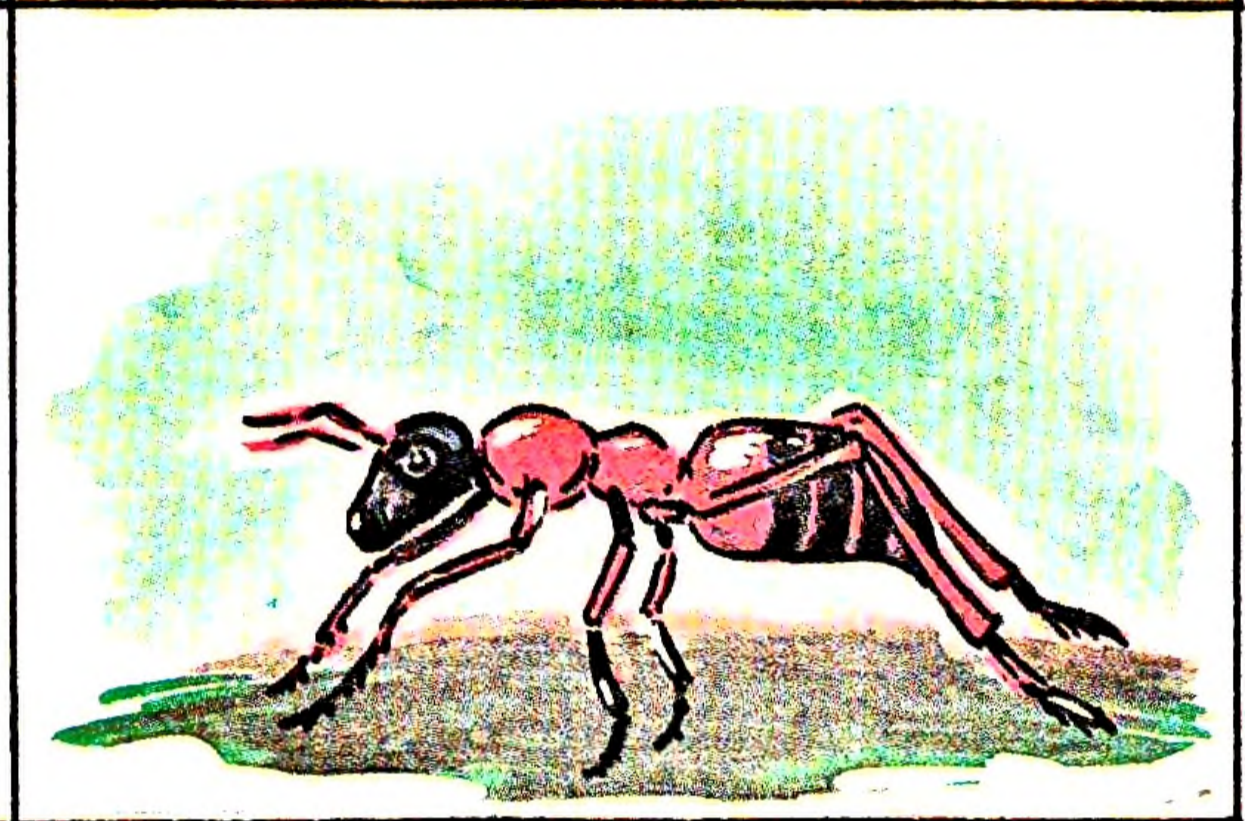
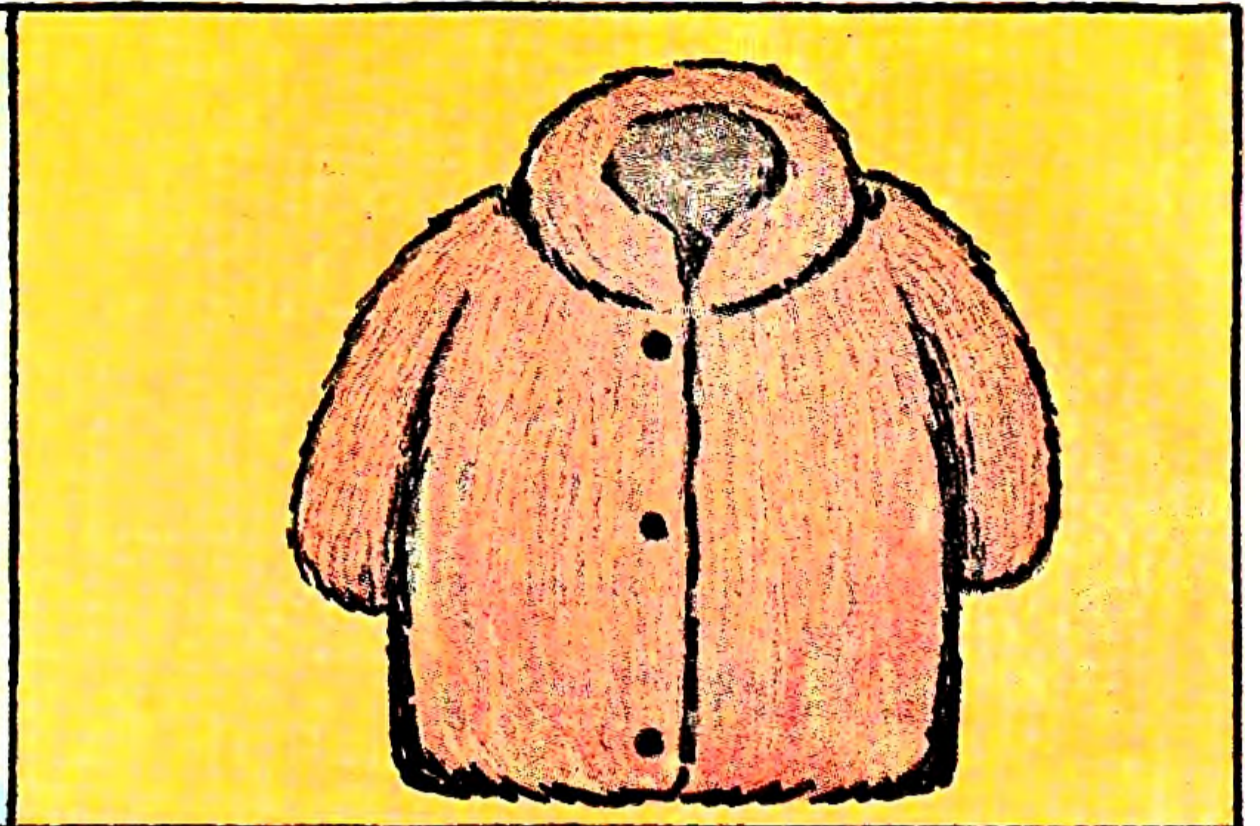
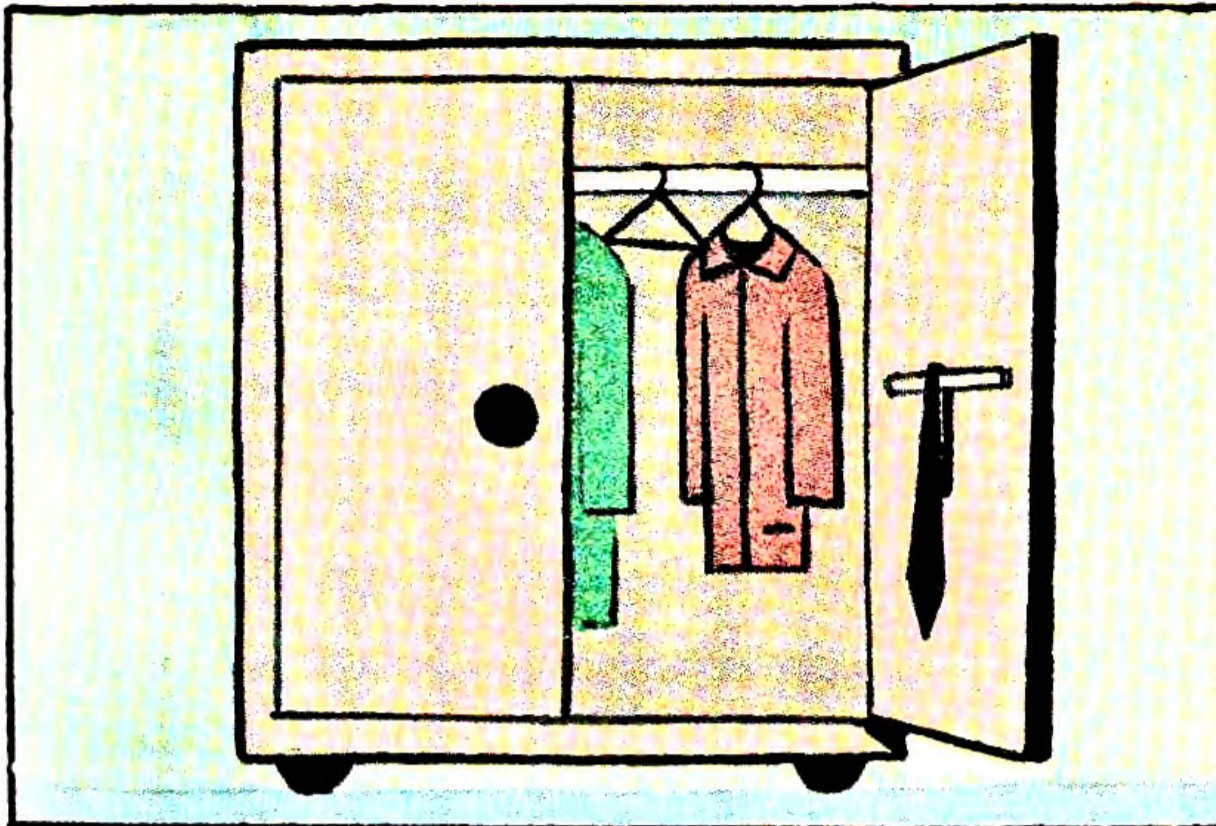
Звуки Ц, Ц'



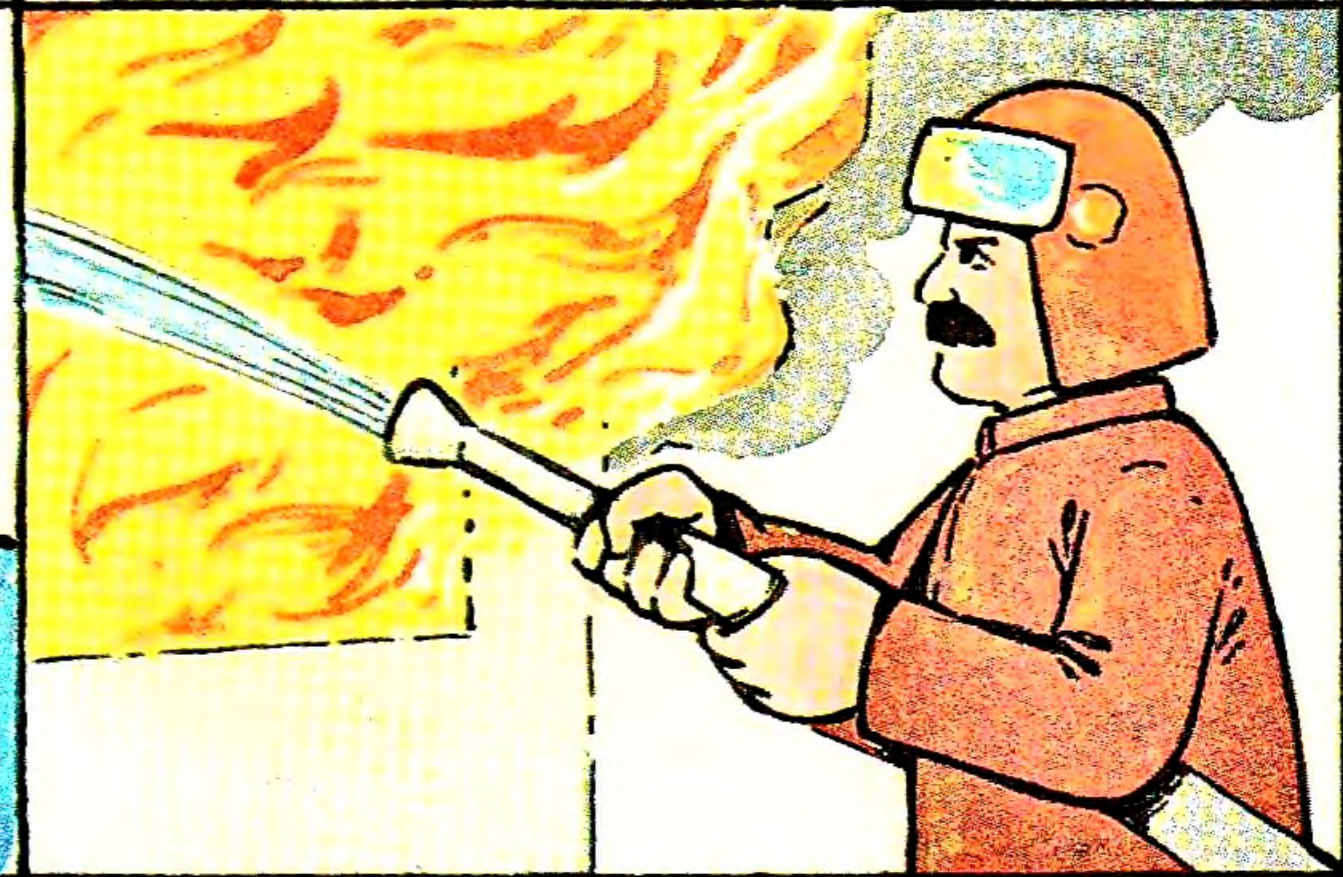
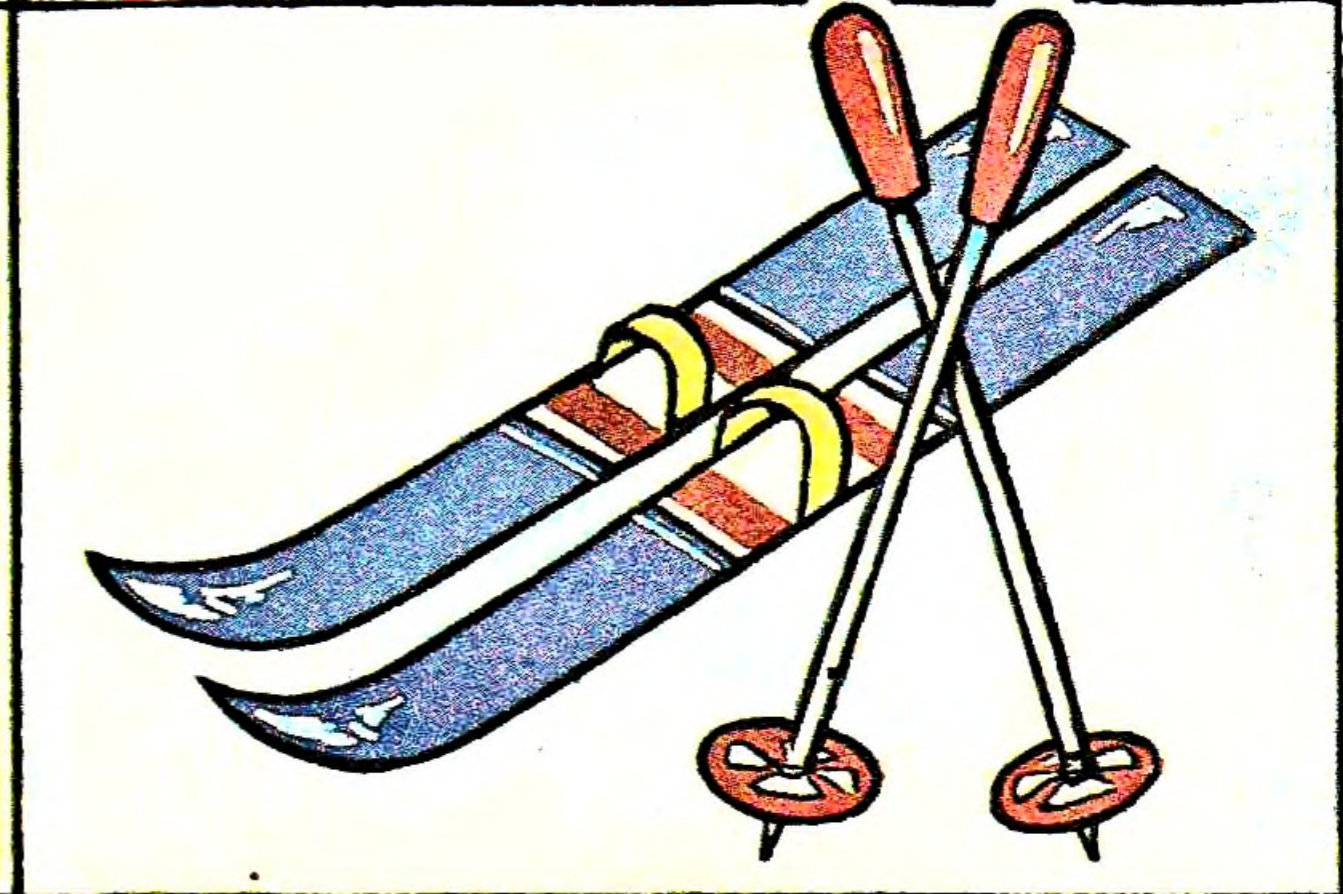
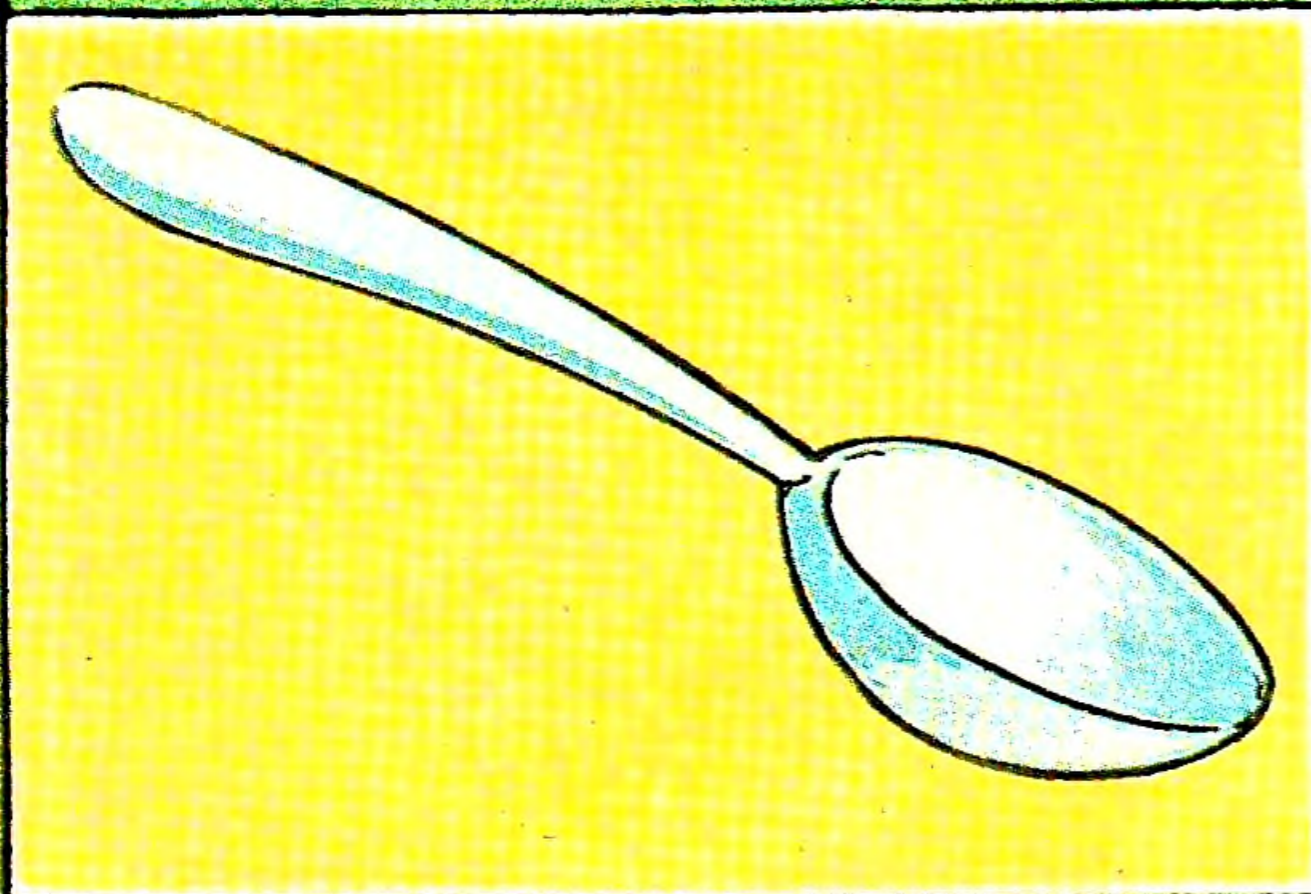
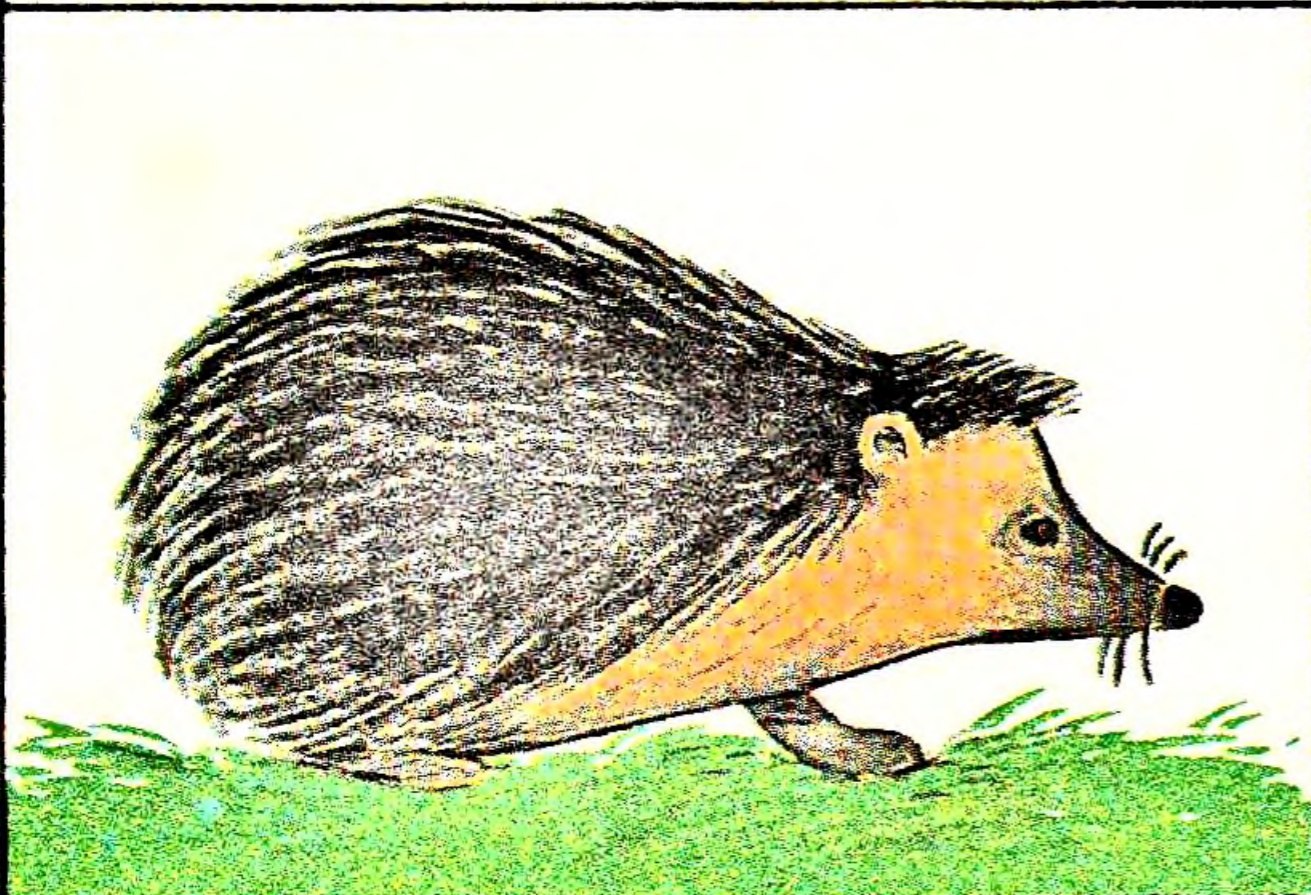
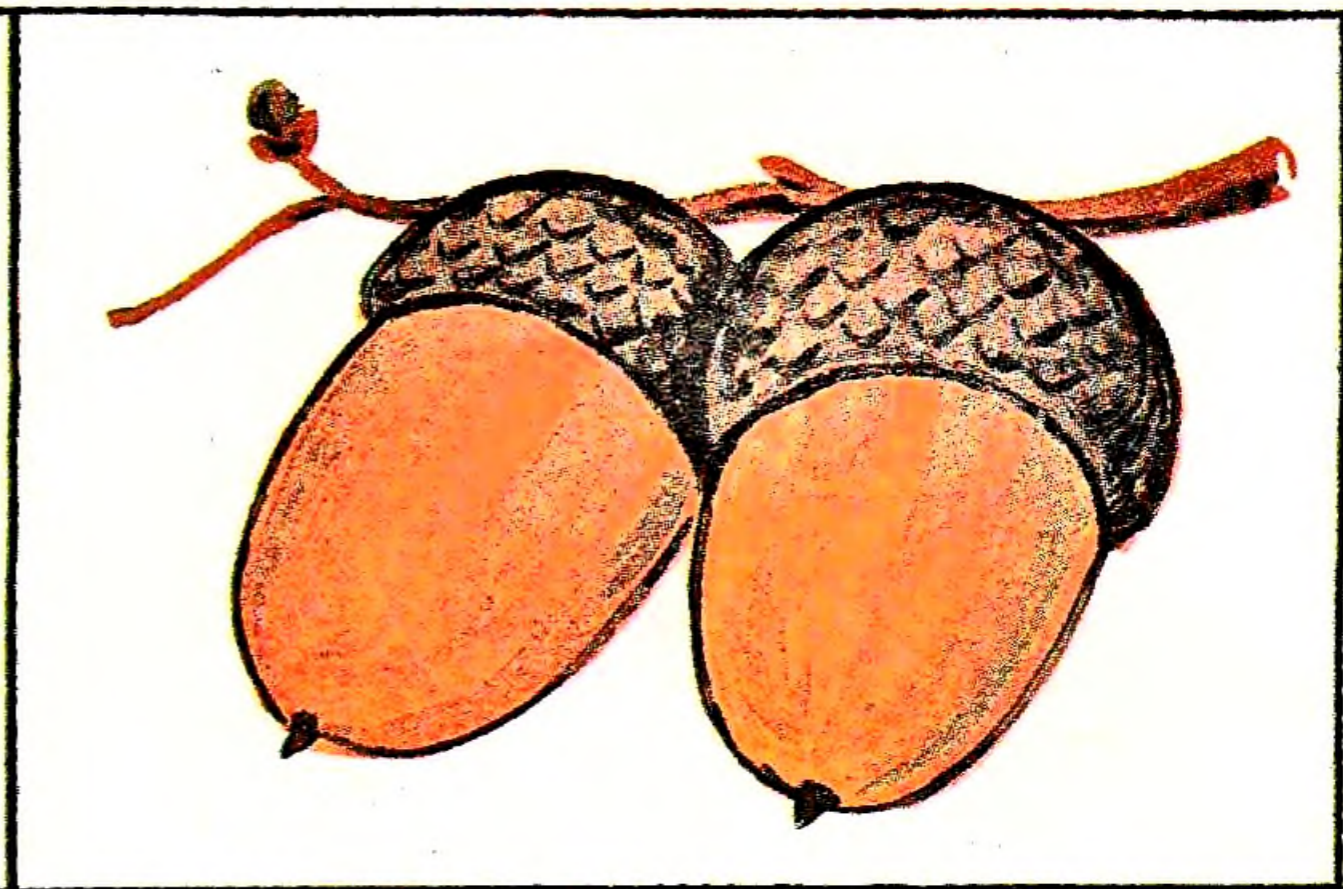
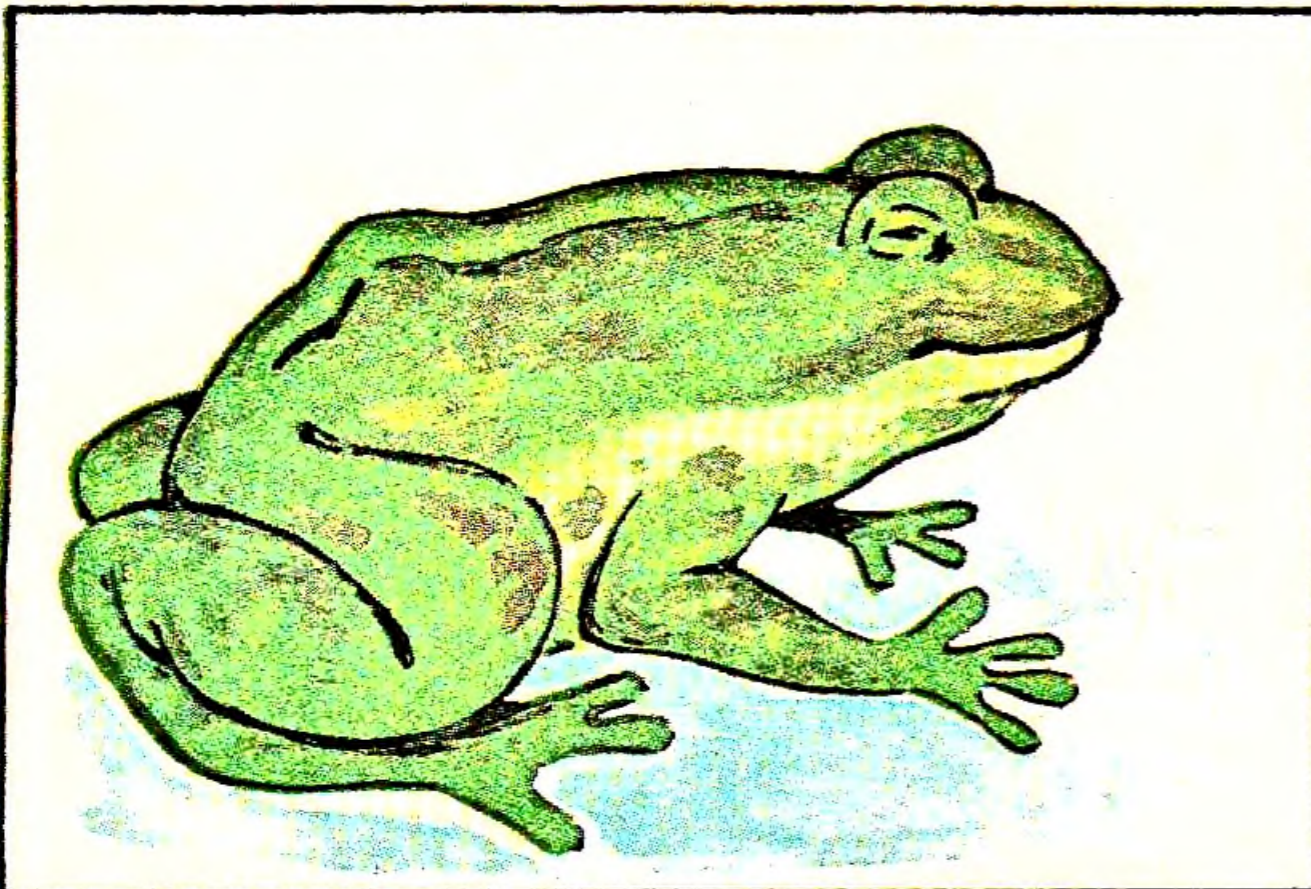
Звуки ДЗ, ДЗ'



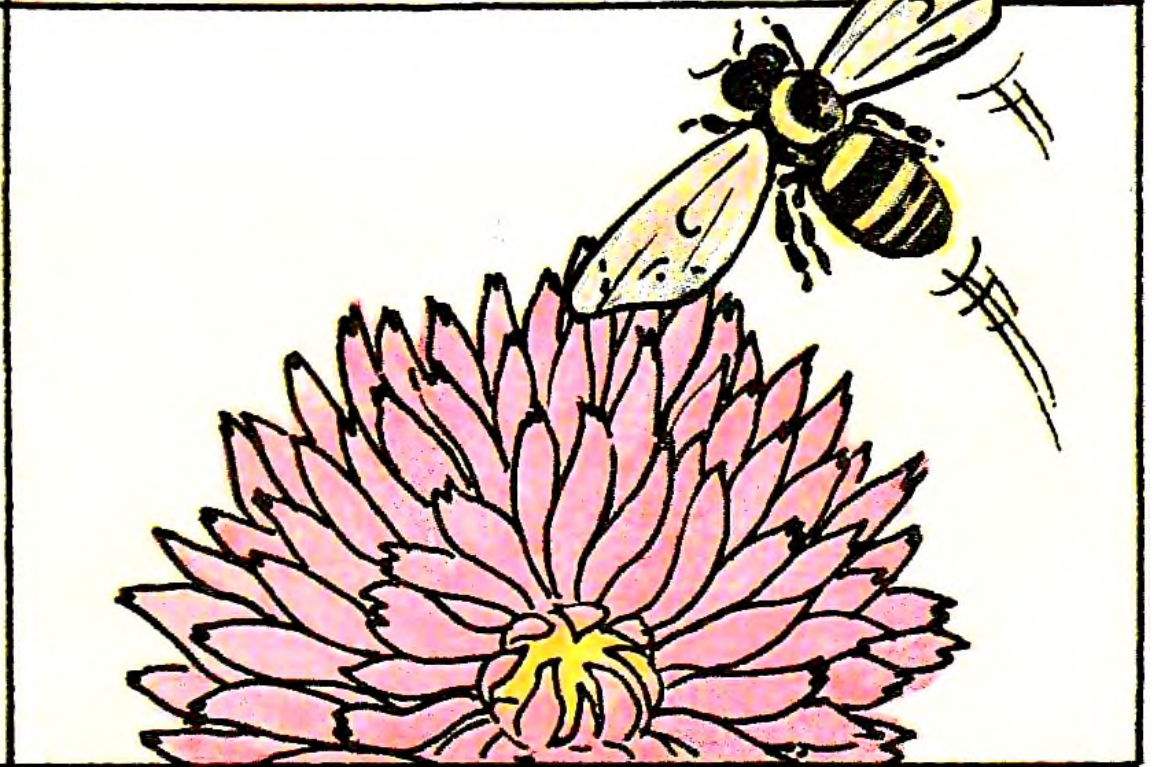
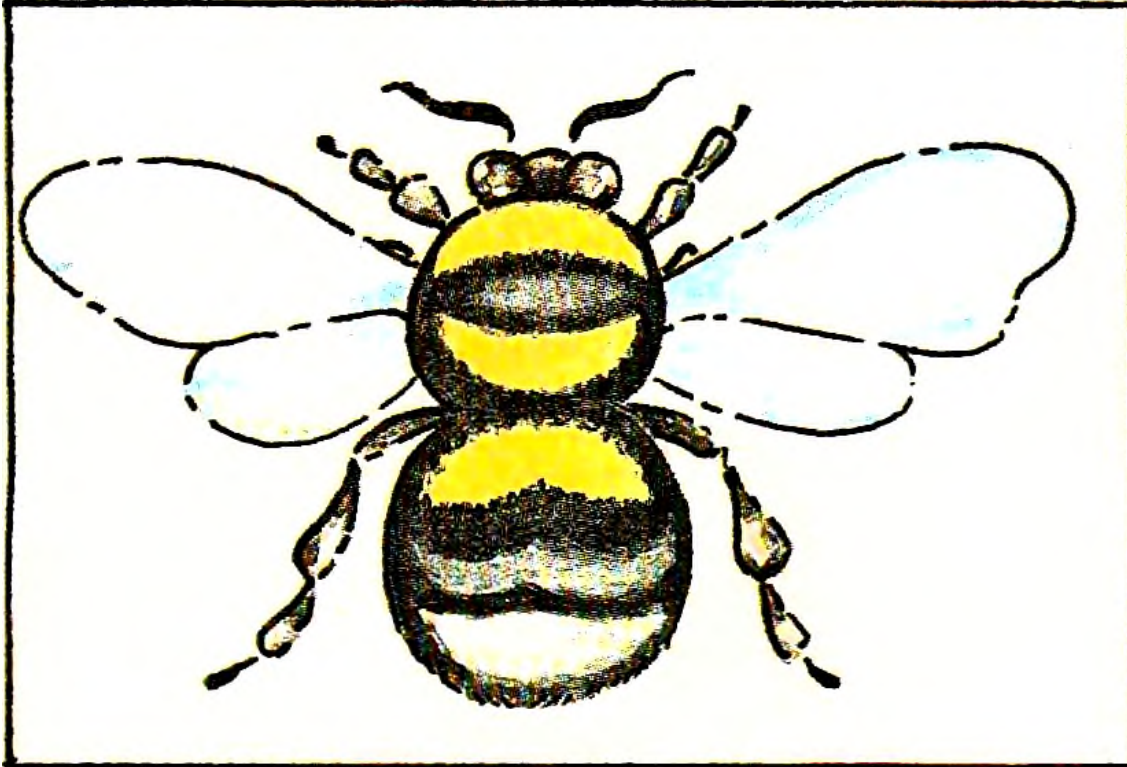
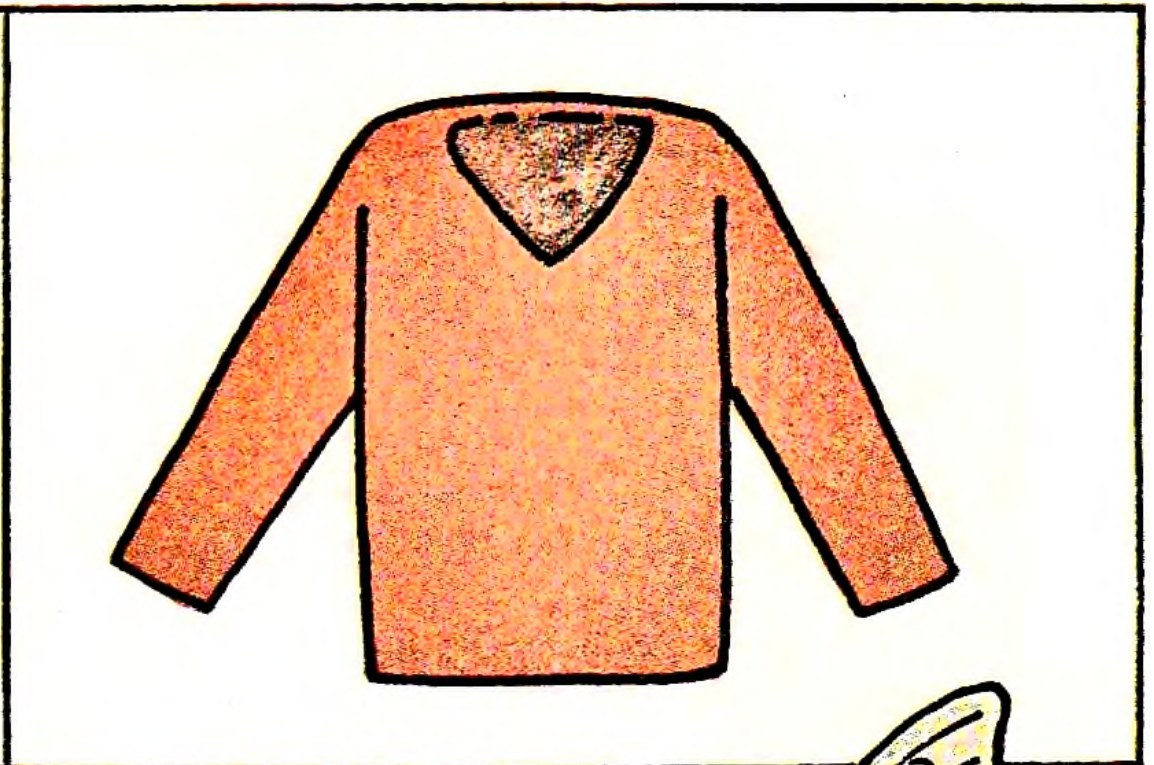
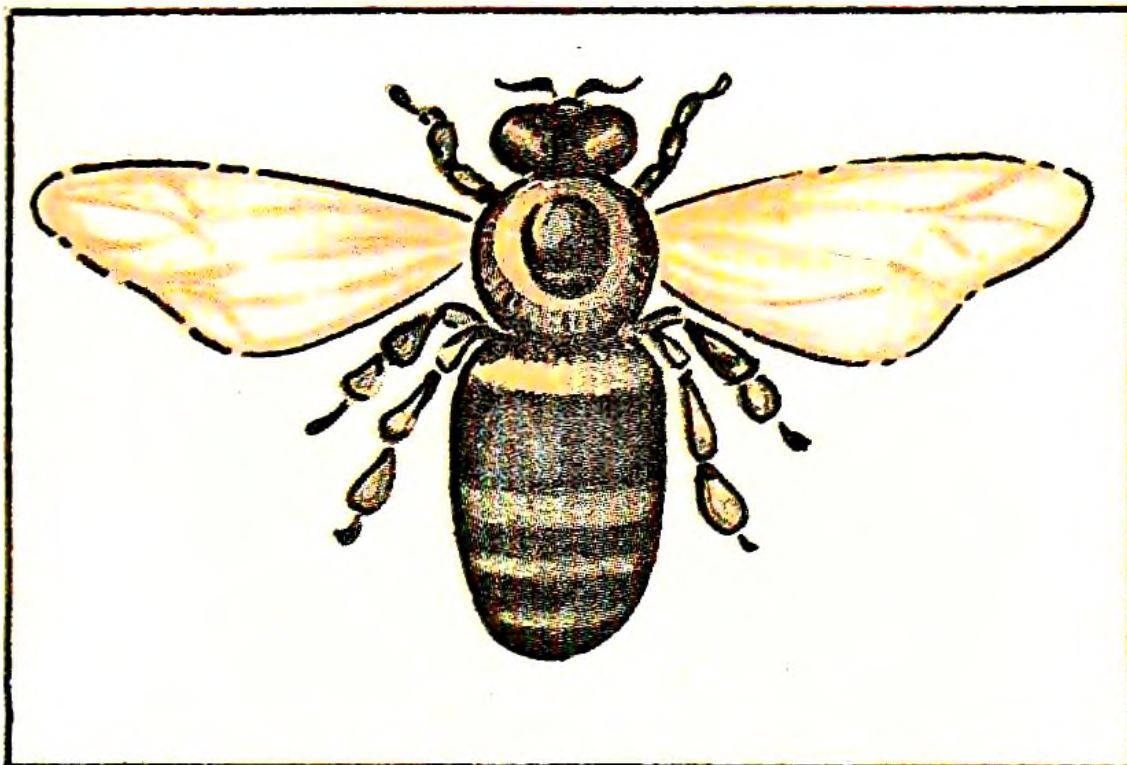
Звук Ш та склад ШІ



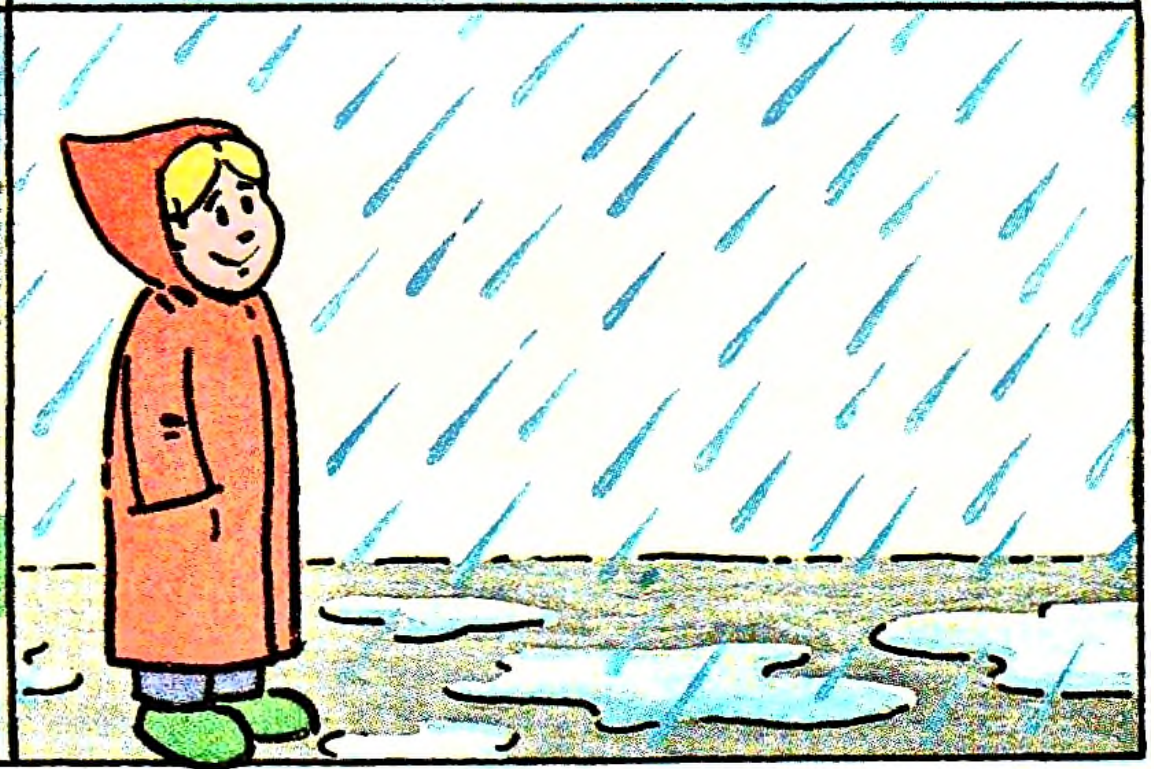
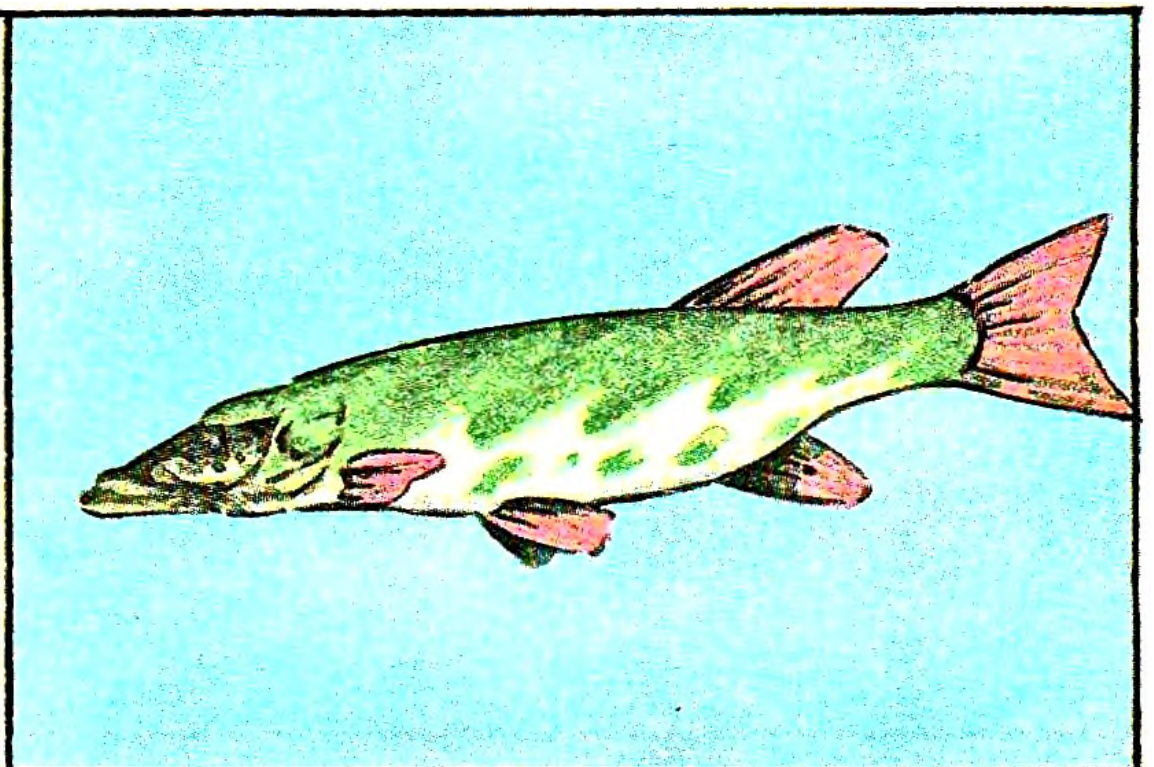
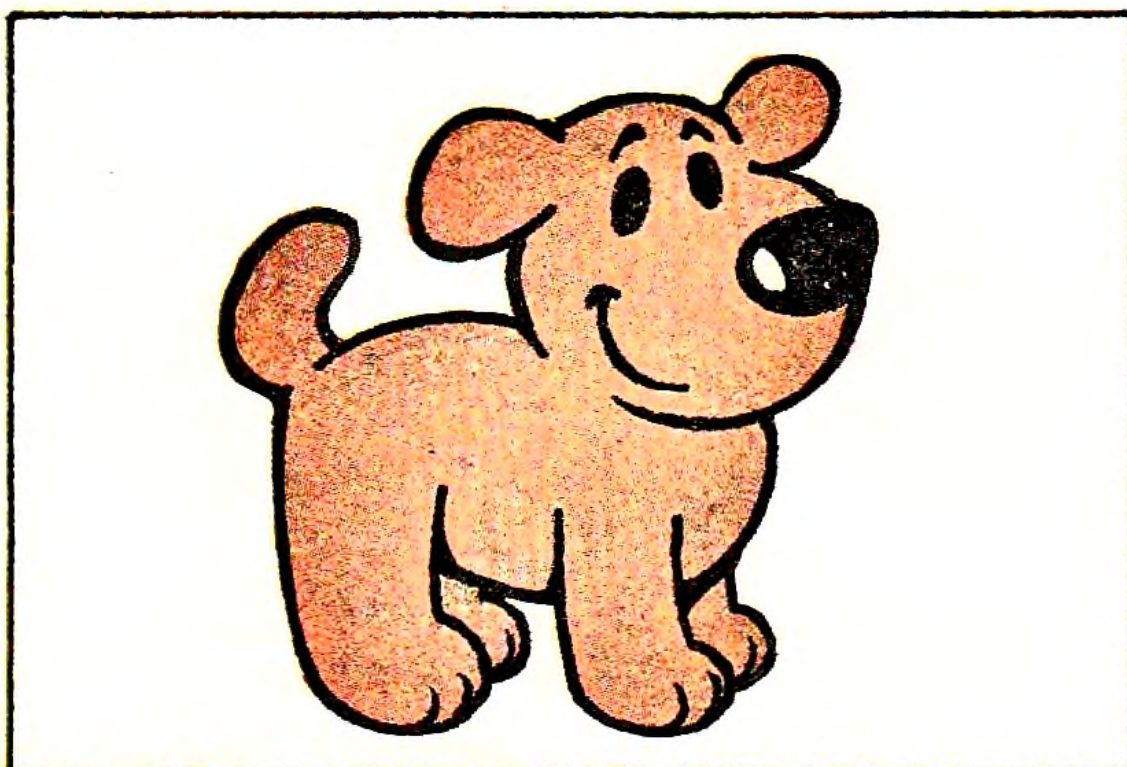
Звук Ж та склад Жі



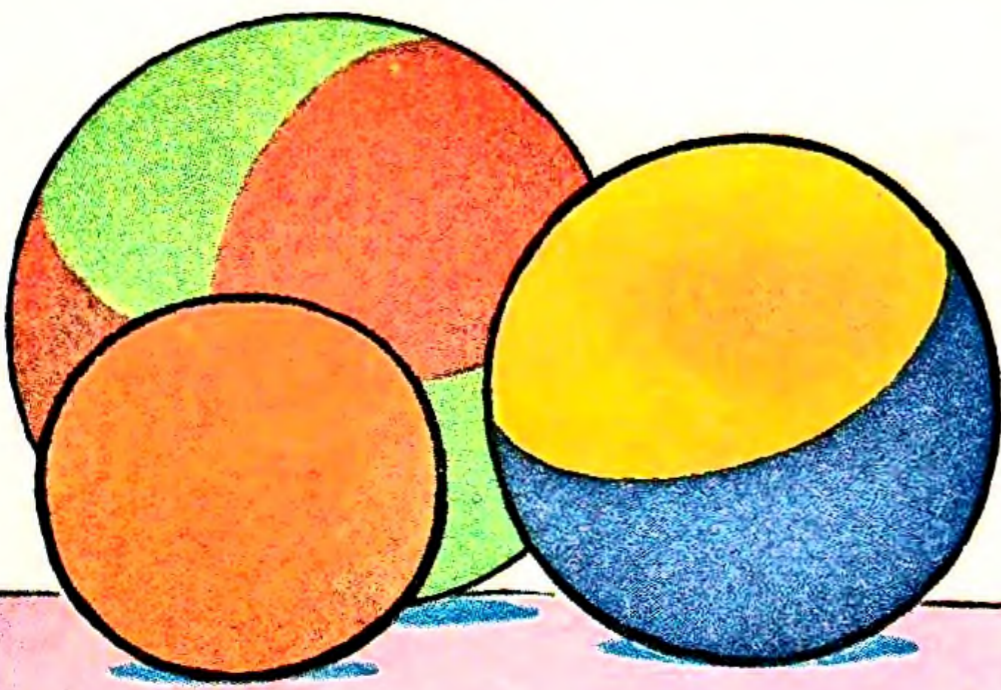
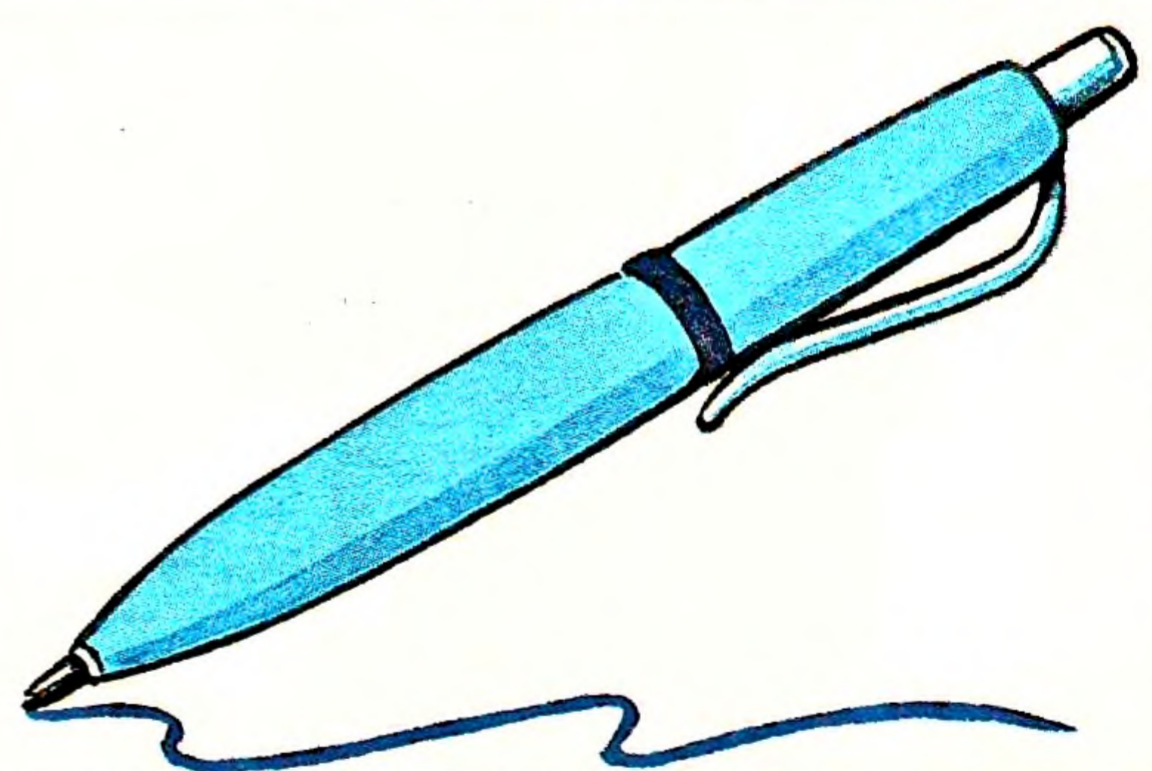
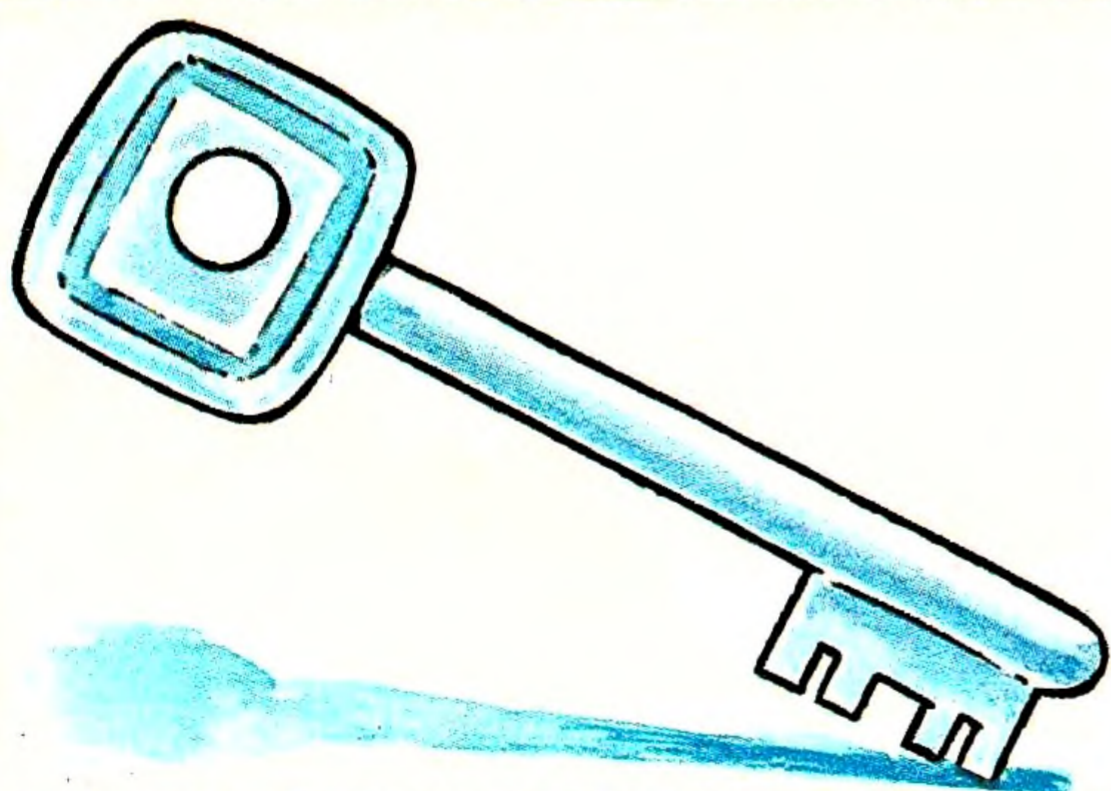
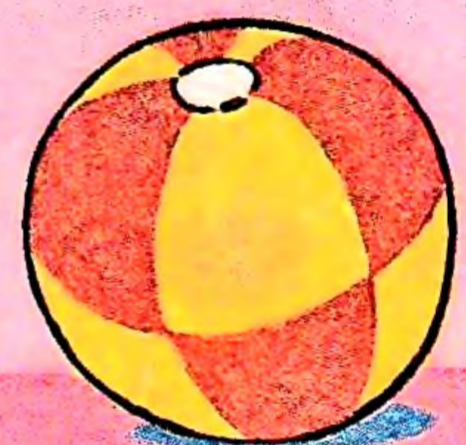
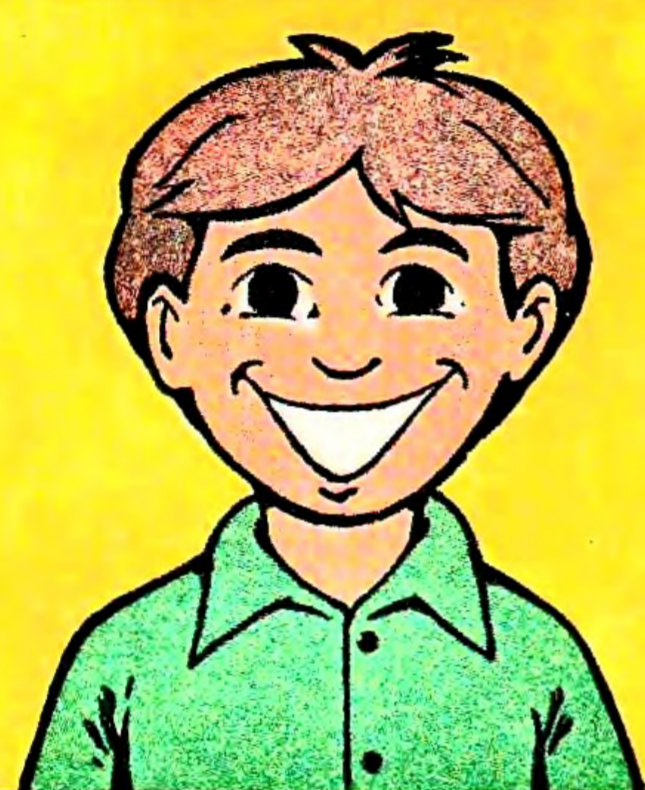
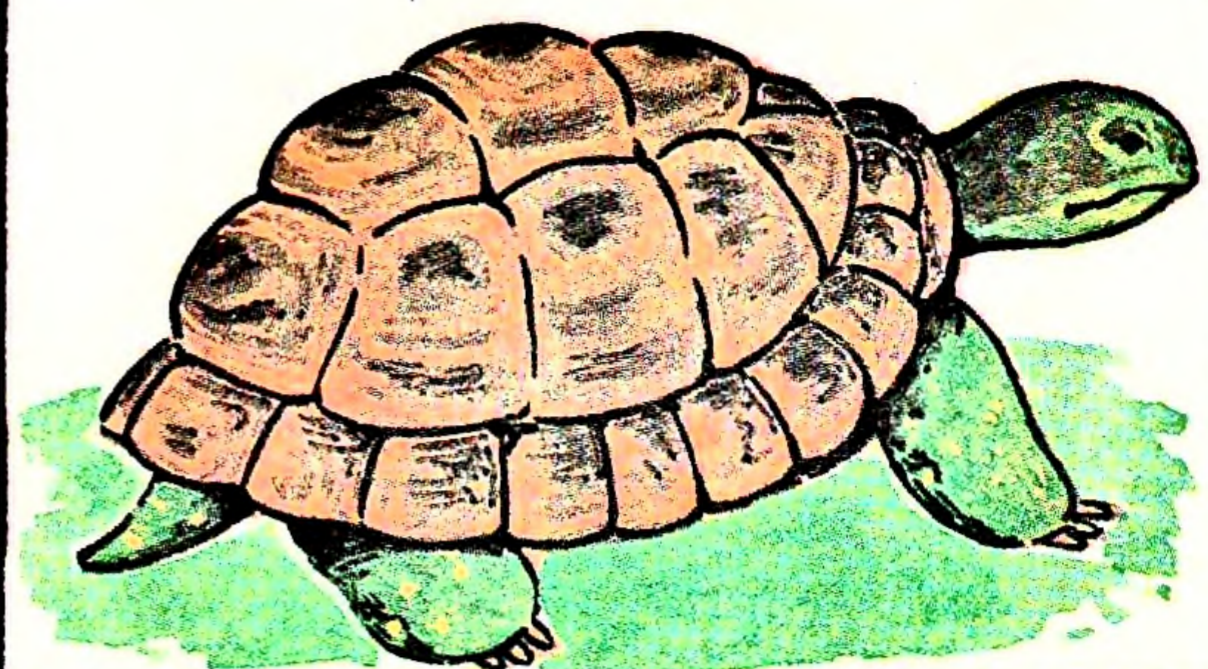
Звук ДЖ



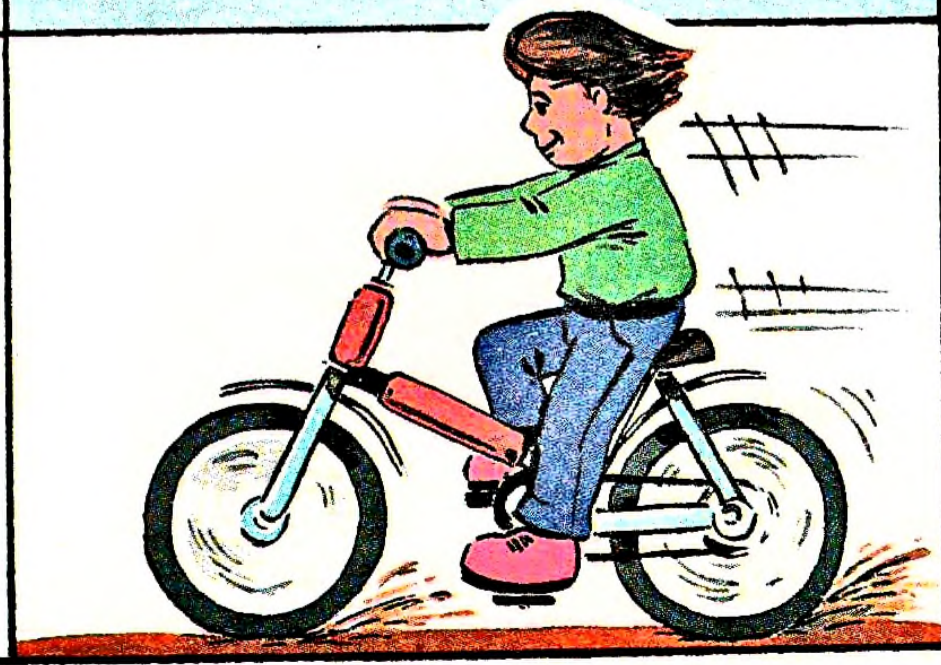
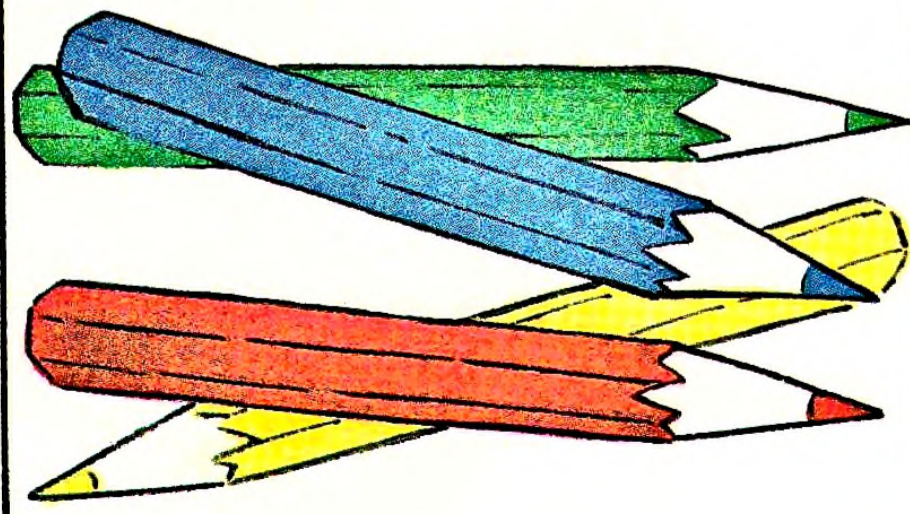
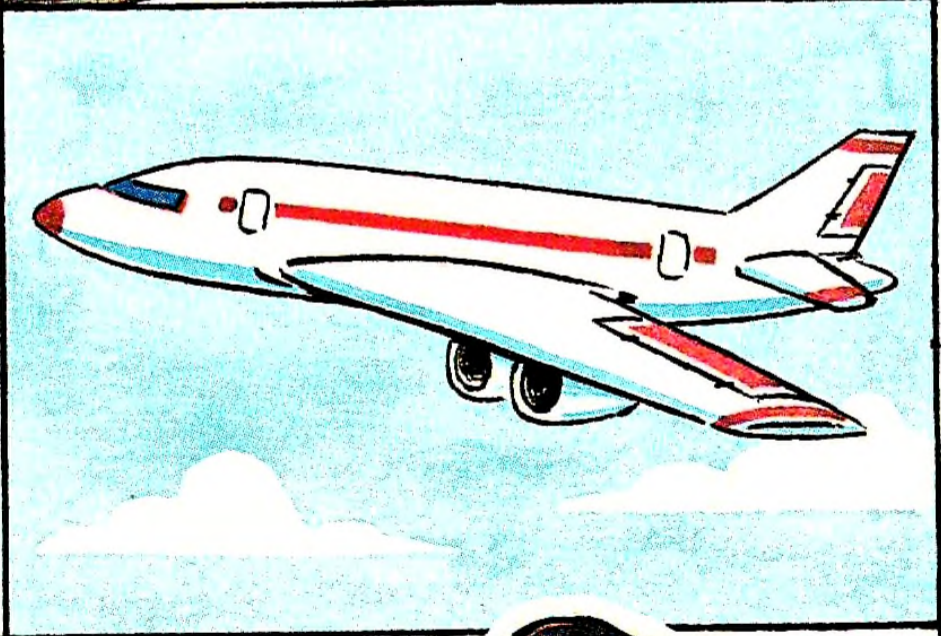
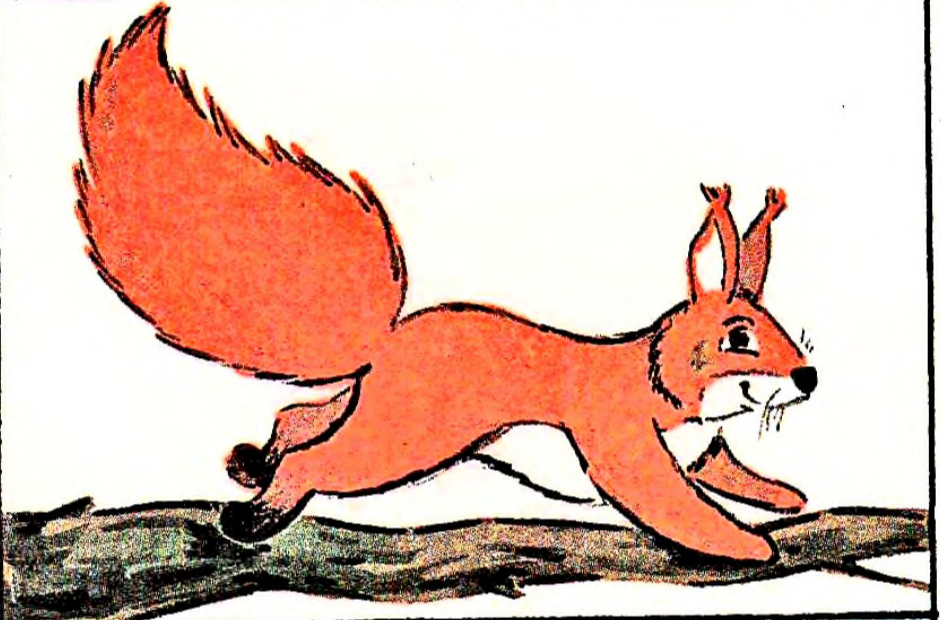
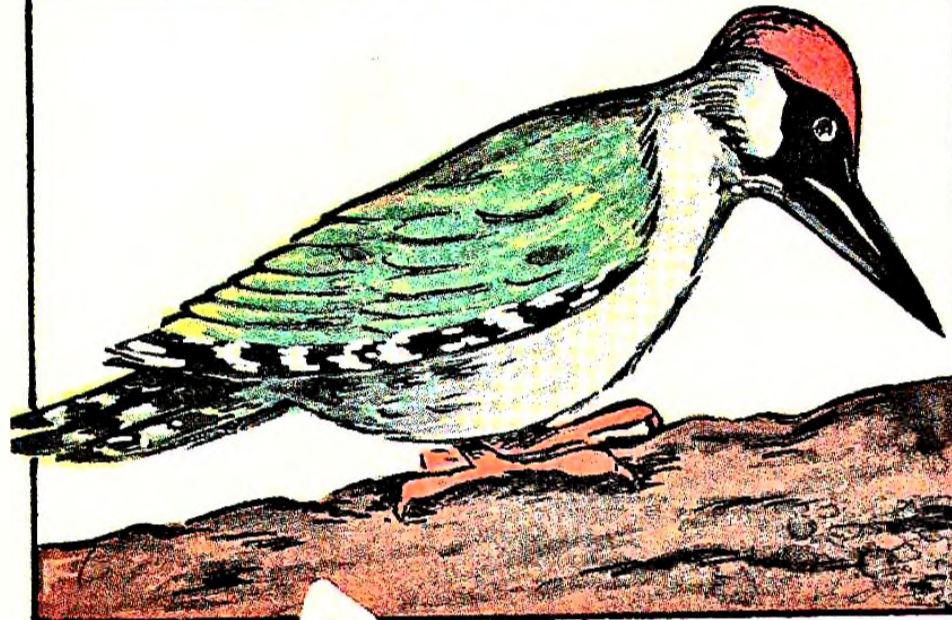
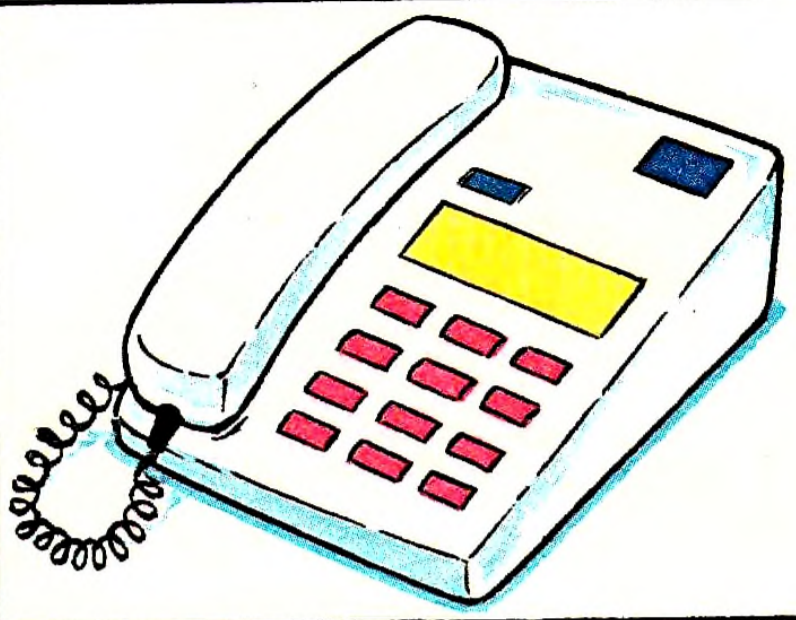
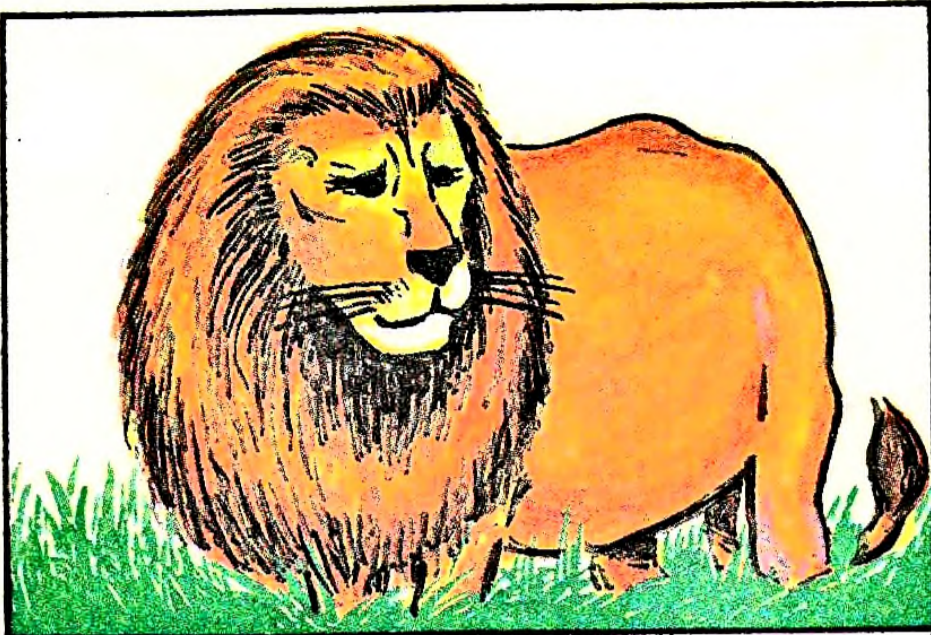
Звукосполучення [шч] щ



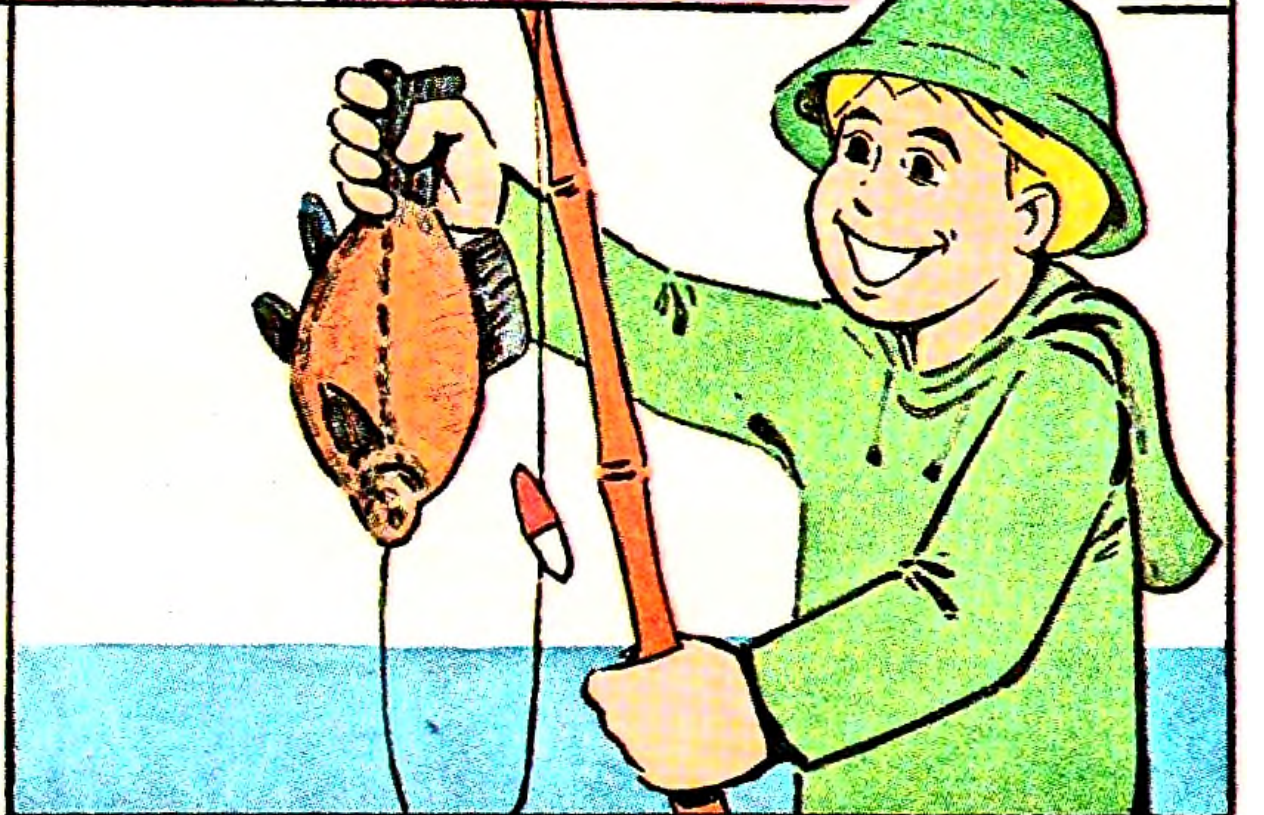
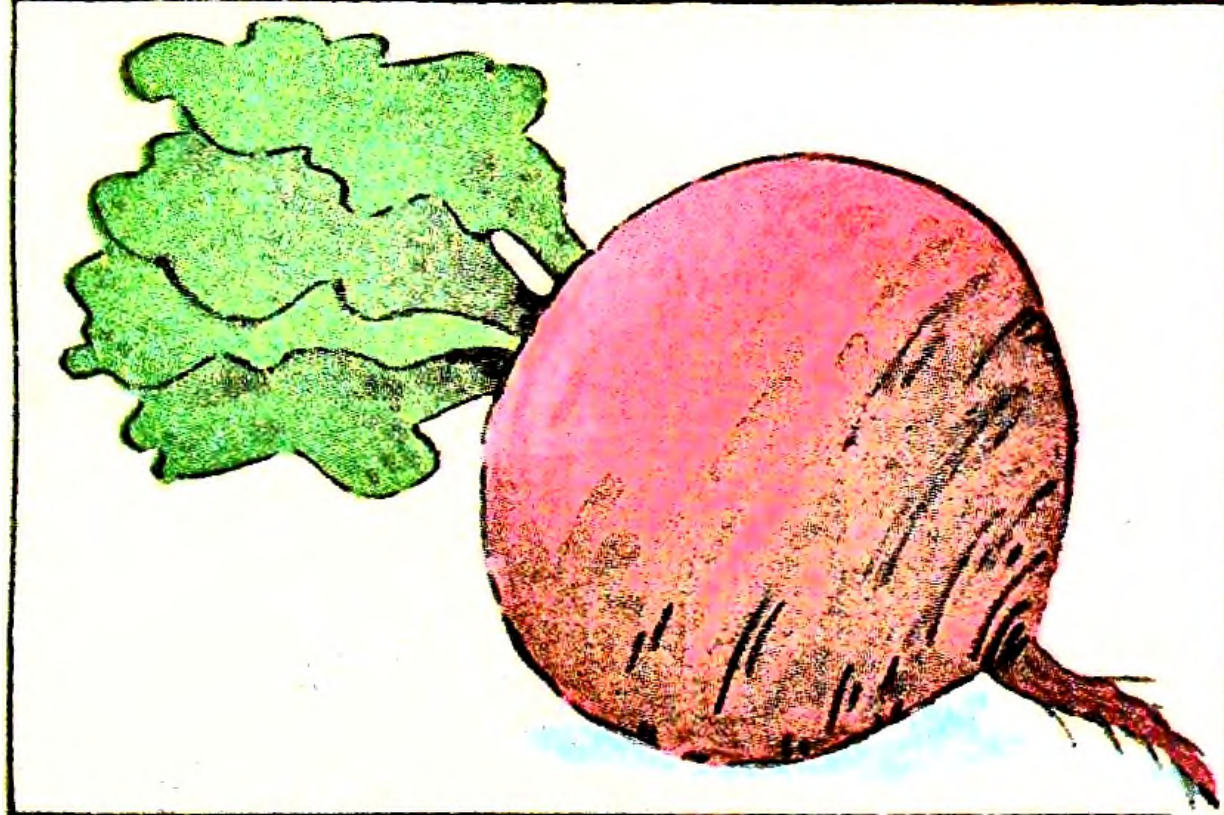
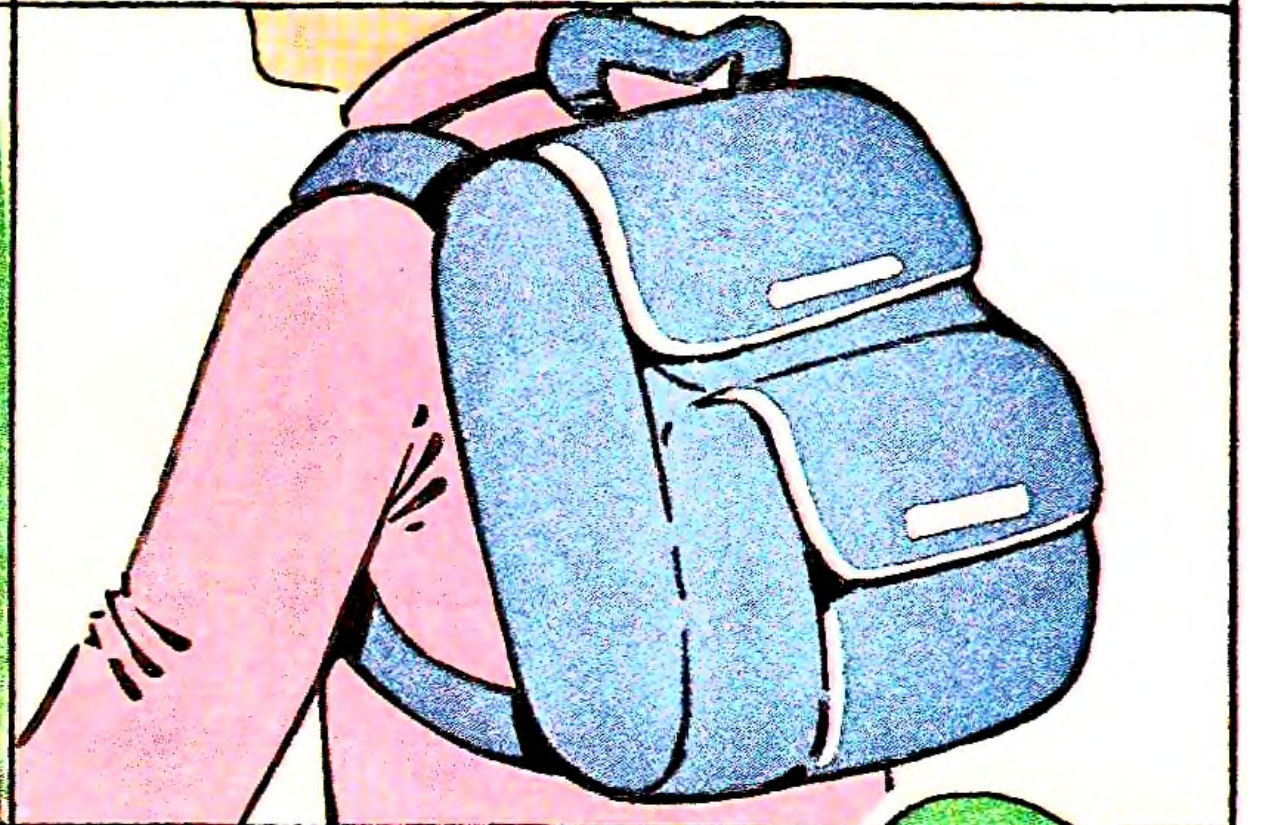
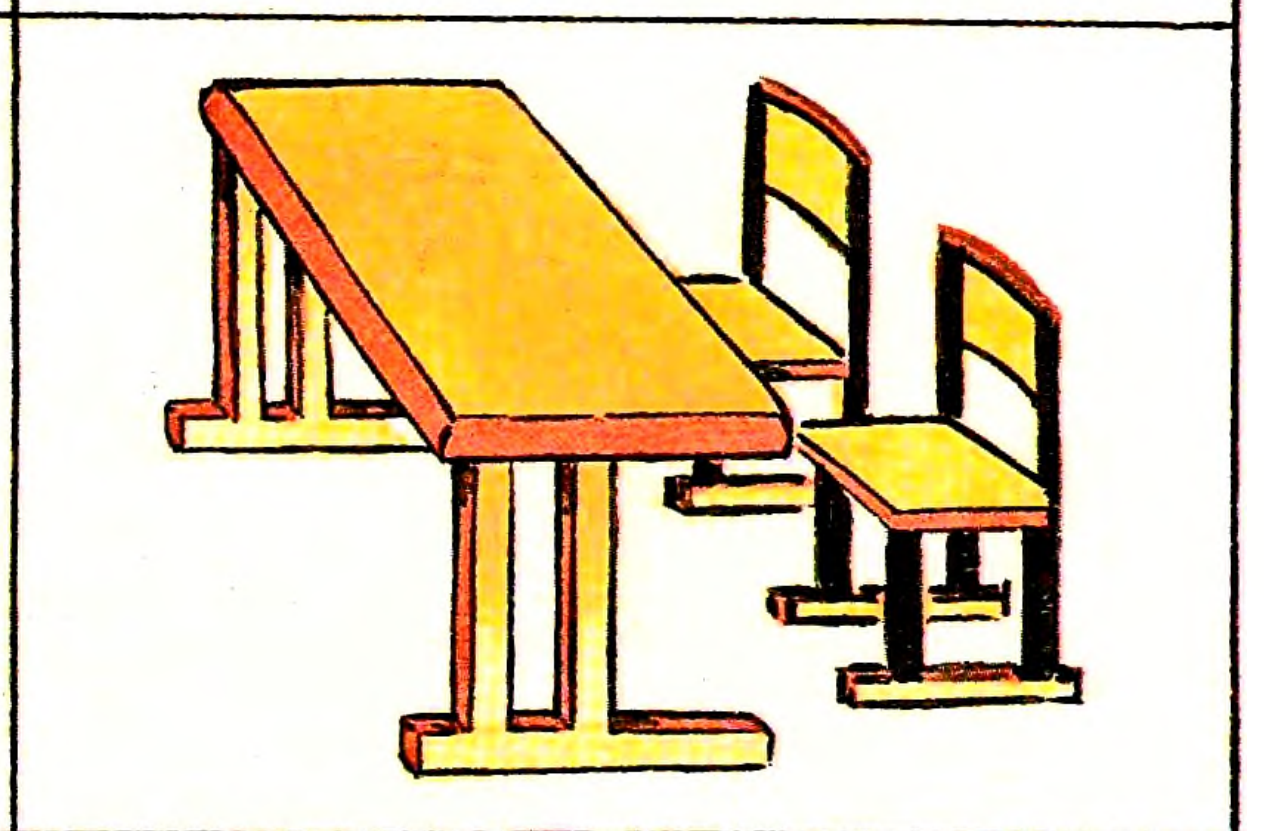
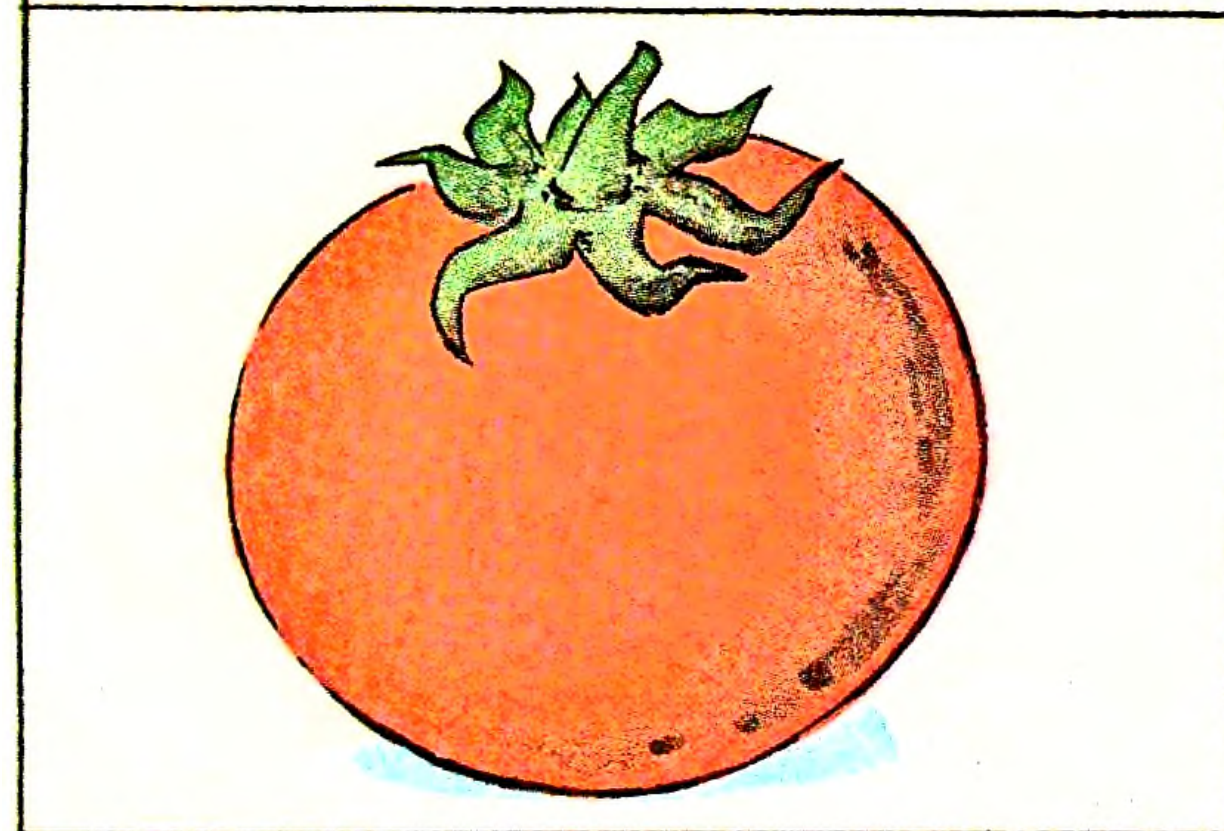
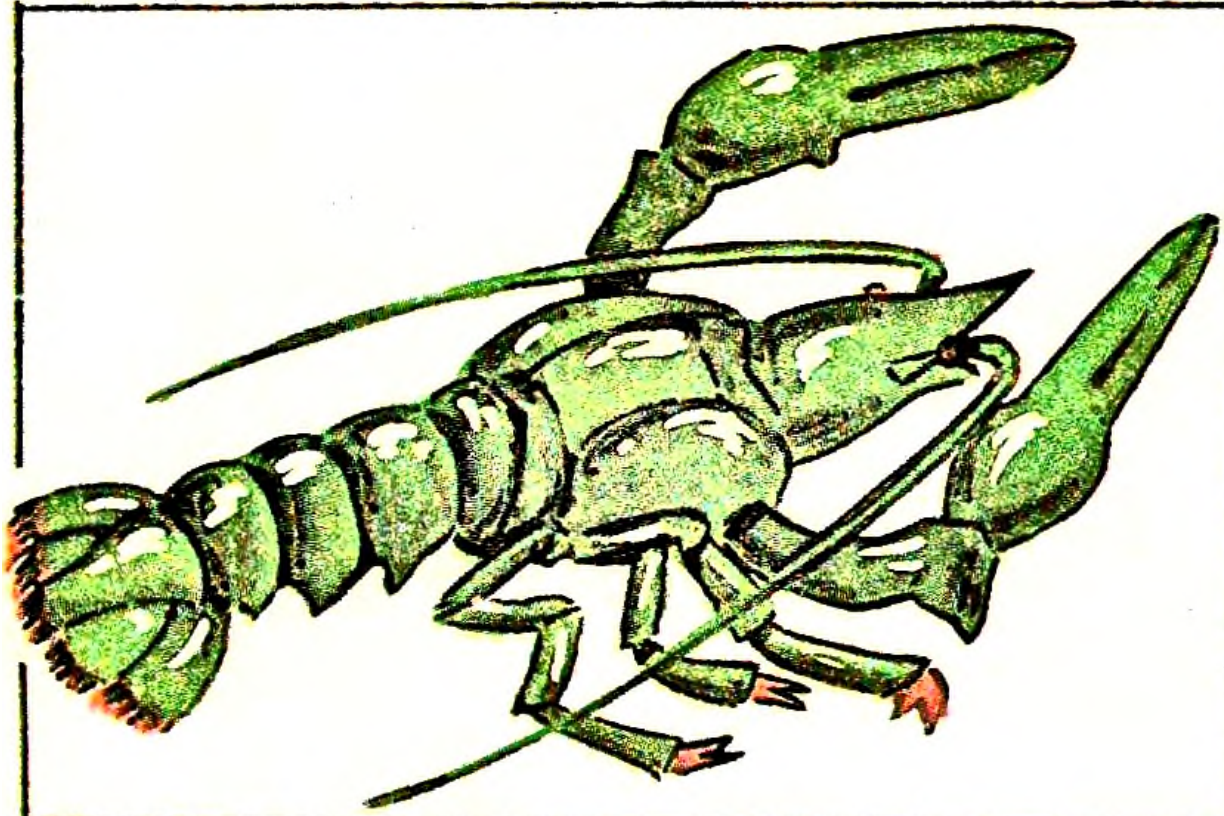
Звук Ч та склад Чі



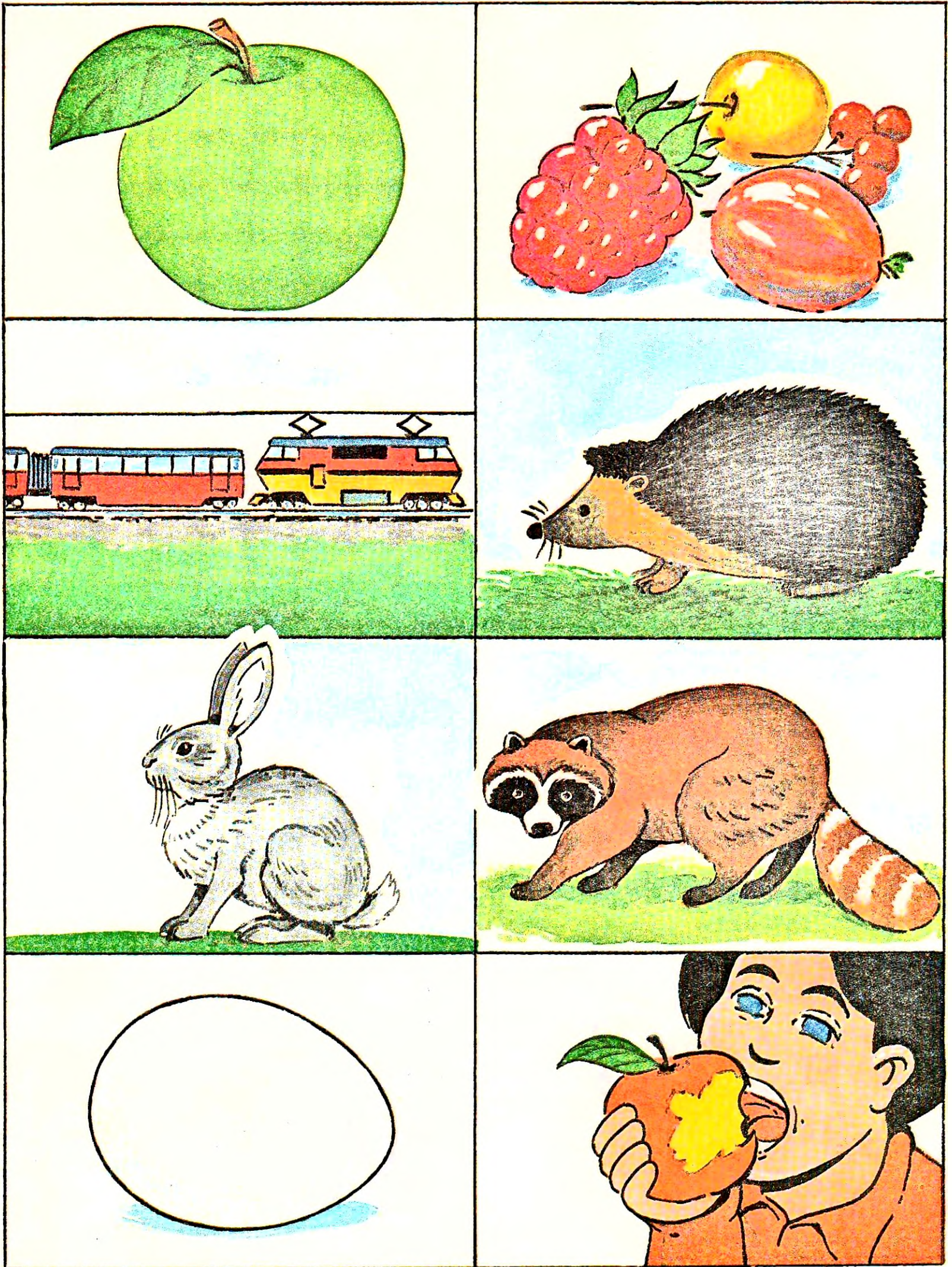
Звуки Л, Л'



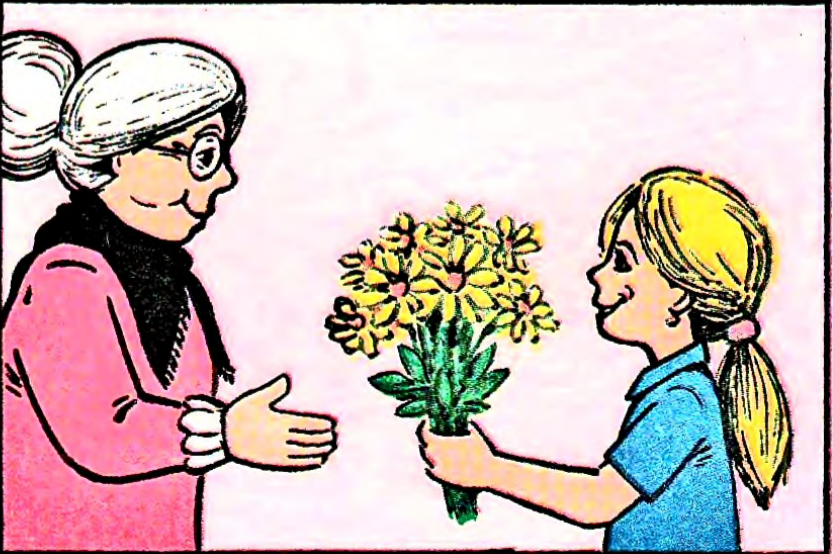
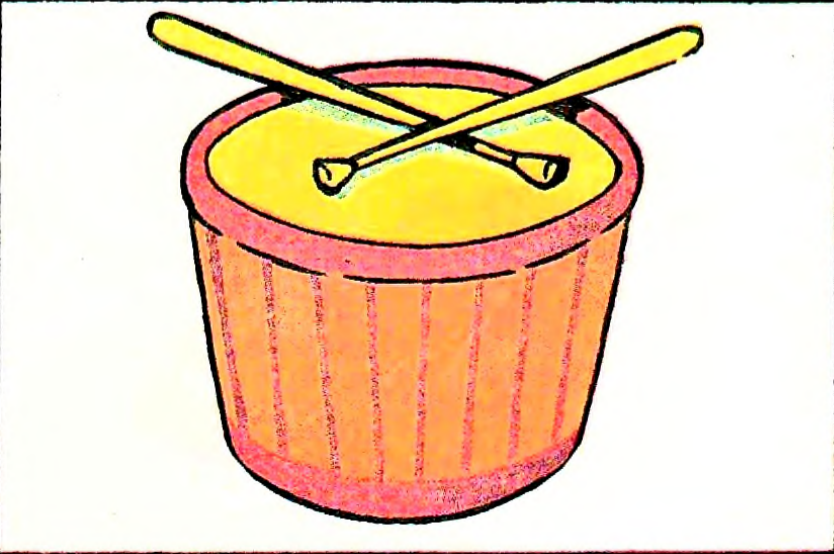
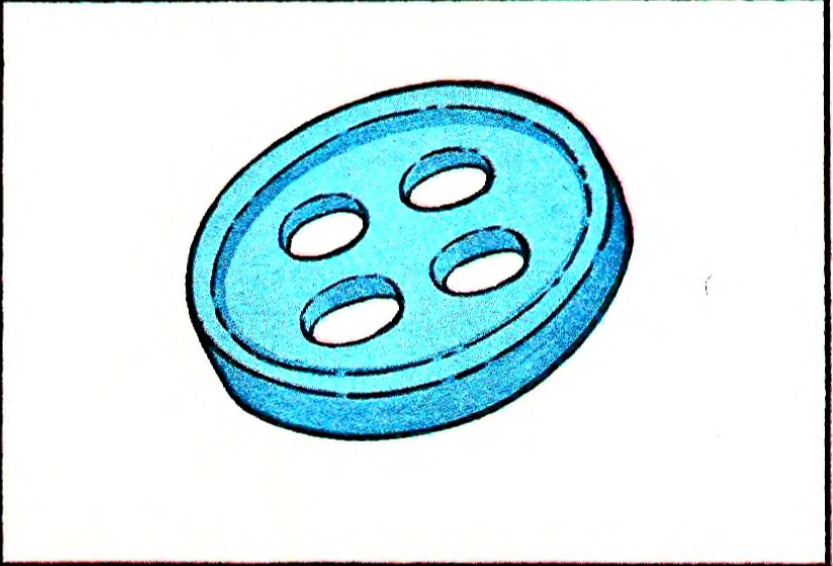
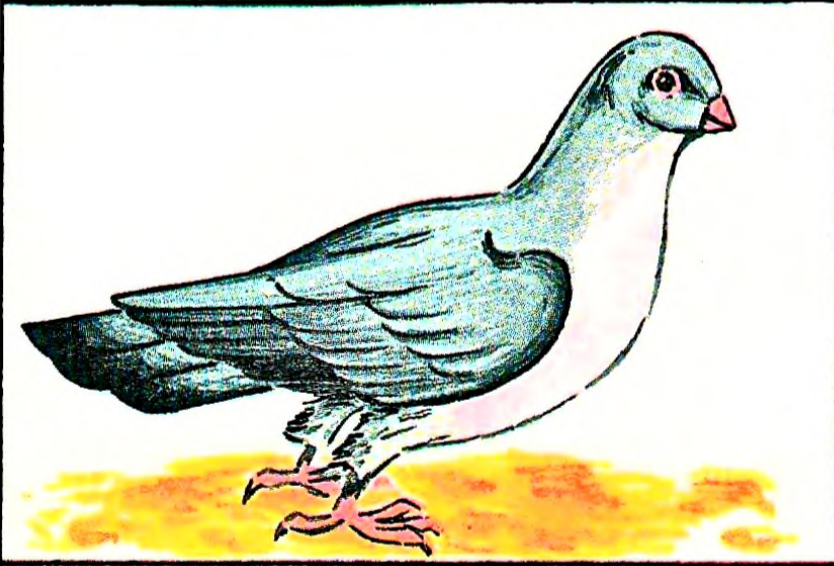
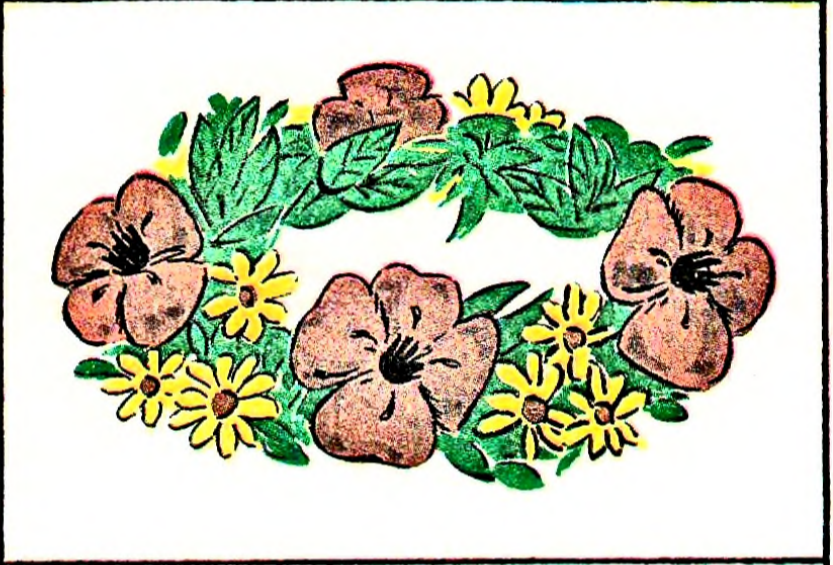
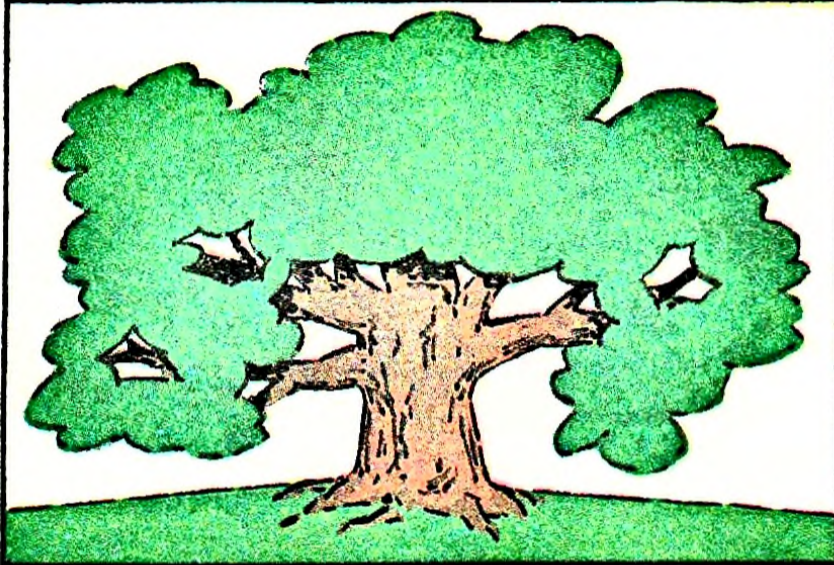
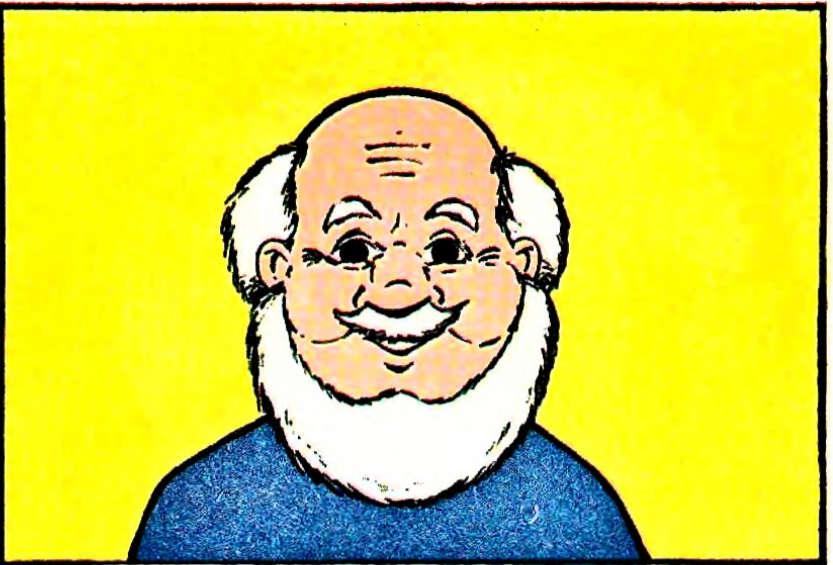
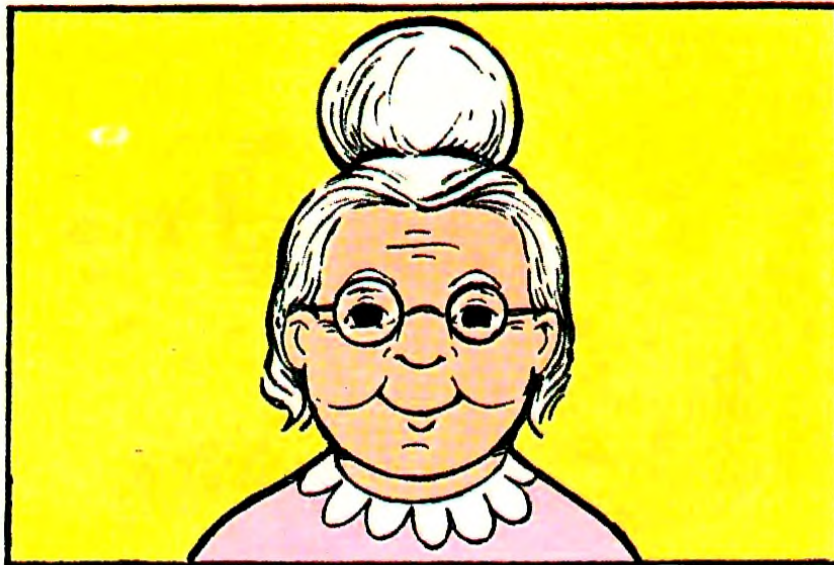
Звуки р, р'



Йотовані звукосполучення



Дзвінкі звуки б, в, д, г, г



Крім роботи з малюнками пропонуємо різні завдання для перевірки звуковимовлення:

а) НАЗВАТИ ЧАСТИНИ ТІЛА ЛЮДИНИ;

б) ПОРАХУВАТИ ДО 10;

в) ПОВТОРИТИ ЗА ЛОГОПЕДОМ АБО ПРОЧИТАТИ ВІРШІ
Н. ЗАБІЛИ:

Стоять під снігом сосни сонно.

Сидять на соснах снігурі.

Санчата на ставок з розгону

Скотились весело з гори.

* * *

Шматок сальця шукає мишка,

У нашій шафі шурудить,

Як шугоне на кішку мишка! —

А мишка — шусть у шпарку вмить!

* * *

Жуки дзижчать в садочку літом.

По стежці жабка — плиг та плиг!

Жоржини квітнуть жовтим цвітом,

Кружляють бджоли біля них.

* * *

Лелека ластівку питає:

— Хто вище всіх птахів літає?

— Літають люди вище всіх

На літаках своїх легких!

* * *

Ромашки рвати ми хотіли

Над річкою в рясній траві.

І раптом равлика зустріли

Із ріжками на голові.

г) РОЗПОВІСТИ ВІРШІ, КАЗКУ (ЯКУ ЗНАЄ ДИТИНА);

д) ПОСЛУХАТИ ТА ПОВТОРИТИ РЕЧЕННЯ:

Сергійко поступився місцем бабусі в автобусі.

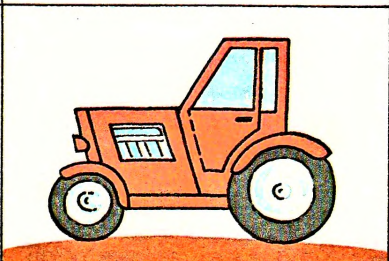
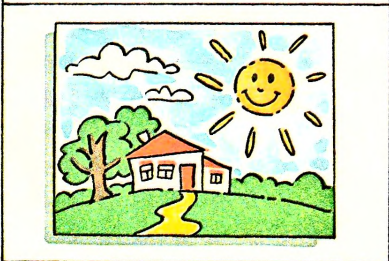
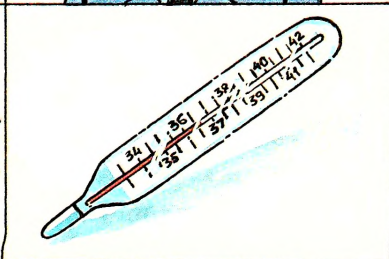
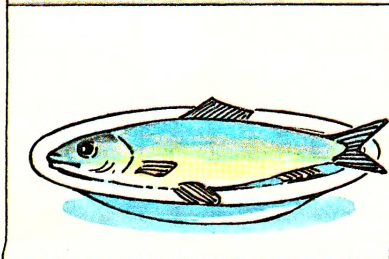
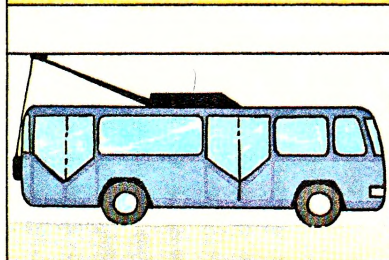
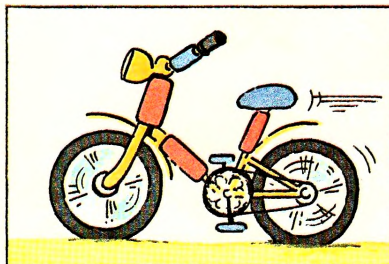
Коля і Боря — брати і великі друзі.

Кучерява берізка розвісила сережки.

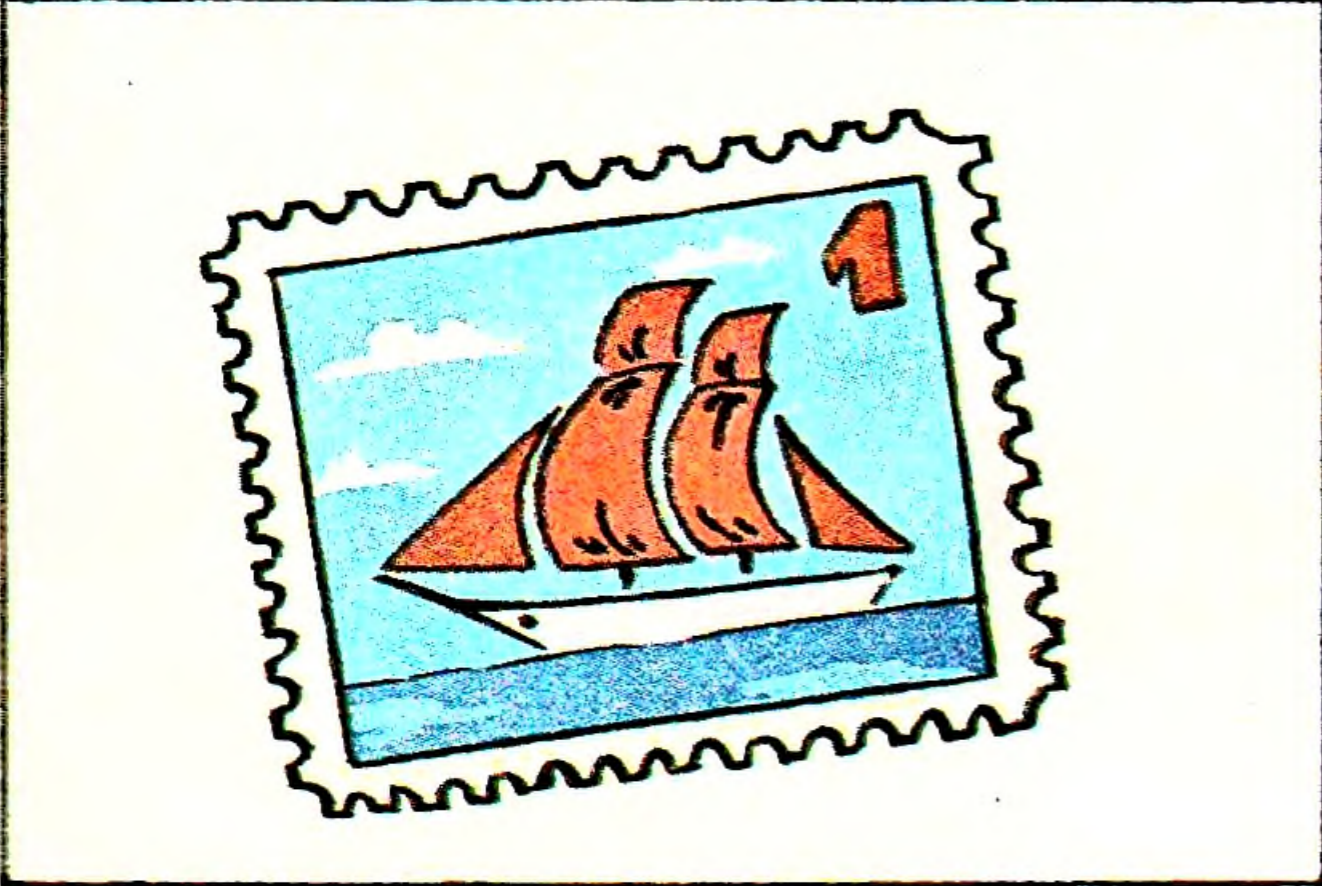
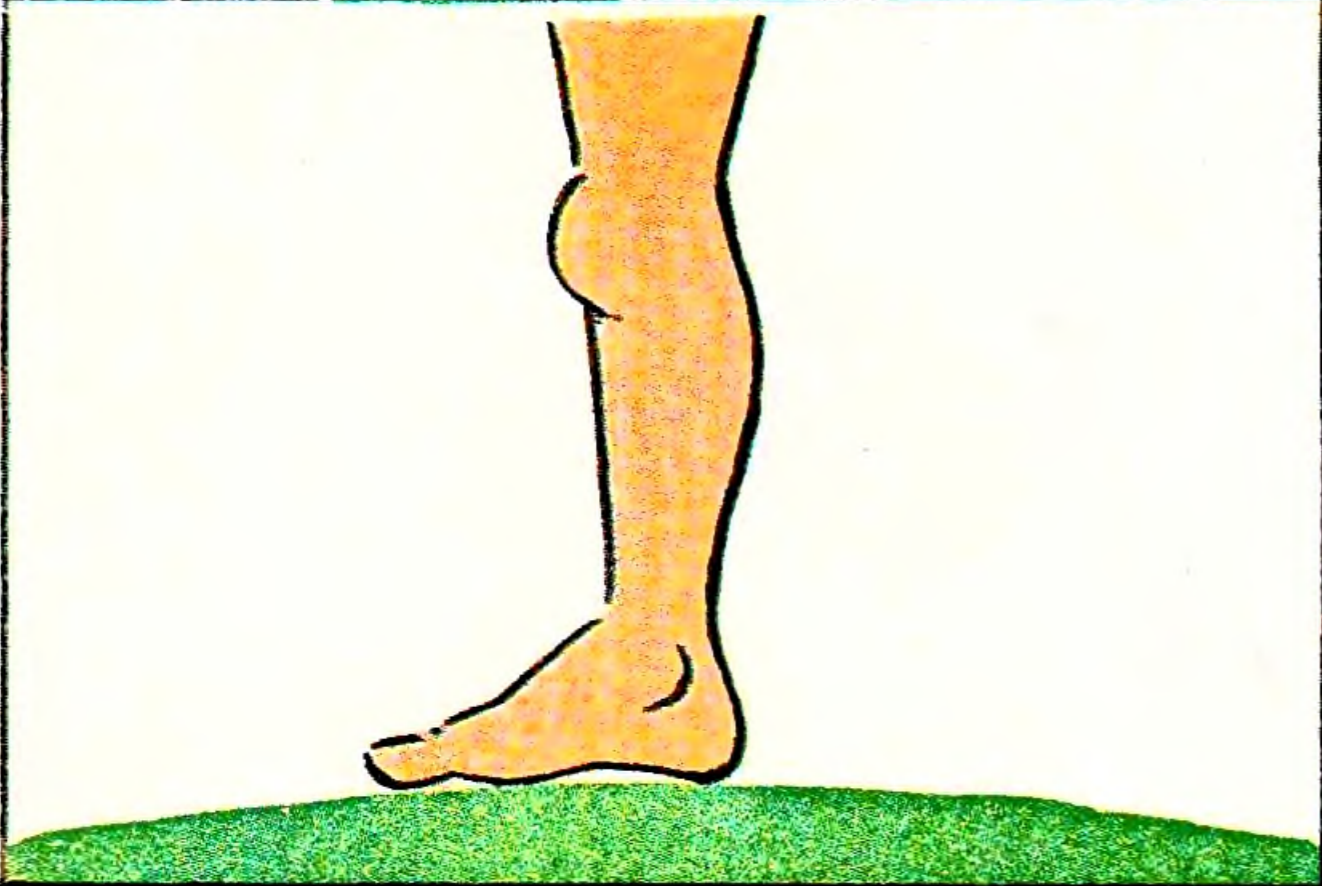
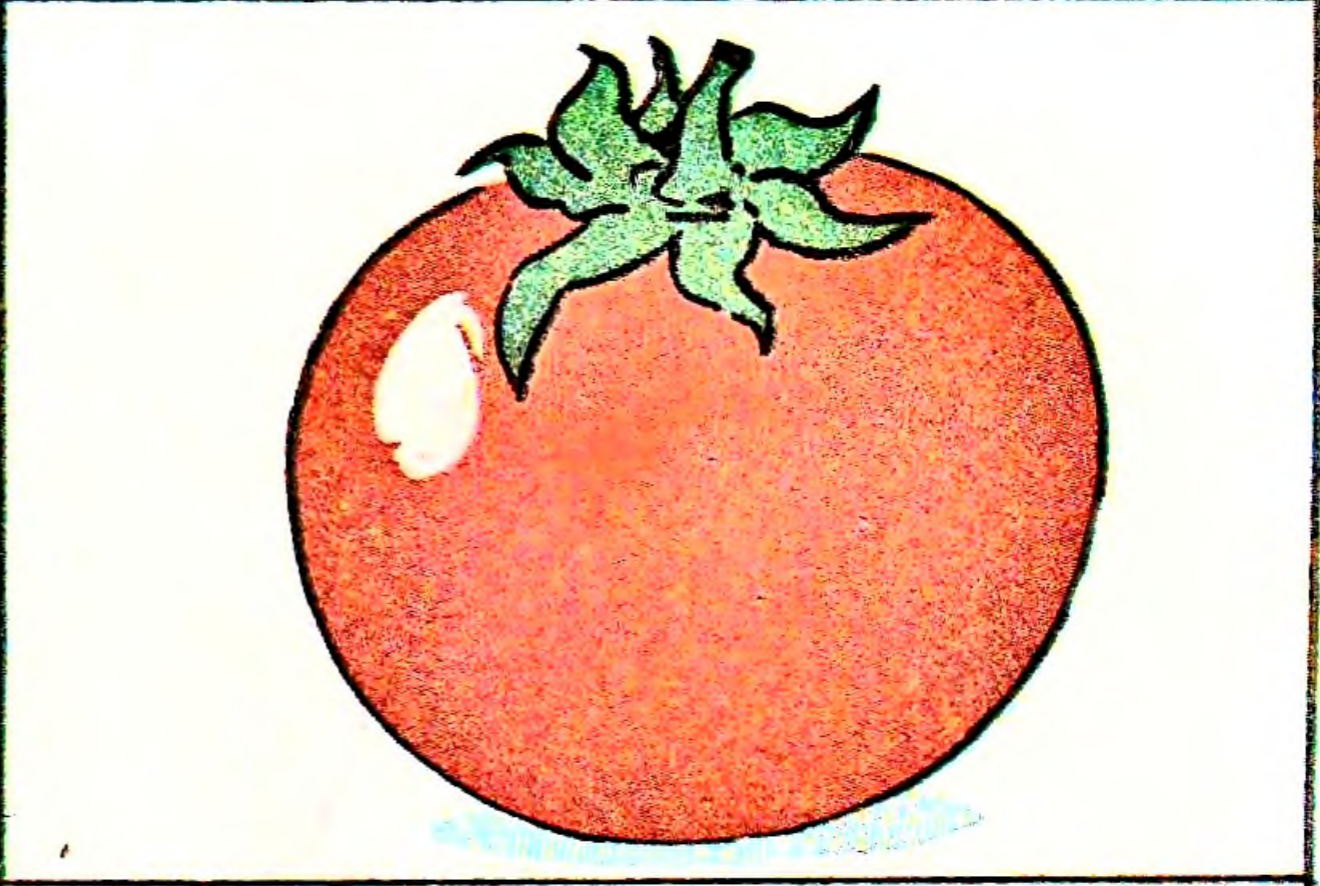
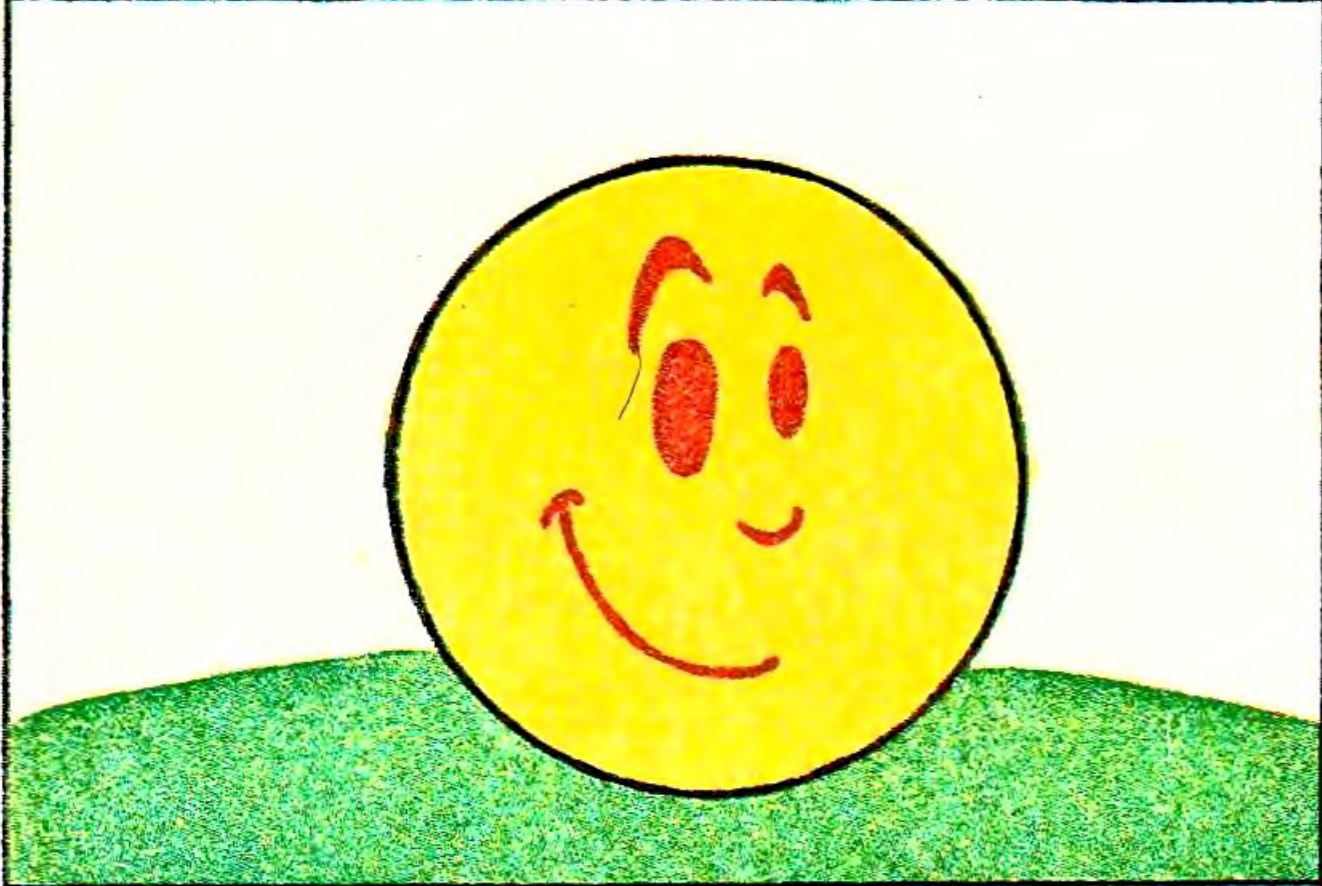
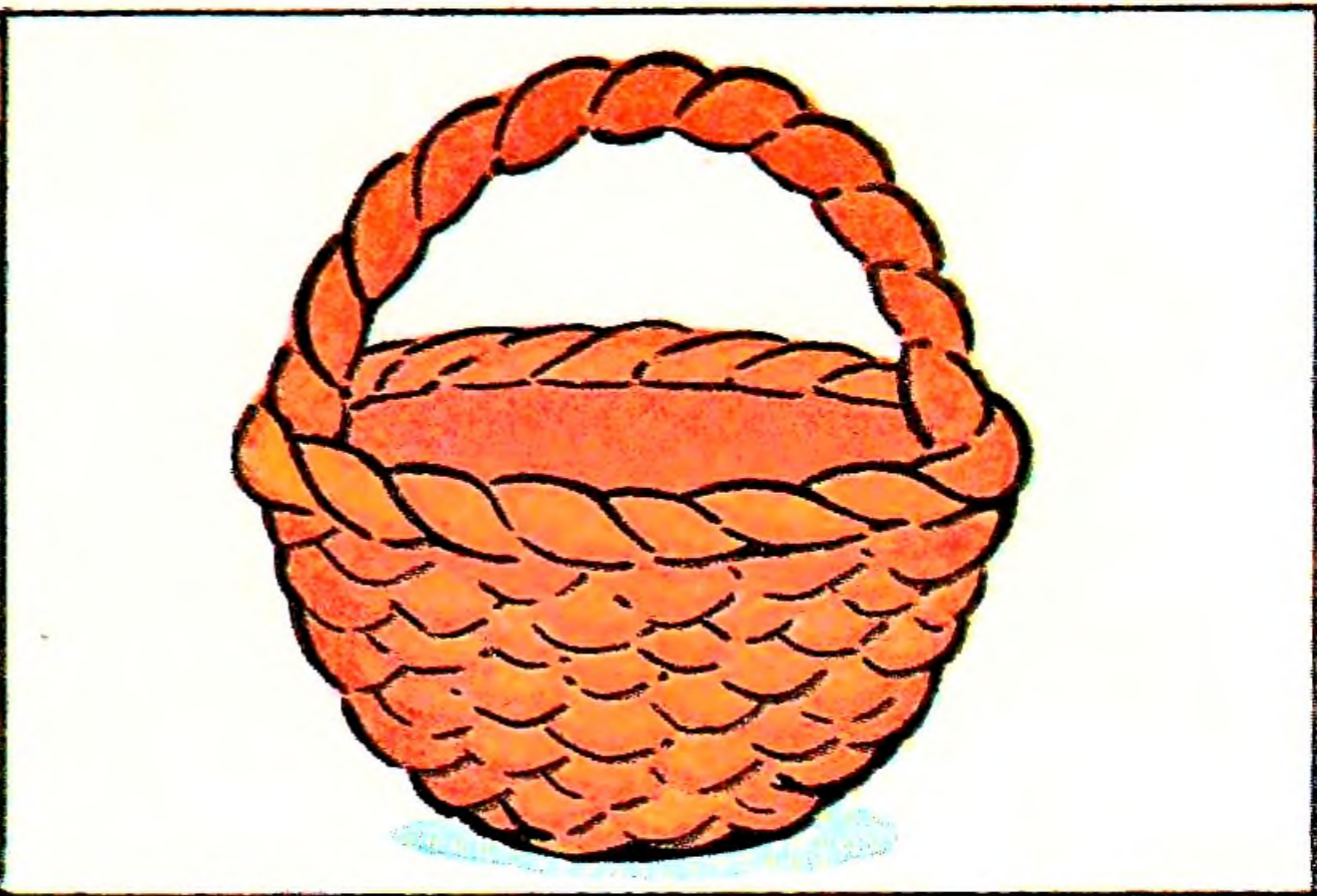
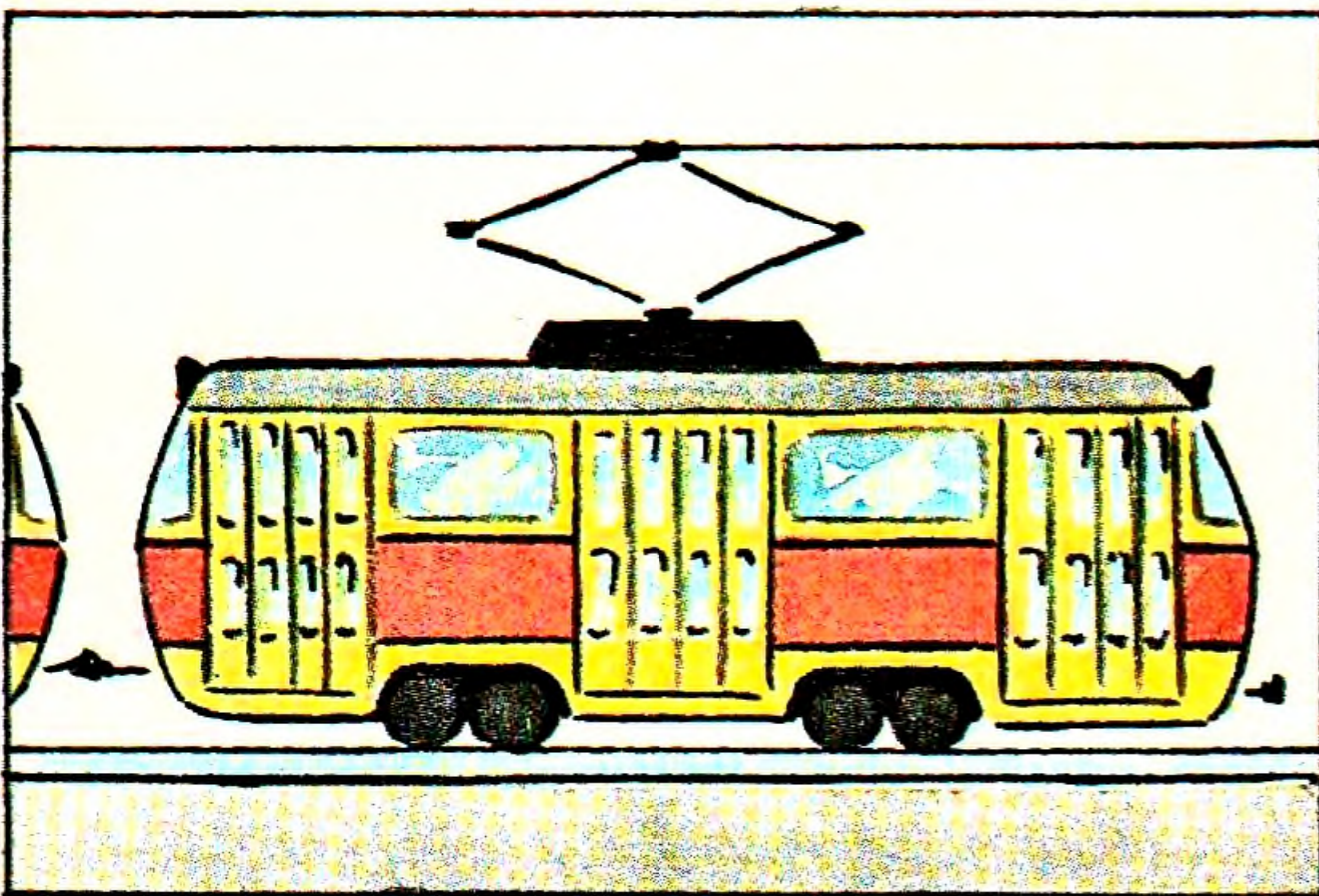
У полі Сашко знайшов гніздо жайворонка.

2. ОБСТЕЖЕННЯ СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА

НАЗВАТИ МАЛЮНКИ



НАЗВАТИ МАЛЮНКИ



ОБСТЕЖЕННЯ СЛОВНИКА ДИТИНИ



ОБСТЕЖЕННЯ СЛОВНИКА ДИТИНИ

Разом із перевіркою активного словника перевіряється і пасивний словник дитини (розуміння слів).

Малюнки, котрі дитина не змогла назвати, занотовуємо для себе.

Після перевірки активного словника дитини демонструємо їй ці малюнки та просимо показати, наприклад, де жирафа. Якщо дитина показує, то це слово є в її пасивному словнику. Необхідно також ставити питання до тих чи інших слів, щоб відповіді дитини давали можливість побачити, як вона розуміє лексичне значення слова.

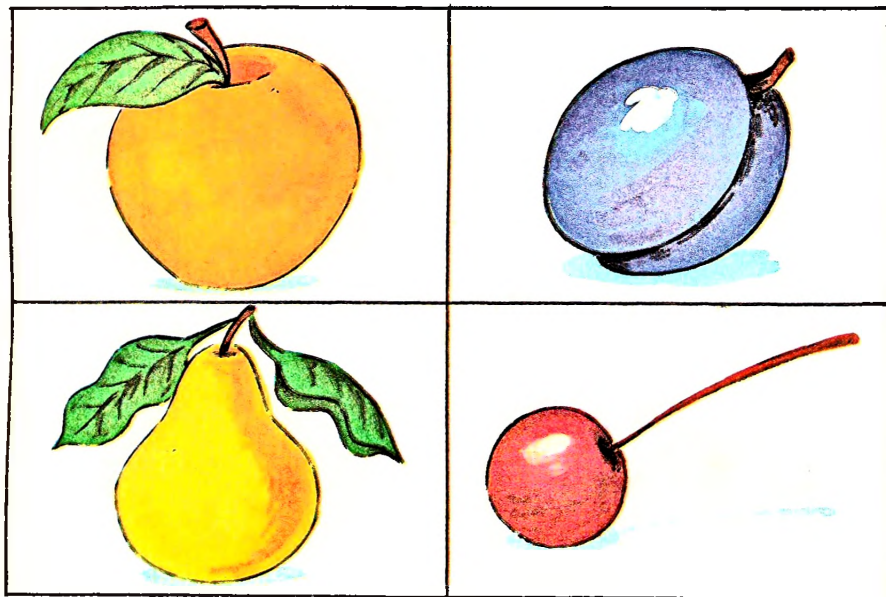
Наприклад:

Логопед: Що таке сокира?

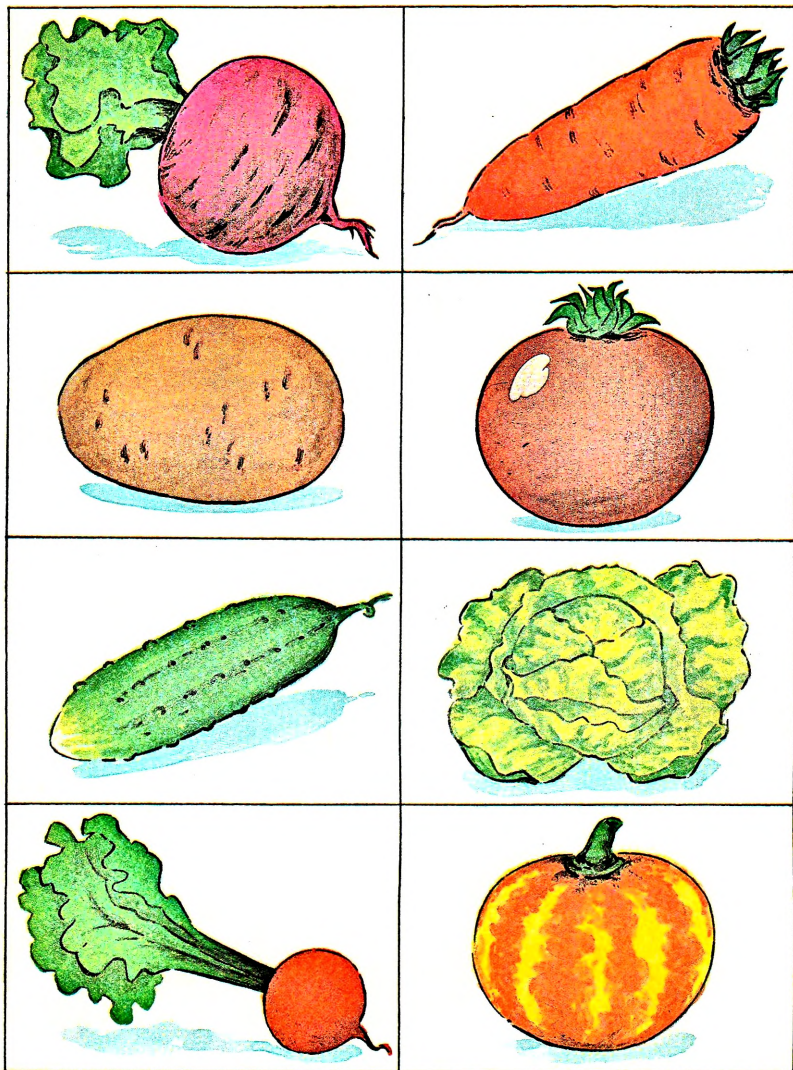
Дитина: Сокирою рубають дрова,
або

Сокира — це інструмент, котрим рубають дрова.

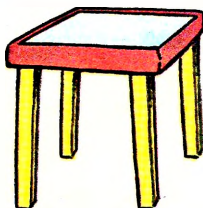
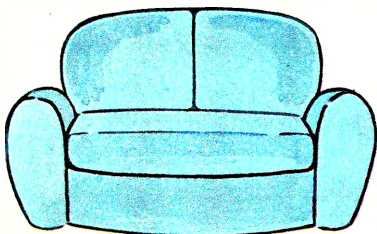
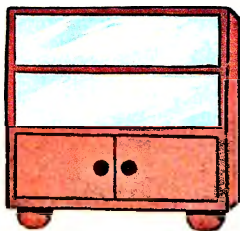
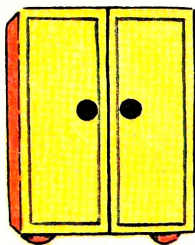
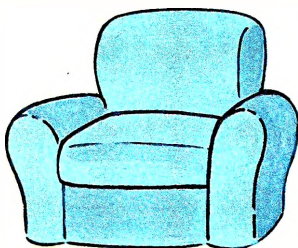
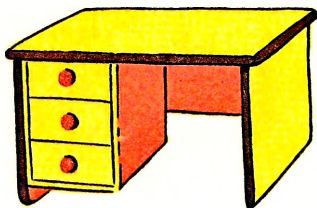
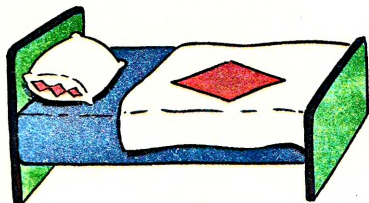
1. НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ? (Наприклад: яблуко, слива, груша, вишня — це фрукти.)



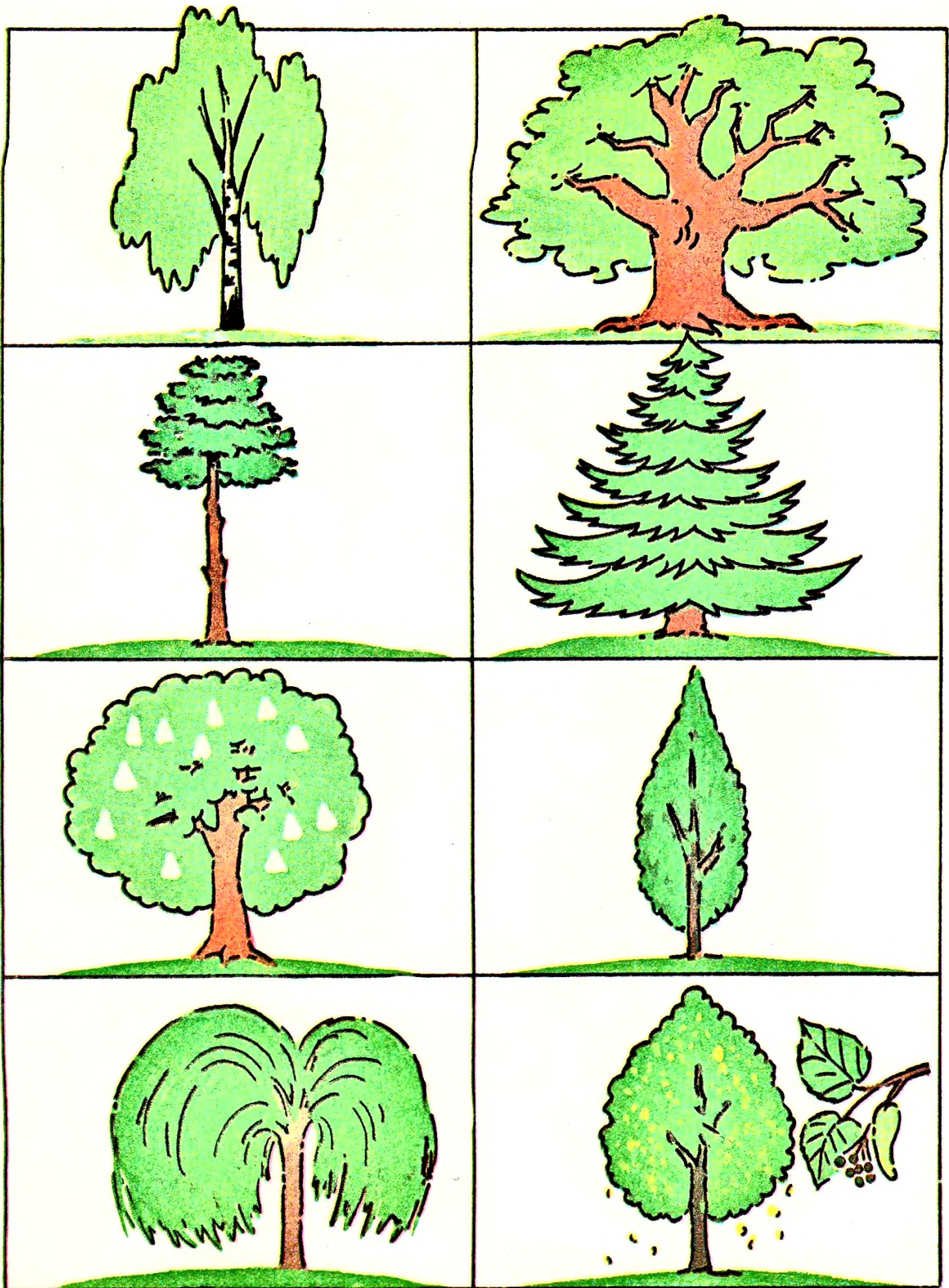
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



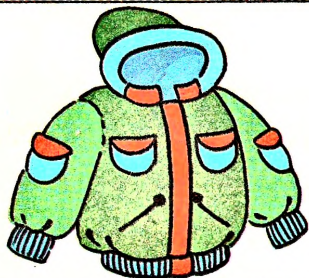
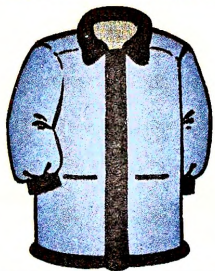
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



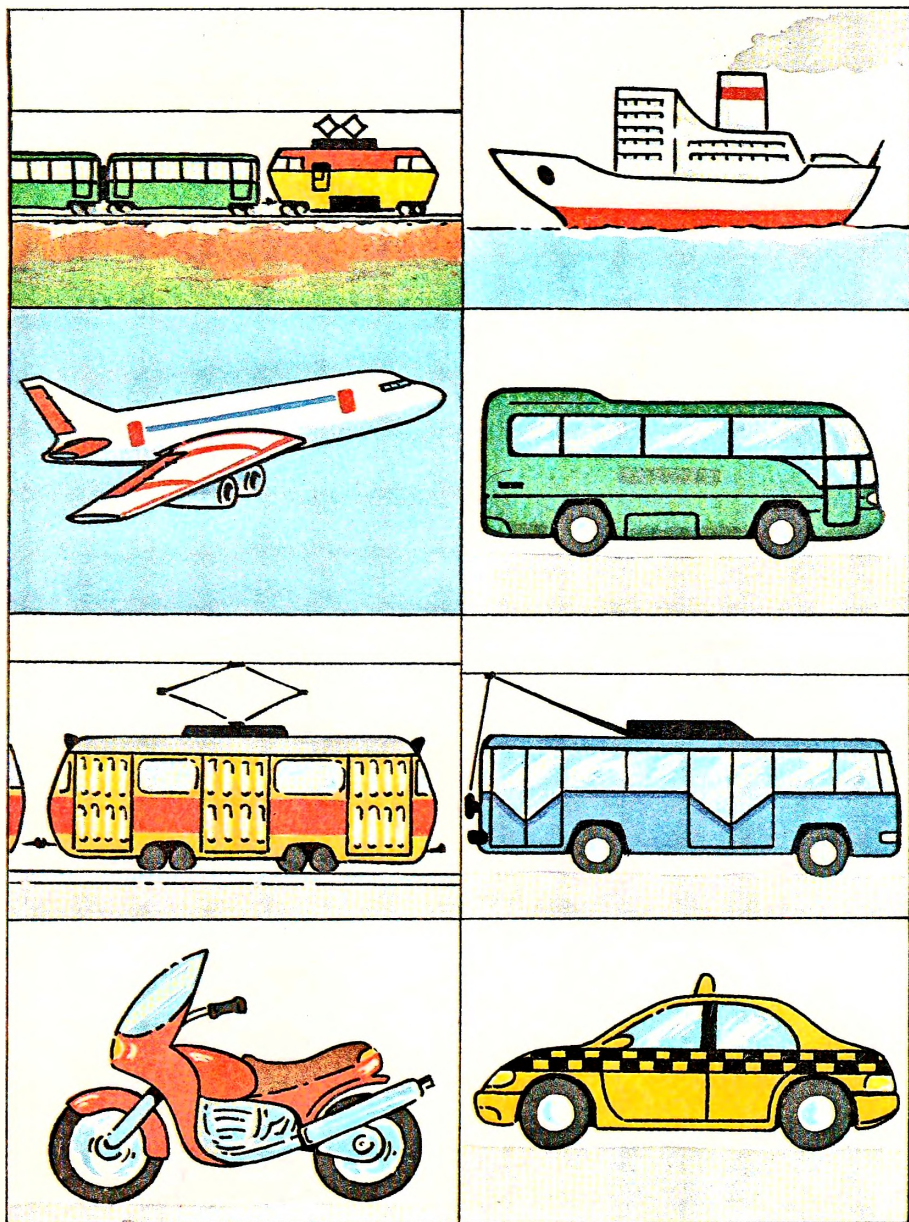
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



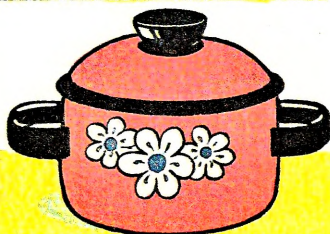
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



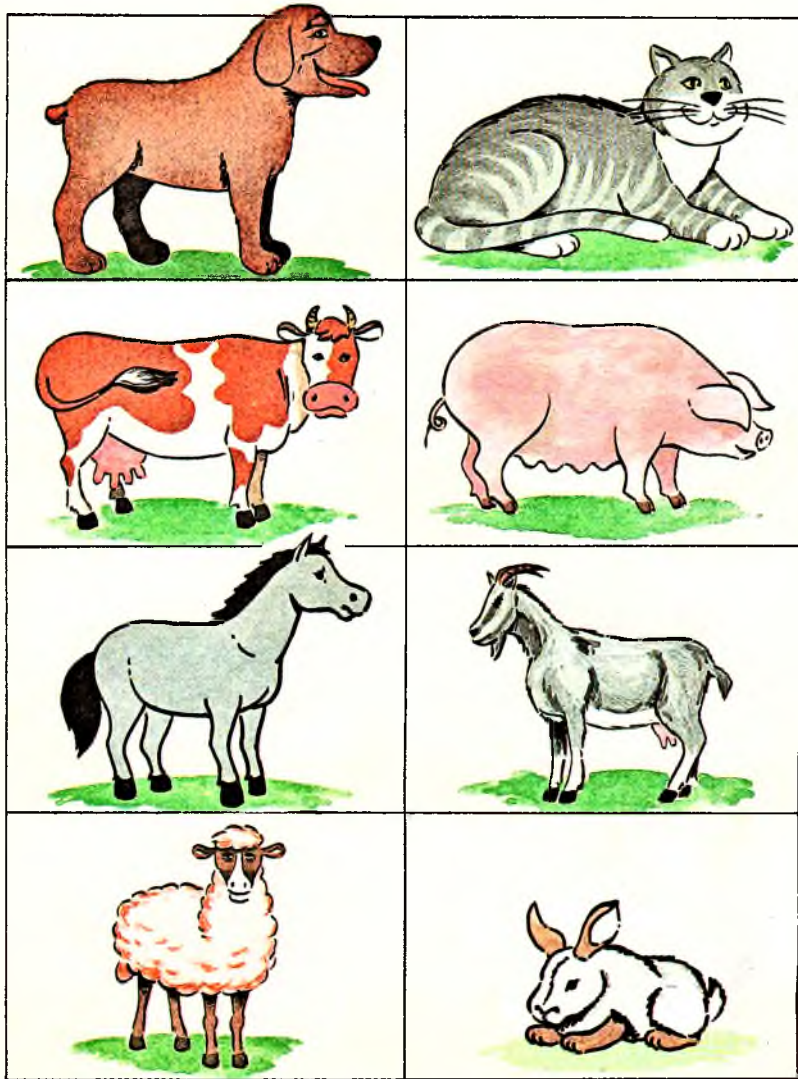
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



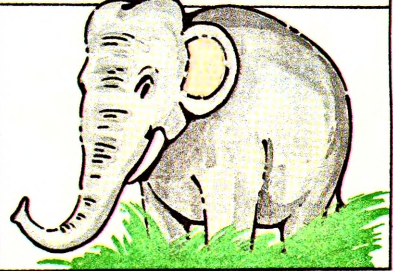
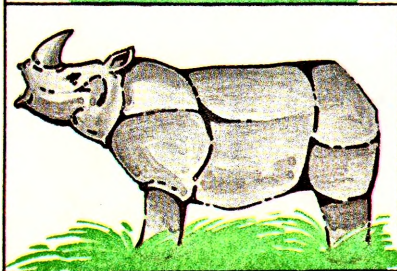
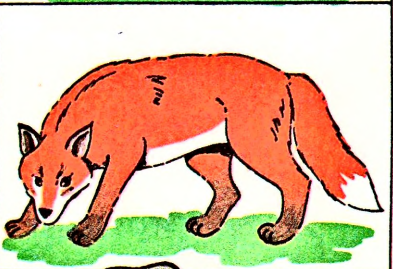
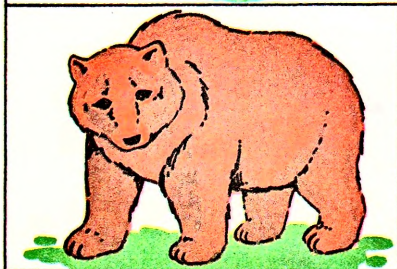
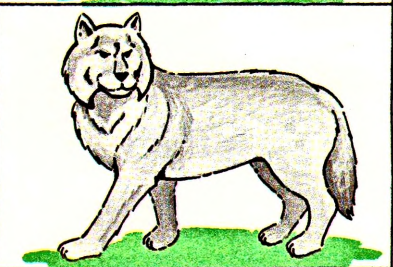
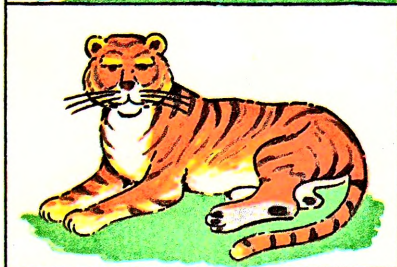
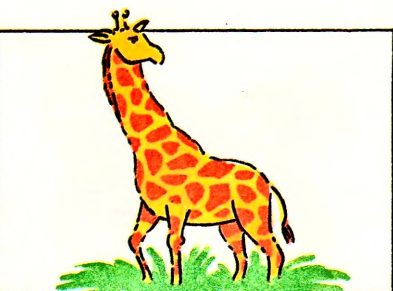
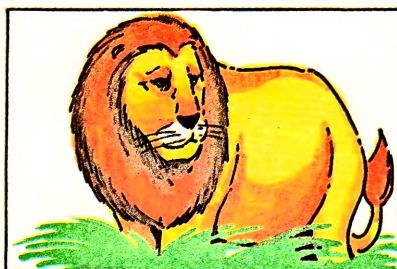
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



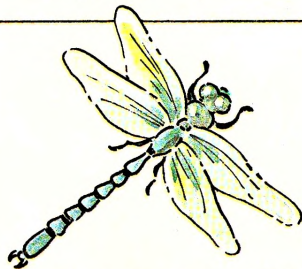
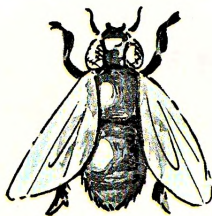
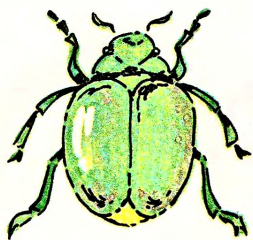
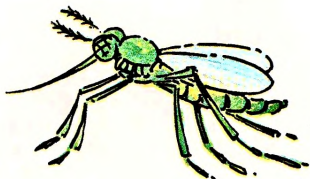
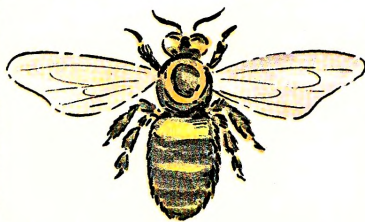
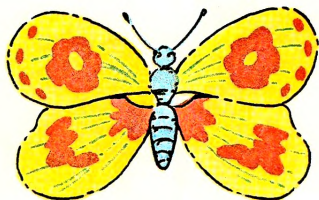
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



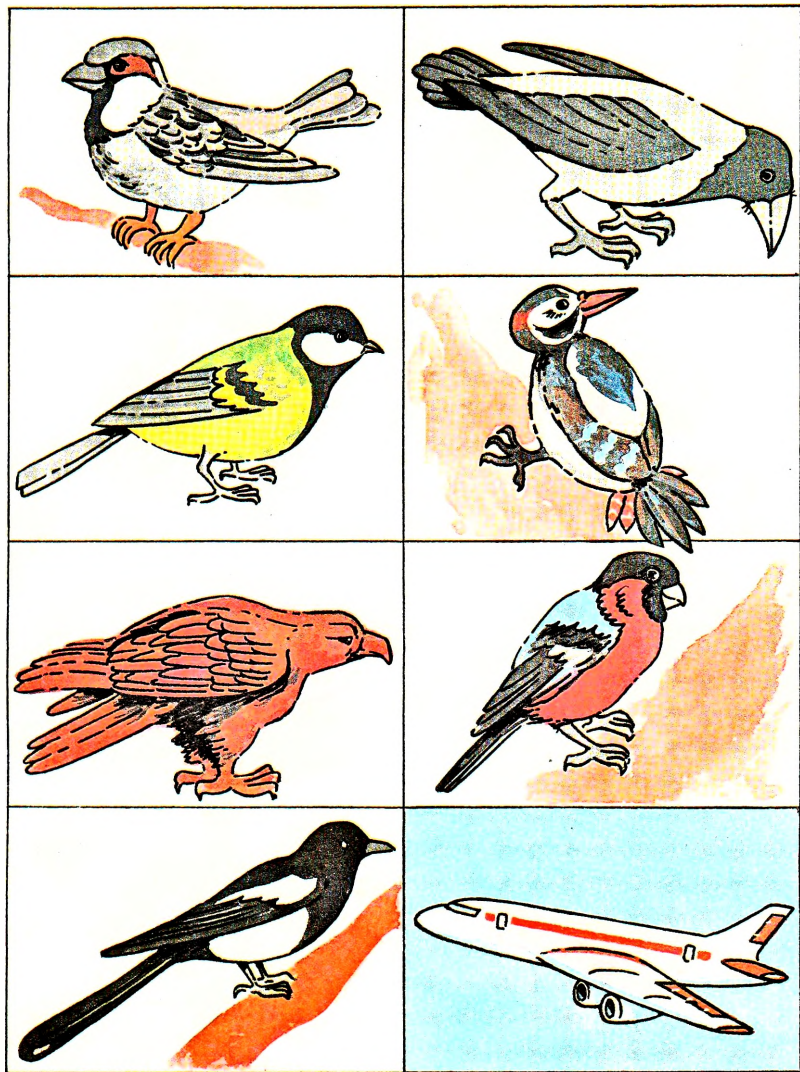
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



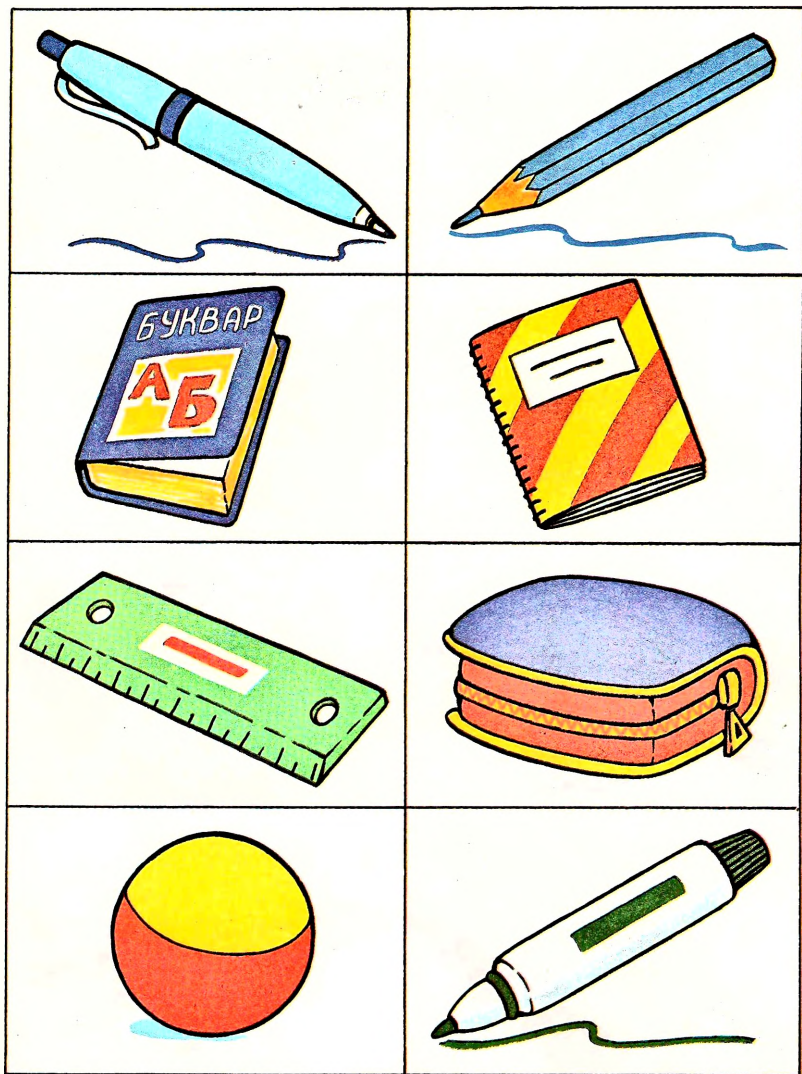
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ
МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ МАЛЮНКИ?



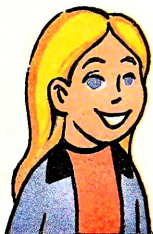
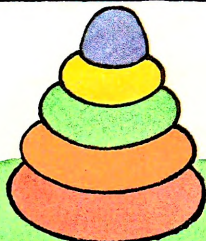
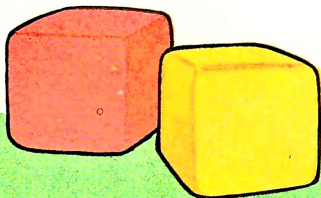
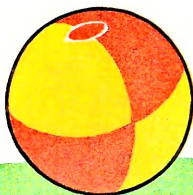
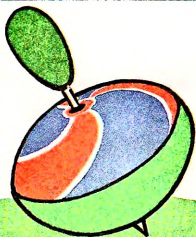
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ МАЛЮНОК ЗАЙВИЙ. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ ІНШІ МАЛЮНКИ?



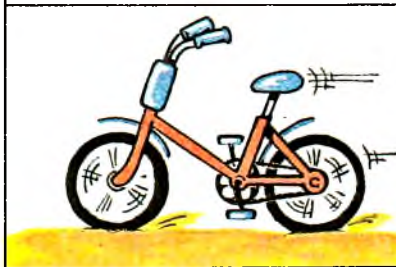
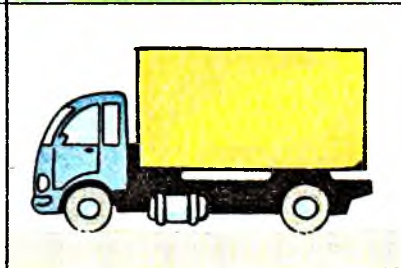
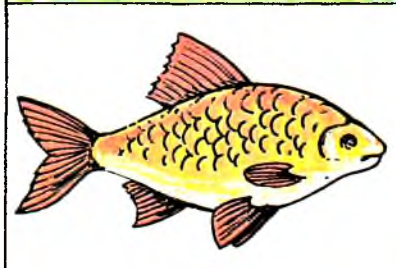
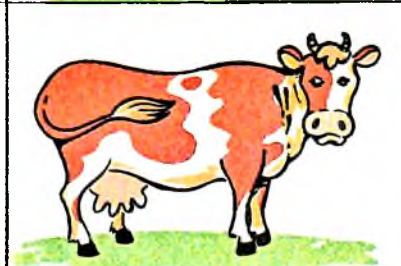
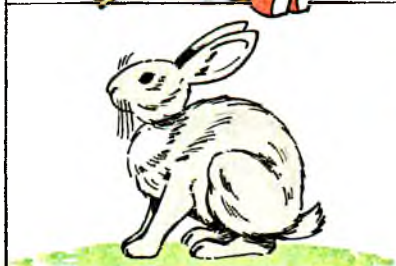
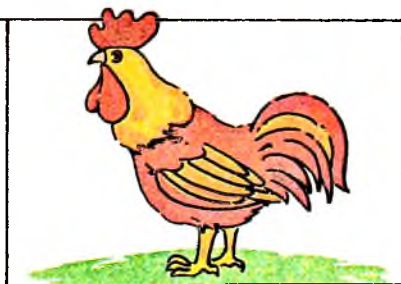
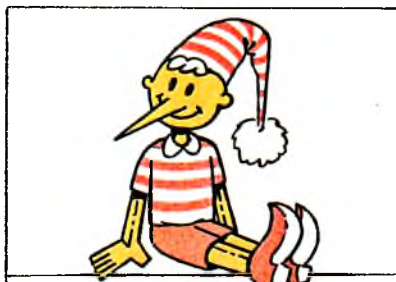
НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ МАЛЮНОК ЗАЙВИЙ. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ ІНШІ МАЛЮНКИ?



НАЗВАТИ КОЖЕН МАЛЮНОК. ВИЗНАЧИТИ, ЯКИЙ МАЛЮНОК ЗАЙВИЙ. ЯКИМ ОДНИМ СЛОВОМ МОЖНА НАЗВАТИ ВСІ ІНШІ МАЛЮНКИ?



2. НАЗВАТИ ЧАСТИНИ ПРЕДМЕТІВ, ЧАСТИНИ ТІЛА ТВАРИН ТА ЛЮДИНИ (ЛЯЛЬКИ) (наприклад: у чайника є ручка, кришка тощо).



3. НАЗВАТИ ПРЕДМЕТИ ЗА ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯМ, А ЛЮДЕЙ ЗА РОДОМ ЇХ ЗАНЯТЬ.

Як називають предмет, яким чешуть волосся?

Як називають предмет, у якому варять їжу?

Як називають предмет, яким ріжуть папір?

Як називають предмет, яким ріжуть хліб?

Як називають предмет, з допомогою якого їдять борщ?

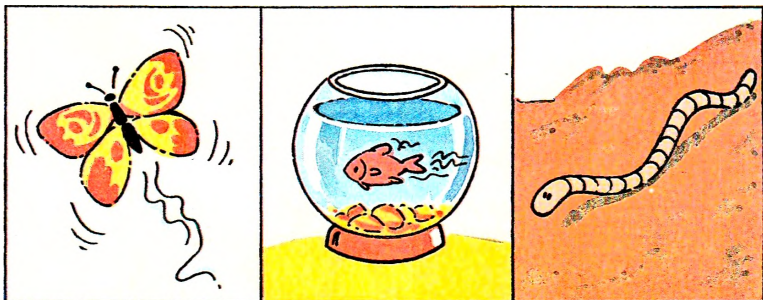
Як називають предмет, з допомогою якого їдять картоплю, м'ясо?

Як називають дівчинку (хлопчика), котра ходить до школи?

Як називають людину, яка лікує (навчає дітей і т. ін.)?

4. НАЗВАТИ ДІЮ.

ЩО РОБИТЬ АБО ЯК ПЕРЕСУВАЄТЬСЯ?

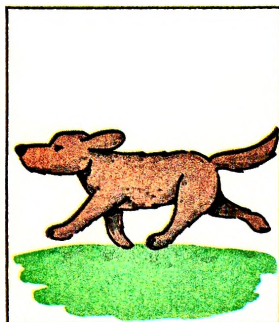


Метелик ...

Риба ...

Черв'як ...

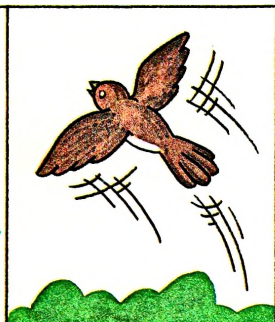
ЩО РОБИТЬ АБО ЯК ПЕРЕСУВАЄТЬСЯ?



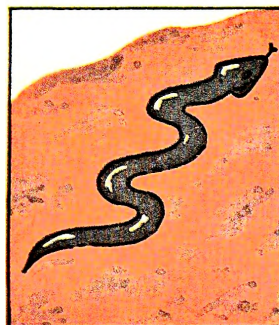
Собака ...



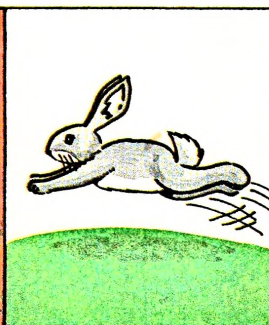
Муха ...



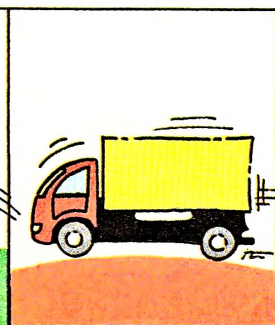
Пташка ...



Гадюка ...



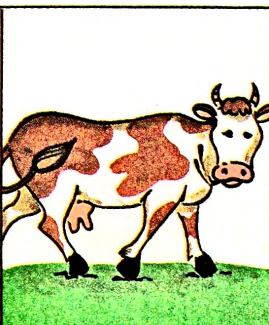
Заєць ...



Машина ...



Кішка ...

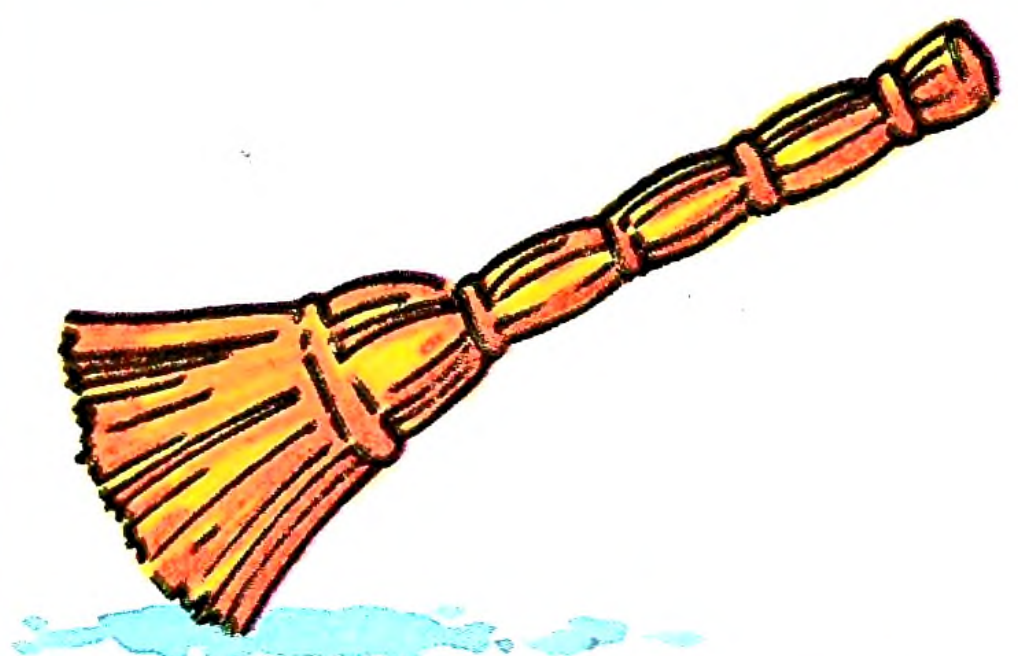
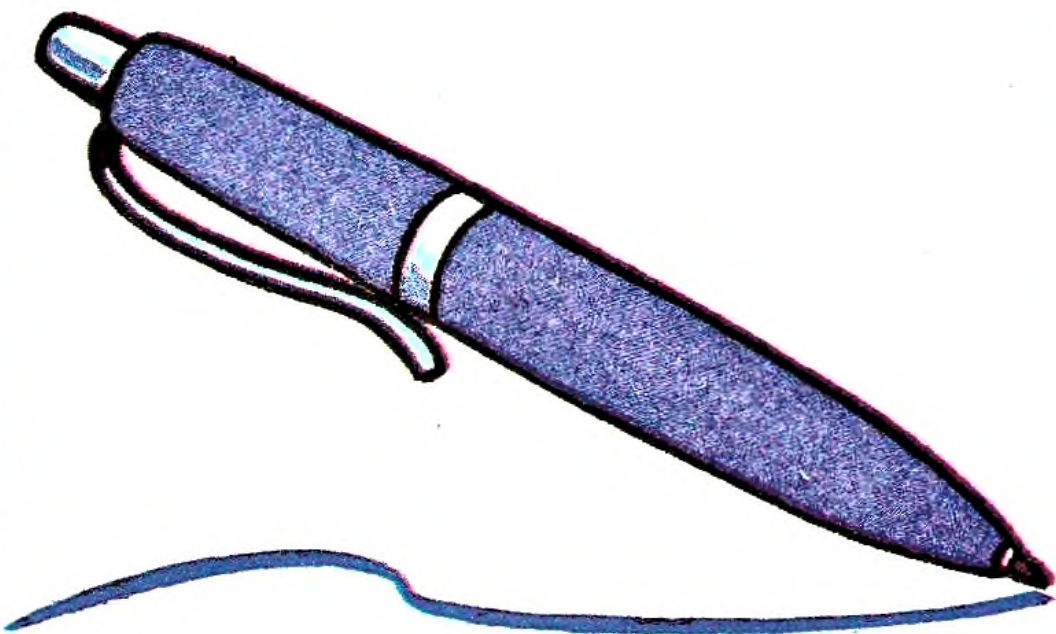
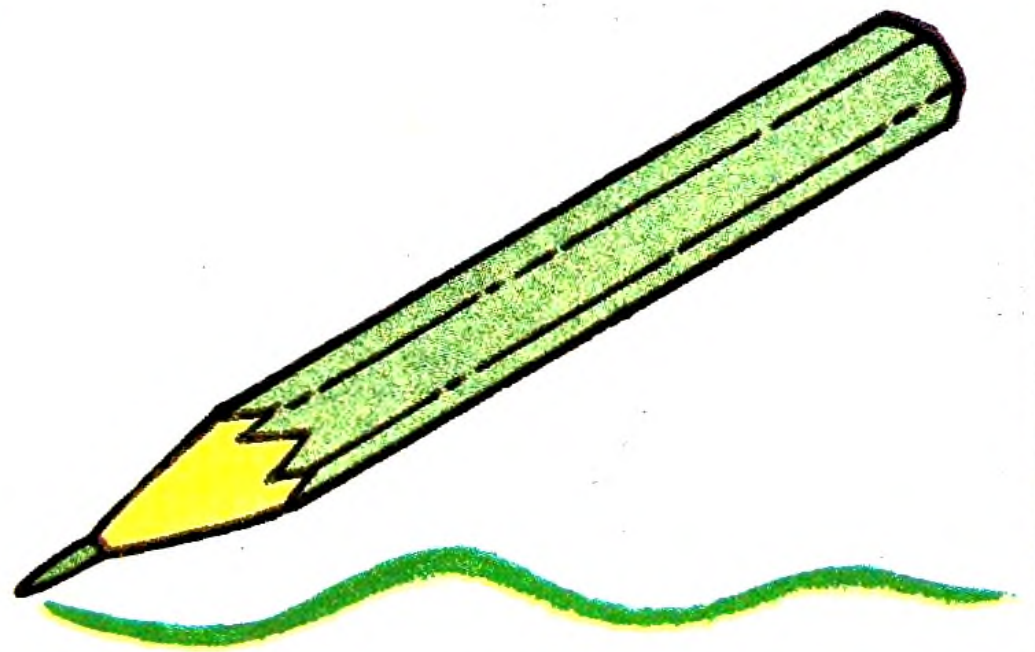
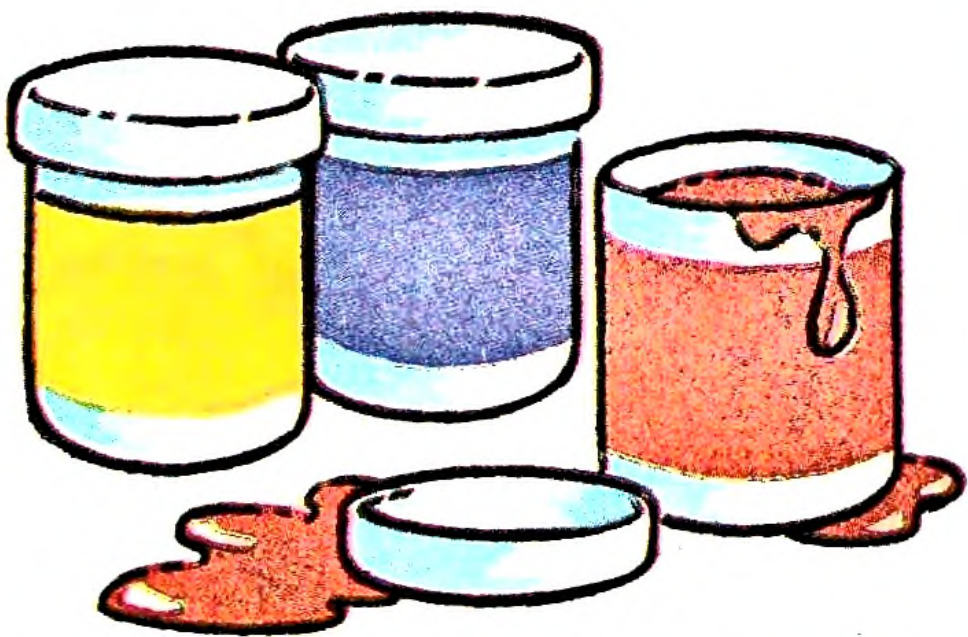
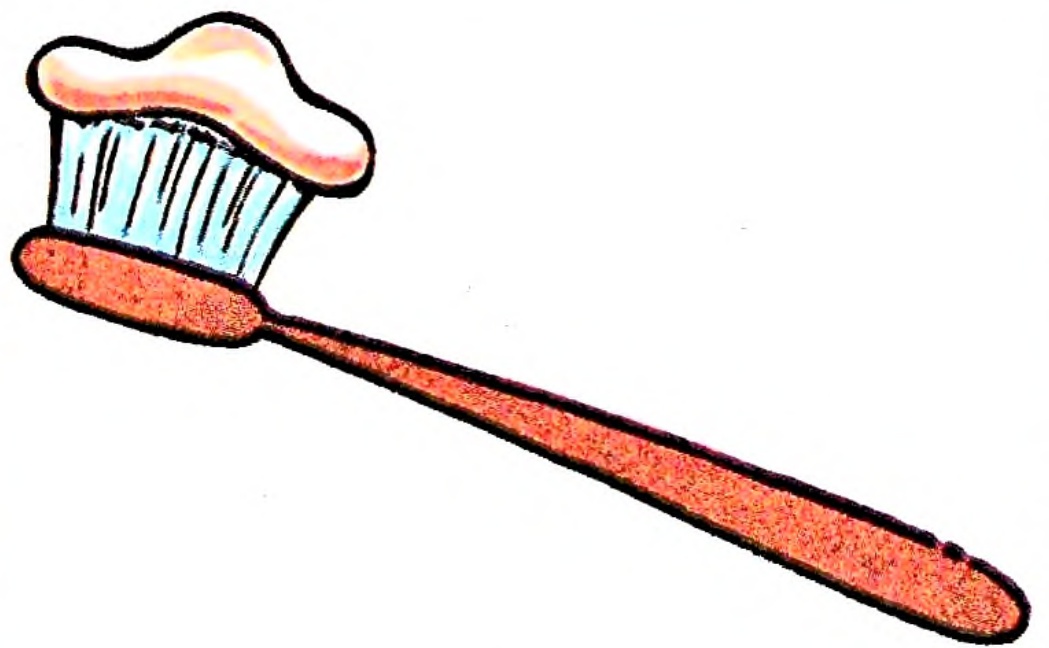
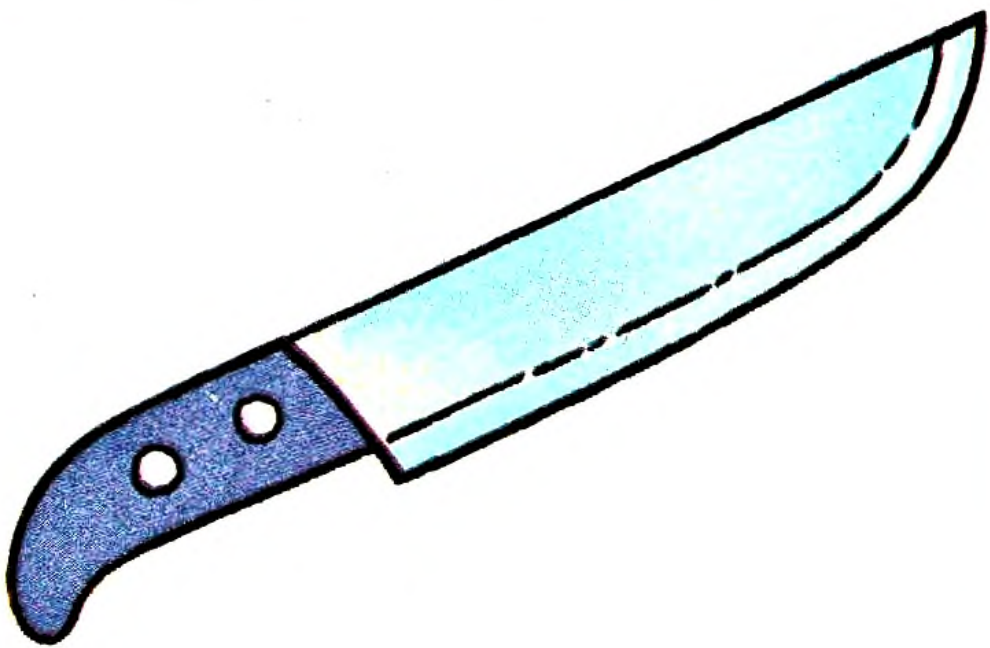
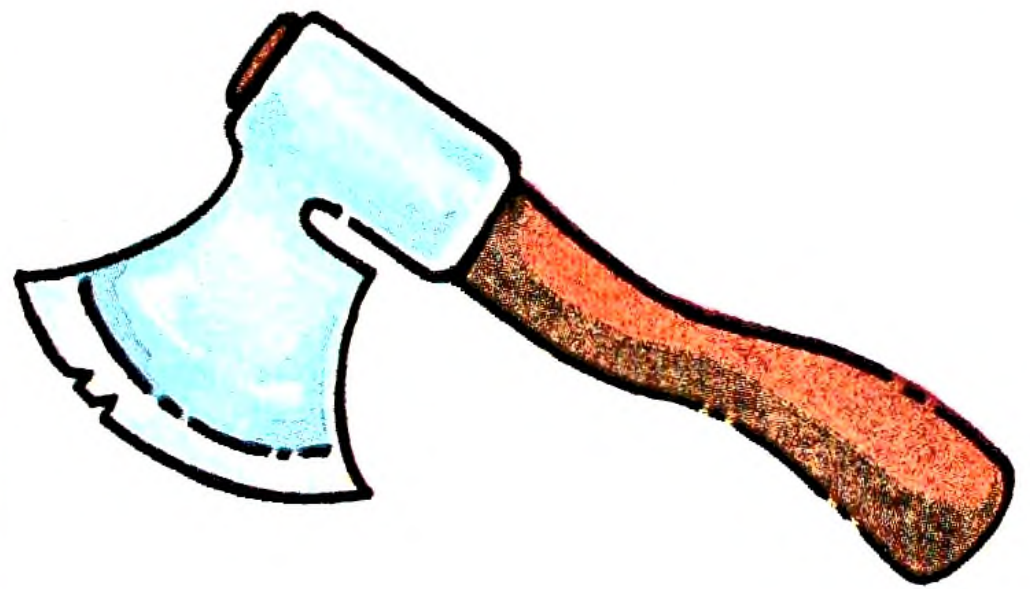
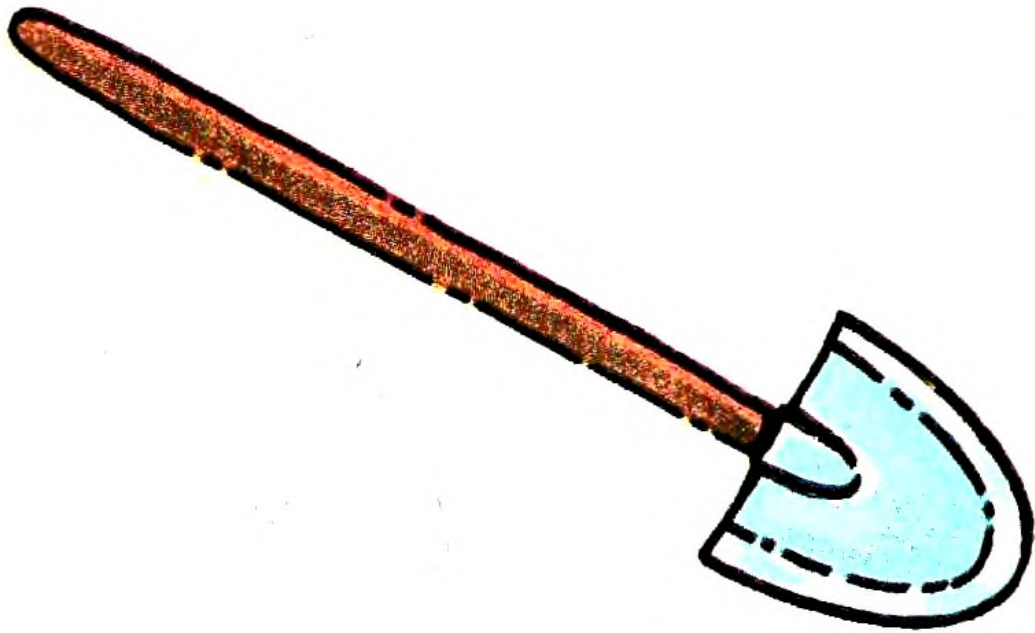


Корова ...

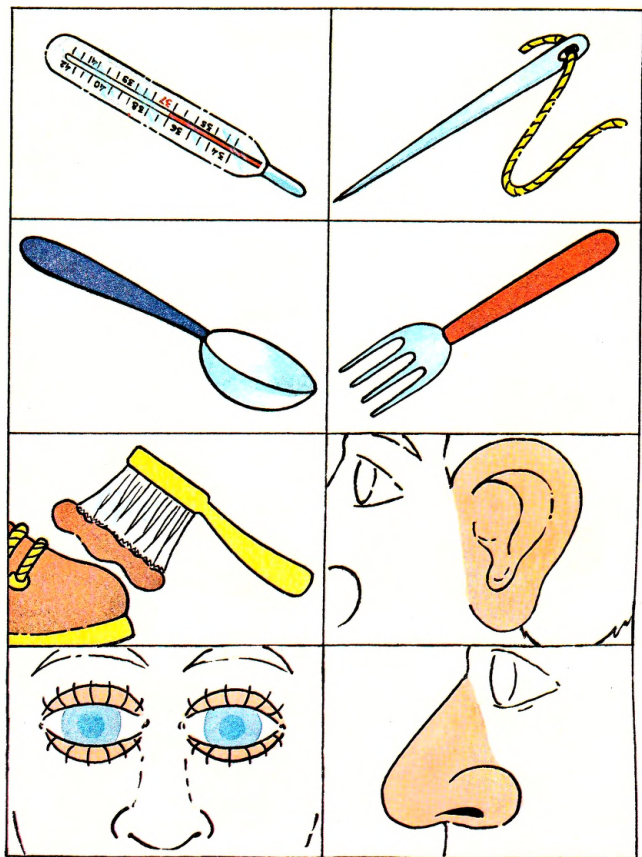


Коза ...

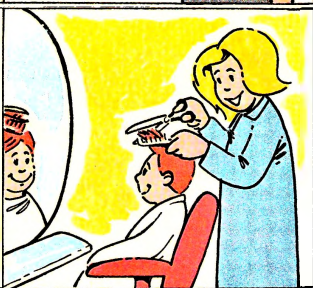
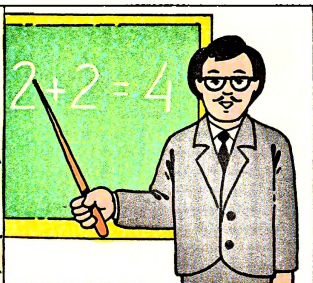
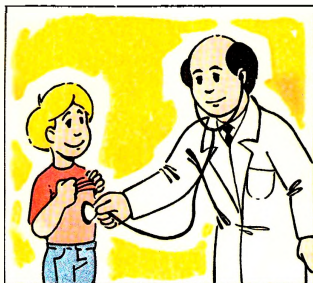
ЩО РОБЛЯТЬ ЦИМИ ПРЕДМЕТАМИ?



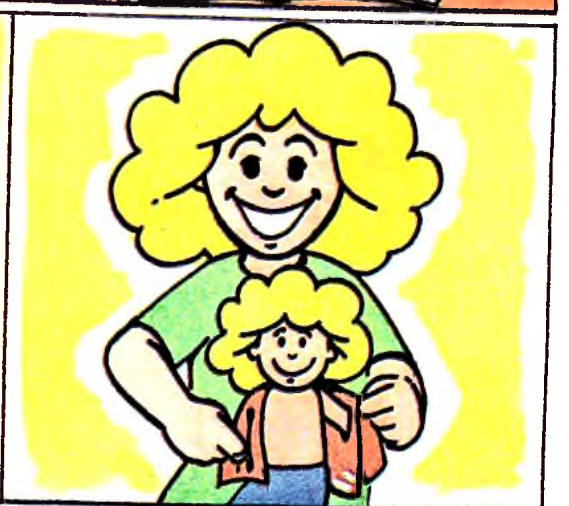
ЩО РОБЛЯТЬ ЦИМИ ПРЕДМЕТАМИ?



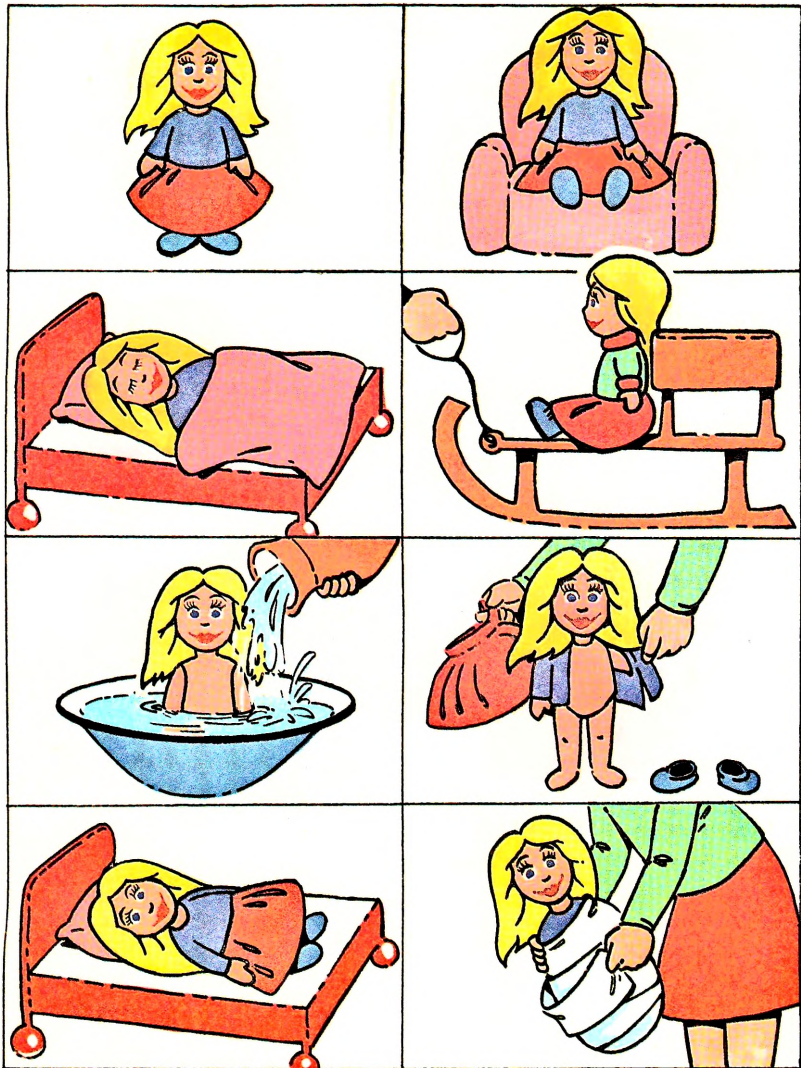
ЩО РОБЛЯТЬ ЦІ ЛЮДИ?



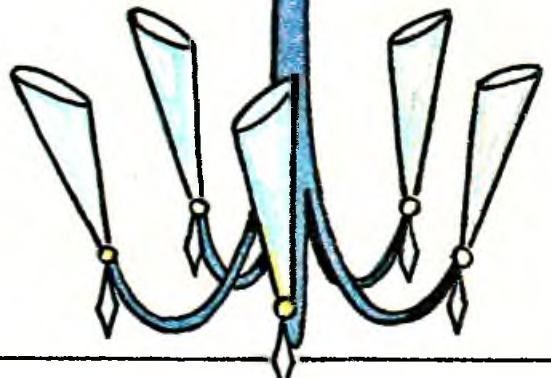
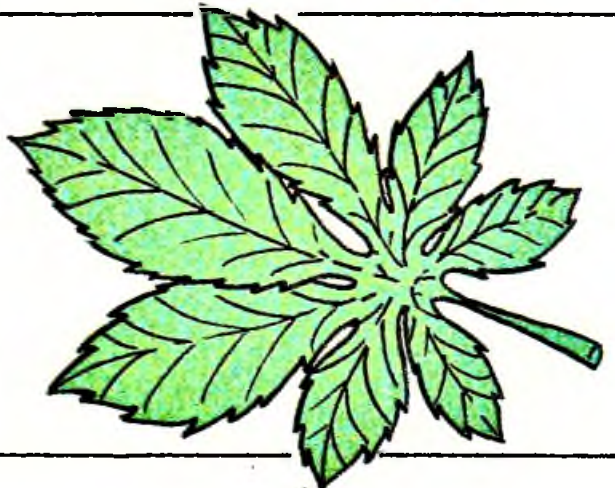
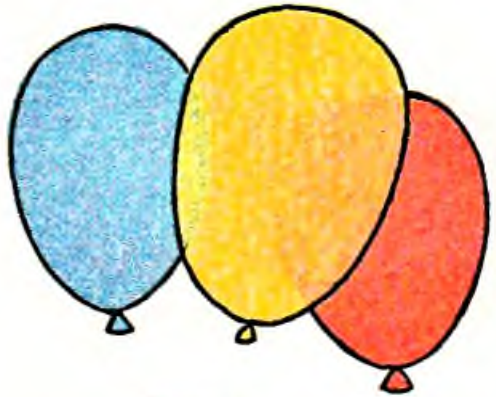
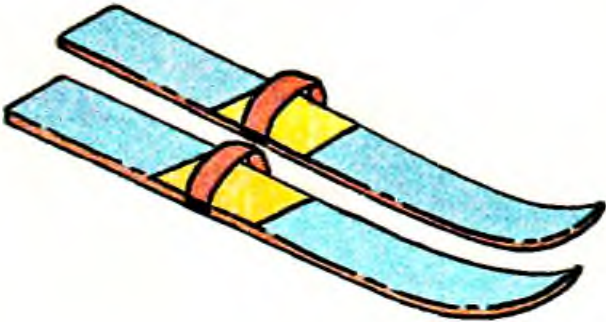
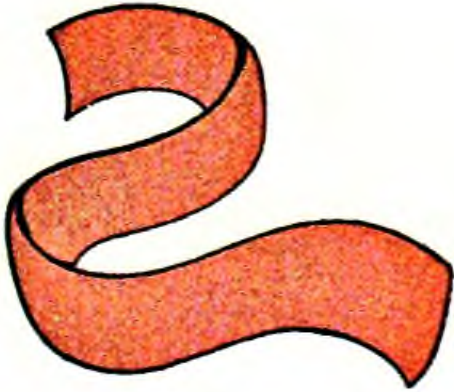
ЩО РОБЛЯТЬ ЦІ ЛЮДИ?



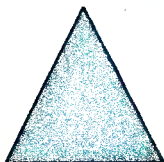
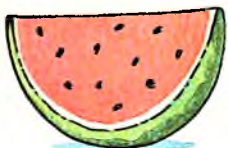
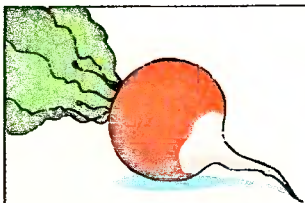
ЩО РОБИТЬ ЛЯЛЬКА АБО ЩО З НЕЮ РОБЛЯТЬ?



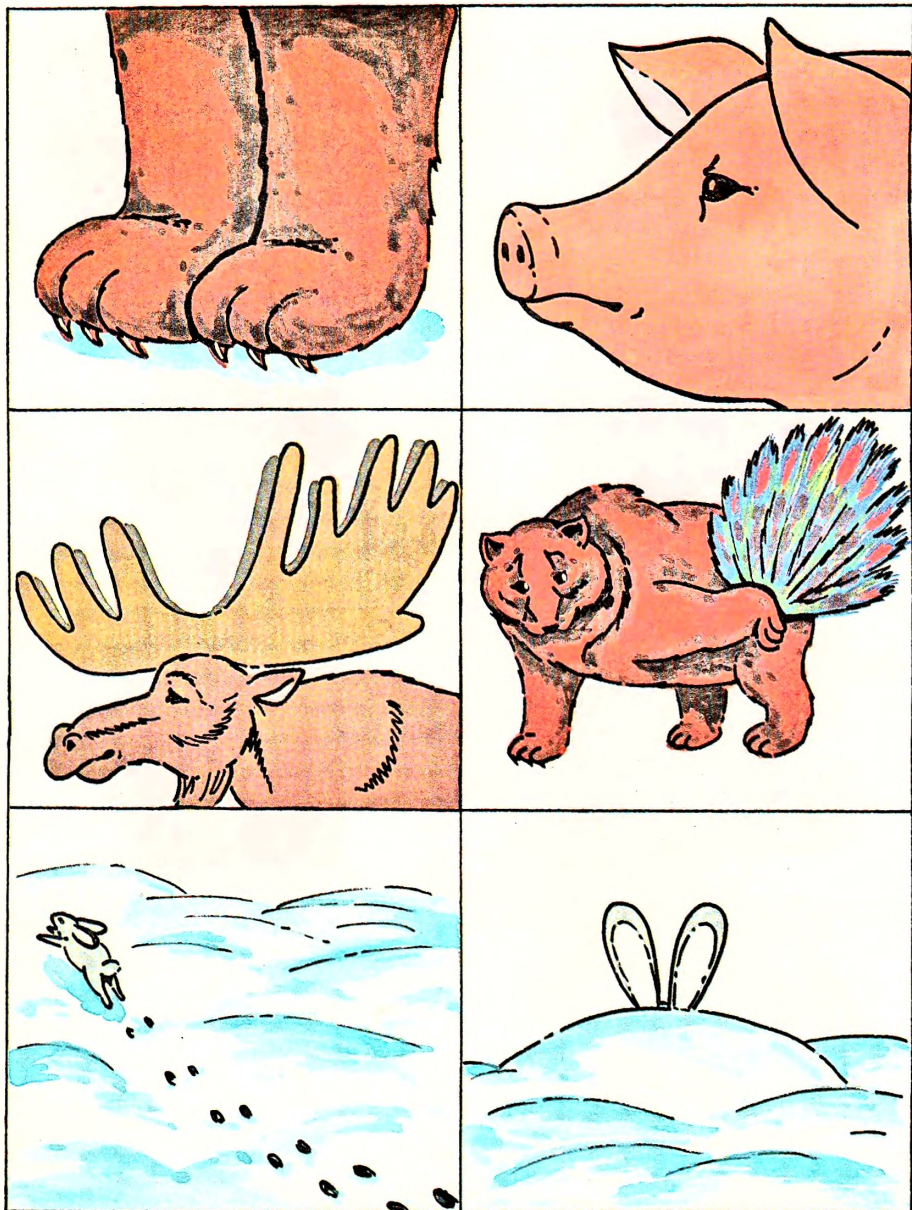
5. ПІДІБРАТИ ОЗНАКИ ДО ПРЕДМЕТІВ, ЗОБРАЖЕНИХ НА МАЛЮНКАХ (наприклад: стрічка — шовкова, червона, широка, довга та ін.).



ПІДБРАТИ ОЗНАКИ ДО ПРЕДМЕТІВ

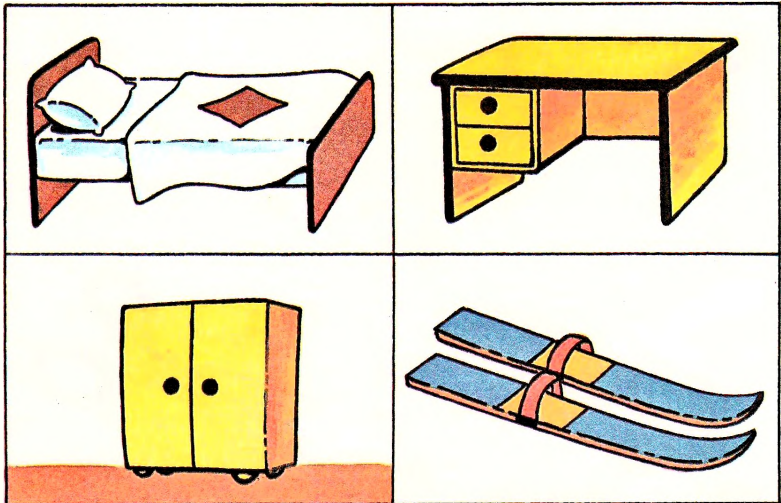


ЧИЙ (ЧИЯ, ЧИЄ АБО ЧИЇ)?
(Наприклад: ведмежі лапи та ін.)

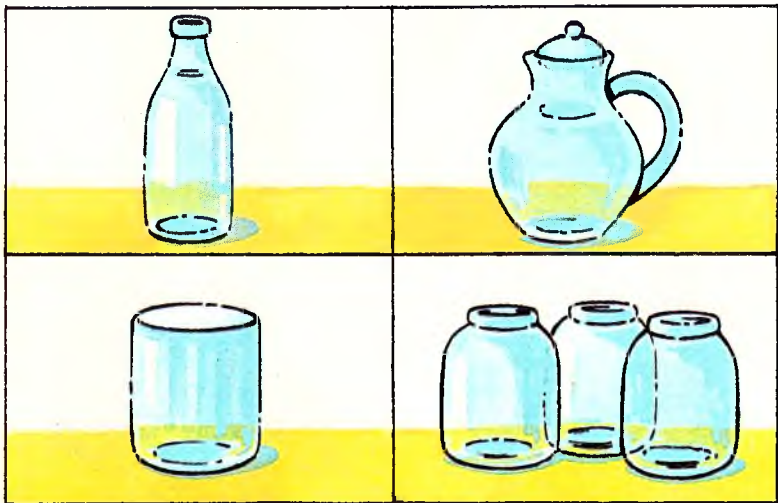


ЯКІ ВОНИ (АБО ЯКИЙ, ЯКА, ЯКЕ)?

ЗРОБЛЕНІ З ДЕРЕВА

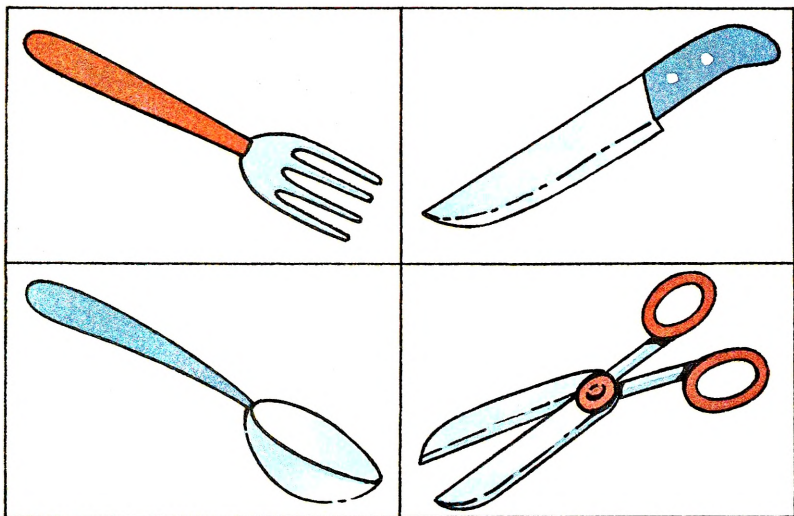


ЗРОБЛЕНІ ЗІ СКЛА



ЯКІ ВОНИ (АБО ЯКИЙ, ЯКА, ЯКЕ)?

ЗРОБЛЕНІ ЗІ СТАЛІ



ЗШИТІ ЗІ ШКІРИ



6. ПІДІВРАТИ:

а) синоніми. Яким близьким за змістом словом можна замінити слова:

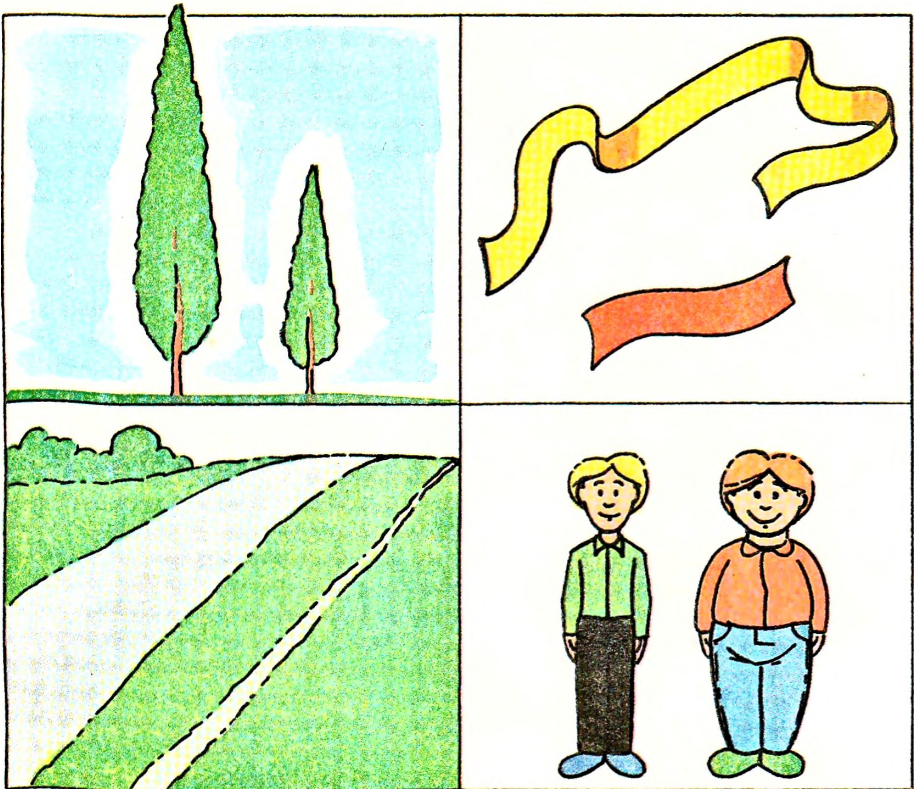
лікар, сум, радість, швидко,
величезний, вчитель;

(Слова для довідок: великий, веселощі, скоро, доктор, журба, викладач.)

б) антоніми. Підібрати слова з протилежним змістом:

холодний, товстий, гострий,
ледачий, твердий, мокрий;

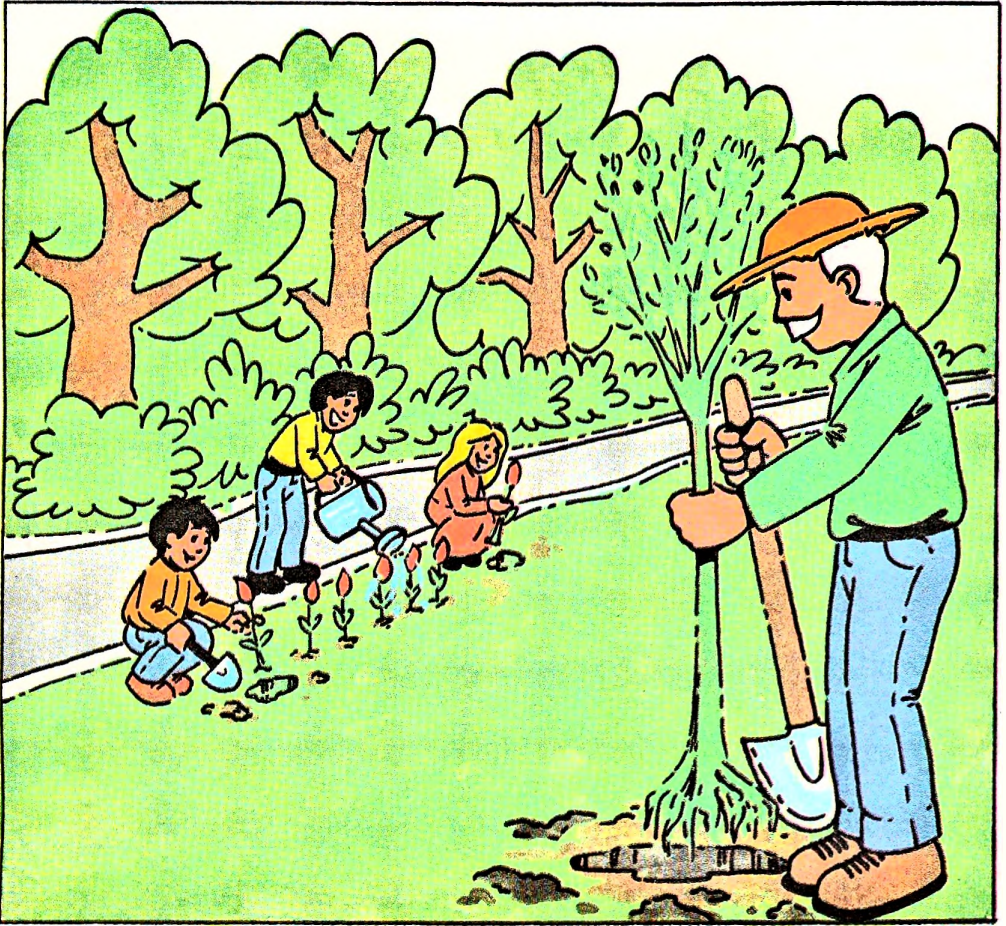
(Слова для довідок: сухий, тонкий, гарячий, тупий, працьовитий, м'який.)



в) спільнокореневі (споріднені) слова.

Пропонуємо дітям подивитись на малюнок та знайти слова з коренем “сад”.

— Які слова з коренем “сад” ще знаєте?



Пригадати та назвати слова з коренями:

ліс (лісний, лісовий, лісистий, лісистість, лісник, лісничий, лісовик, лісівник, лісівництво та ін.);

земля (земний, земляк, землячка, земляний, землянка, земляний та ін.);

весело (веселий, веселити, веселоці, веселка, веселитися та ін.).

ОБСТЕЖЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ



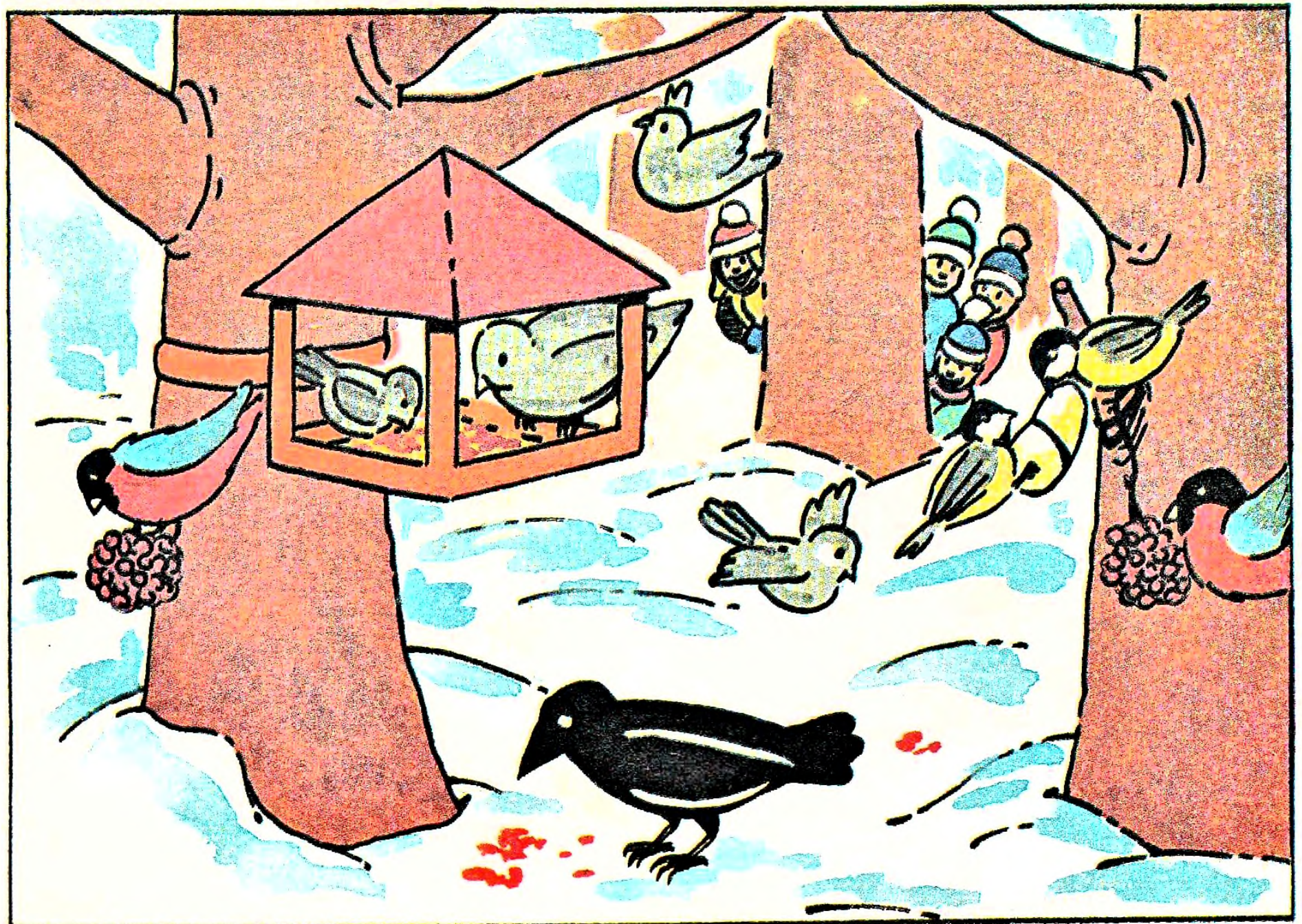
ОБСТЕЖЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. СКЛАСТИ ОПОВІДАННЯ ЗА СЕРІЮ СЮЖЕТНИХ МАЛЮНКІВ

Пропонуючи дітям скласти та розповісти оповідання за сюжетними малюнками, занотуємо для себе, чи розповідає дитина, логічно пов'язуючи речення, що відображають події, зображені на малюнках; чи називає окремі речення (які — непоширені чи поширені); чи називає окремі слова; чи є помилки на узгодження та керування.

а) ДОПОМОЖЕМО ВИЖИТИ ПТАХАМ

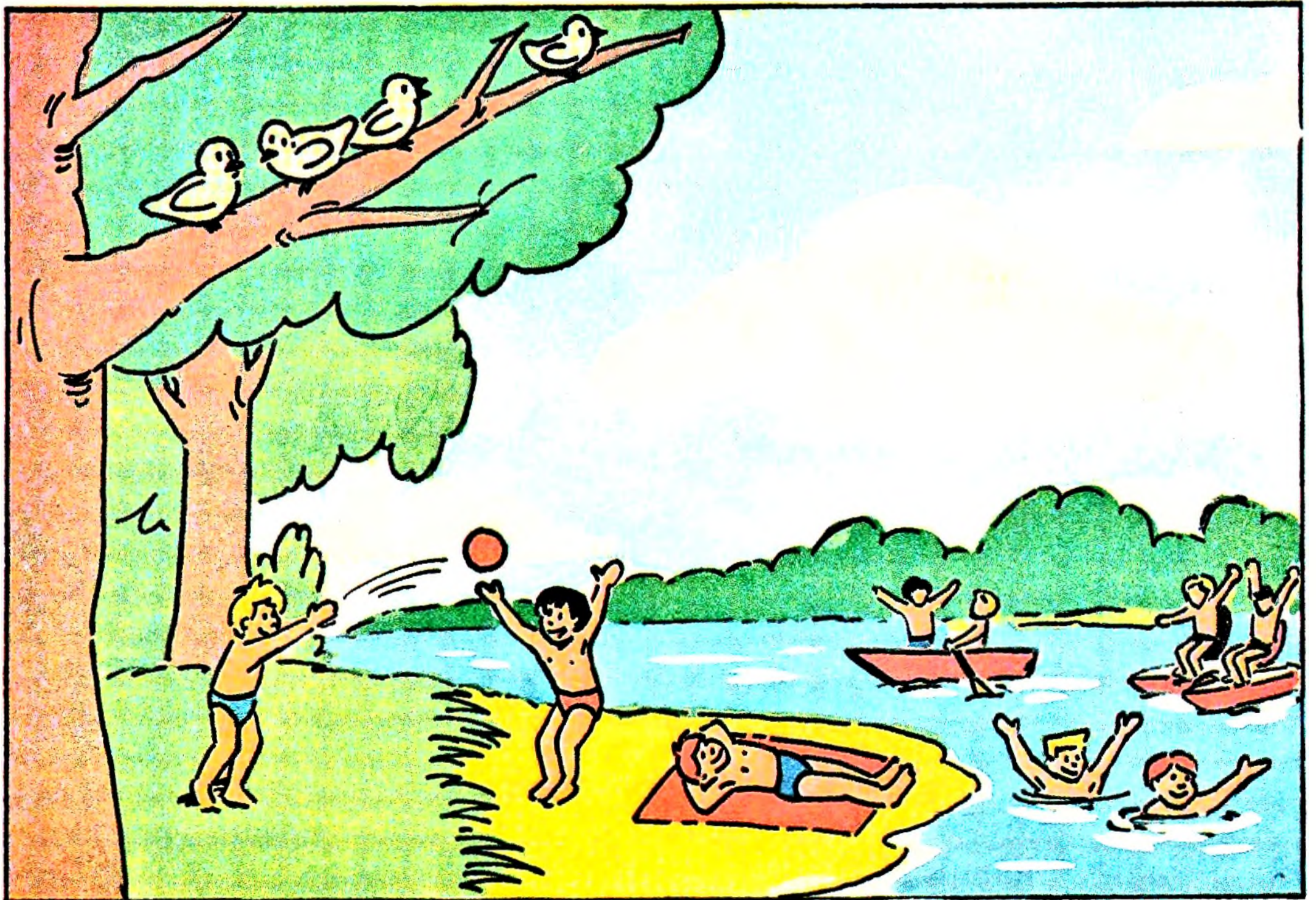
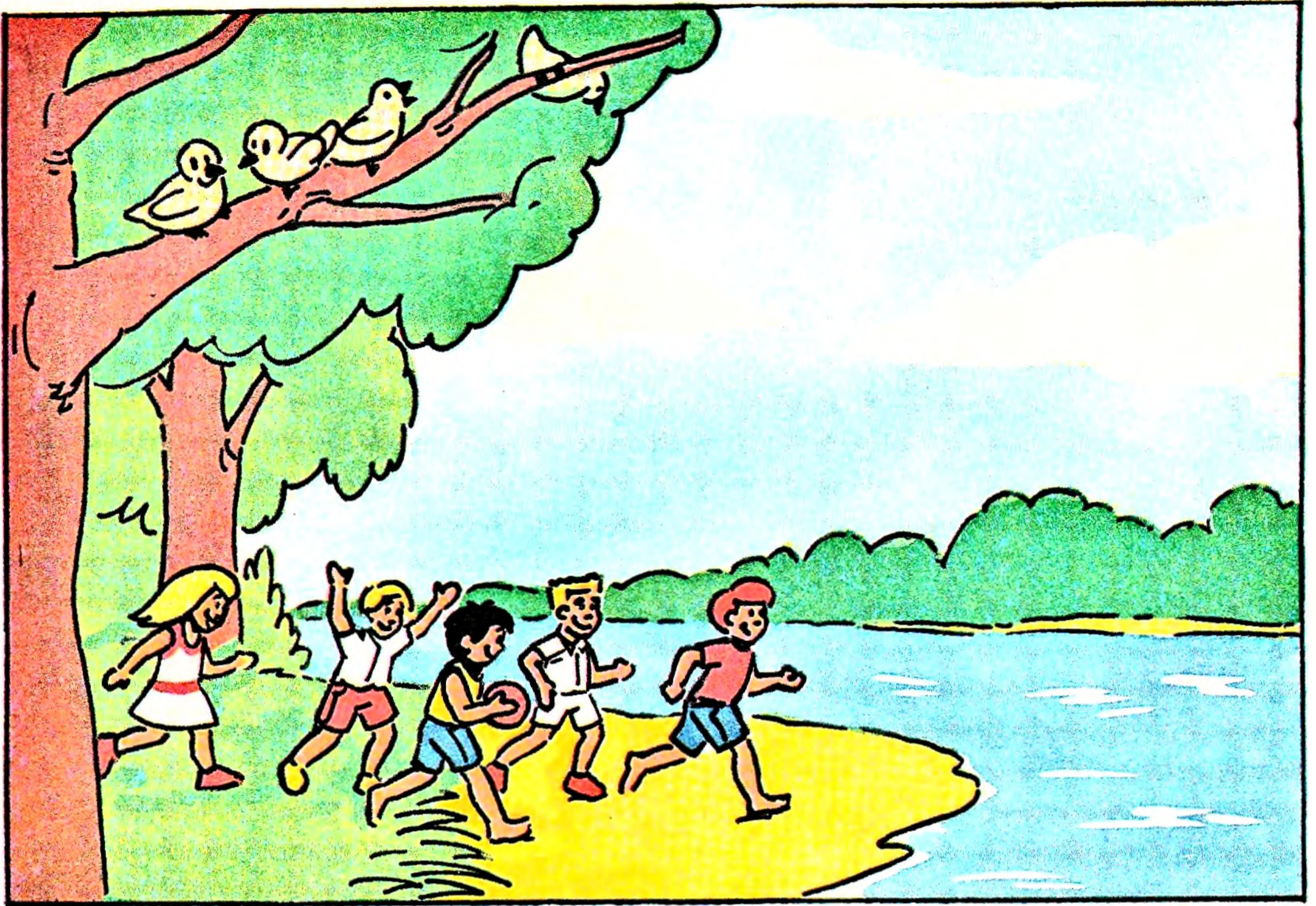




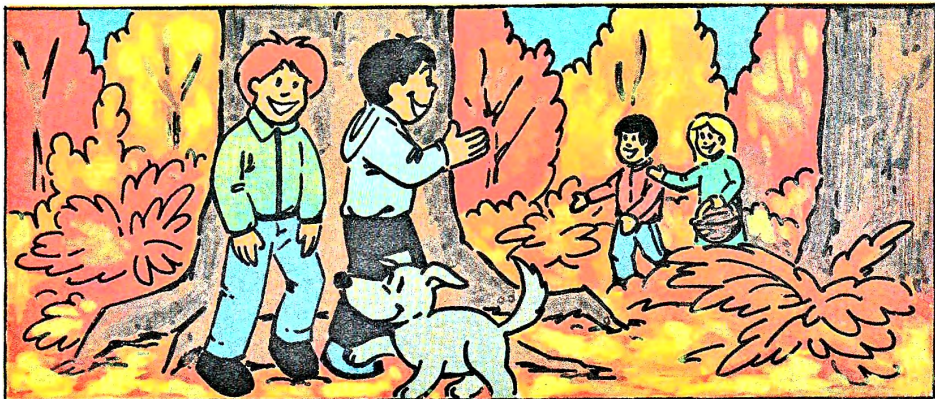
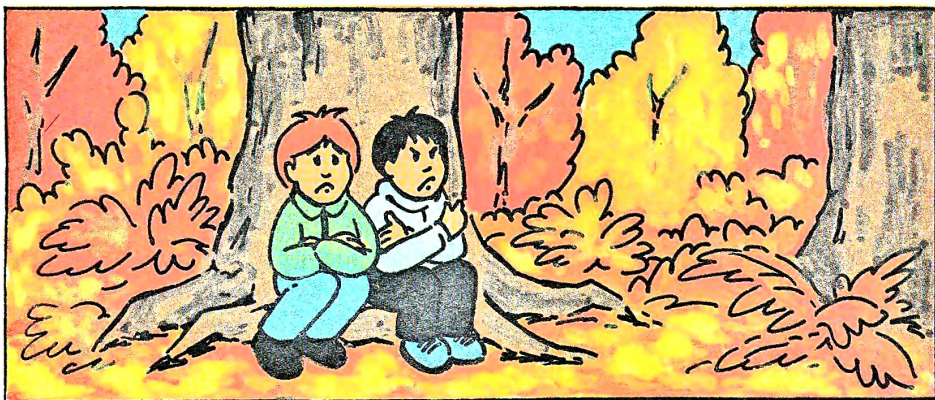
6) РАДІЄМО ПРОБУДЖЕННЮ ПРИРОДИ



В) НАСОЛОДЖУЄМОСЯ ТЕПЛІМ



г) ЗАБЛУДИЛИСЬ

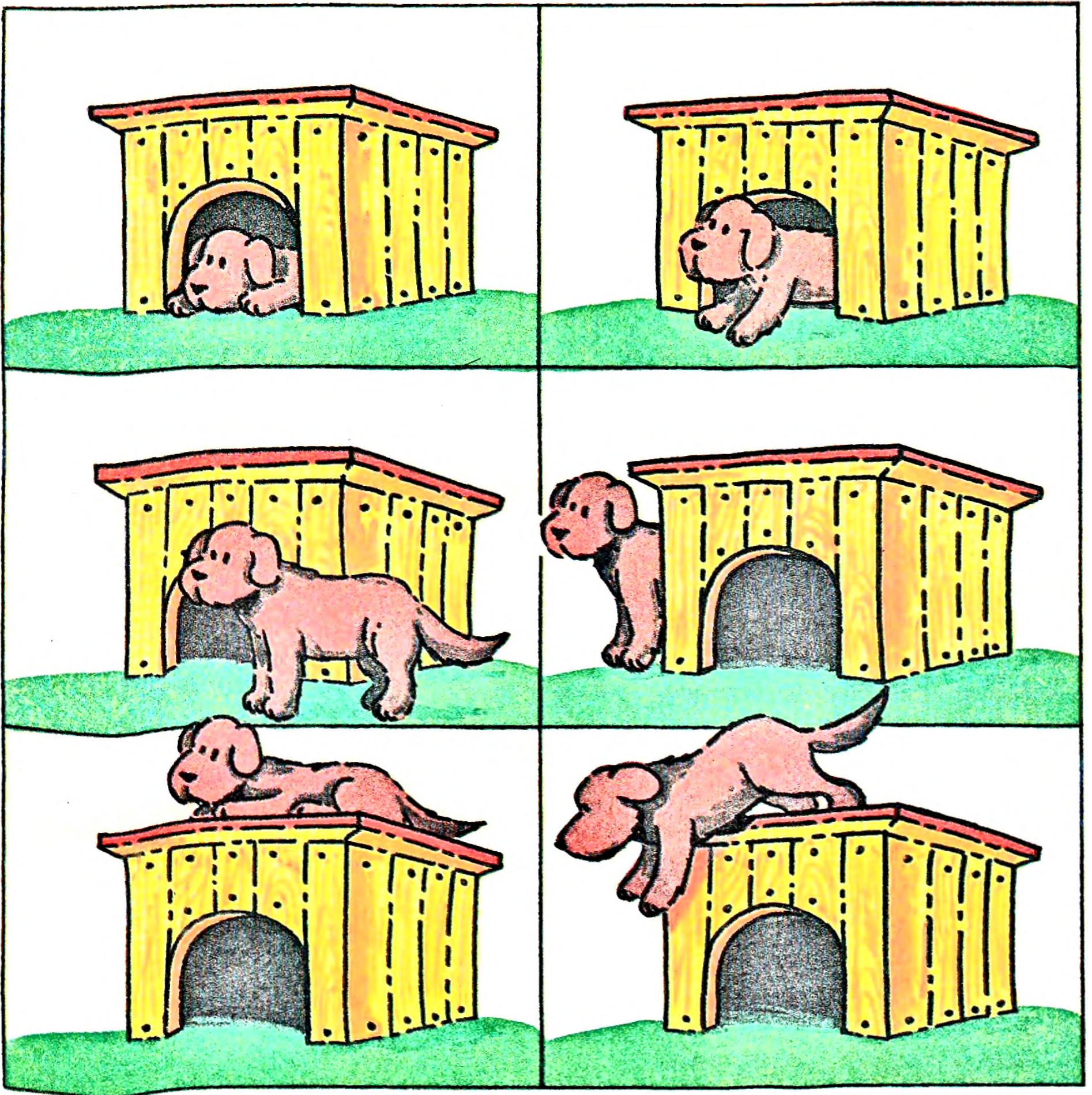


Якщо дитина не може скласти оповідання або, розповідаючи, робить помилки, починаємо більш детально обстеження граматичної будови мовлення.

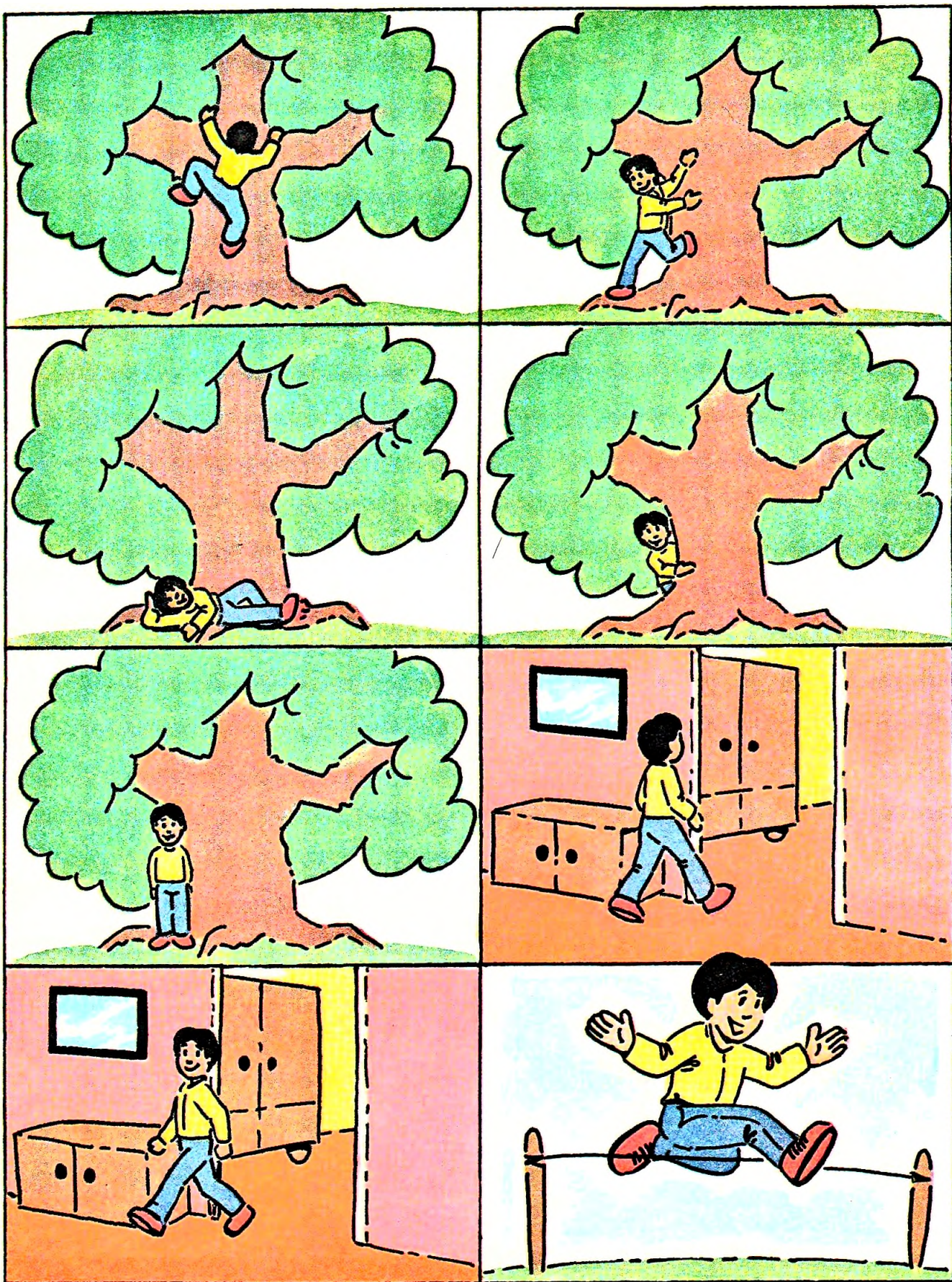
БІЛЬШ ДЕТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. УМІННЯ ВИКОРИСТОВУВАТИ ПРИЙМЕННИКИ У САМОСТІЙНОМУ МОВЛЕННІ

а) СКЛАДАННЯ РЕЧЕННЯ ЗА МАЛЮНКАМИ



СКЛАДАННЯ РЕЧЕННЯ ЗА МАЛЮНКАМИ



б) РОЗУМІННЯ РЕЧЕНЬ З ПРИЙМЕННИКАМИ

Логопед виконує дію, а дитина коментує. “Скажи, куди я поклав лінійку?”

— Лінійка на зошиті (під зошитом, між зошитом та книжкою, в столі, під столом та ін.).

Дитина виконує накази:

— Поклади зошит в папку.

— Поклади лінійку між двома книжками.

— Поклади м'яч під стіл (біля стільця, на полицю, в коробку та ін.).

в) ПРОЧИТАТИ ТА ДОДАТИ ПРИЙМЕННИКИ:

Рибка плаває ... акваріумі.

... селом росте густий ліс.

Достигли яблука ... яблуні.

Лампа висить ... столом.

... шафи стоїть крісло.

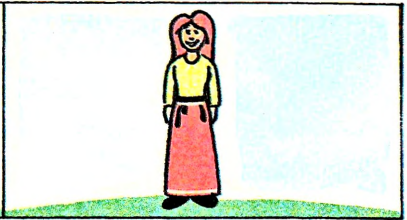
... столом стоїть пляшка.

2. РІД ІМЕННИКІВ ТА ЗАЙМЕННИКІВ

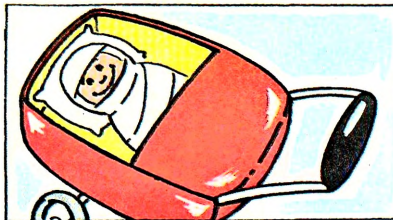
а) ЗАМІНЮВАННЯ НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО ЛЮДЕЙ, СЛОВАМИ ВІН, ВОНА, ВОНО ЧИ ВОНИ



Чоловік іде



Жінка стоїть



Немовля лежить в колясці



Діти бігають

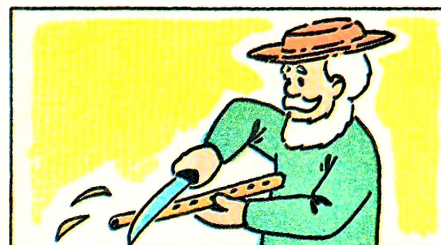
ЗАМІНЮВАННЯ НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРА-
ЖЕНО ЛЮДЕЙ, СЛОВАМИ ВІН, ВОНА, ВОНО ЧИ ВОНИ



Тато читає газету



Мама шие



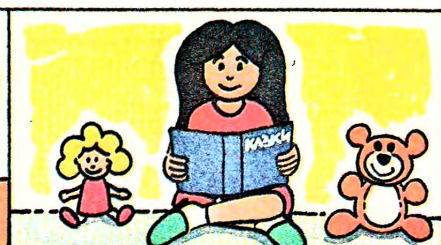
Дідусь вирізує дудку



Бабуся плете шкарпетку



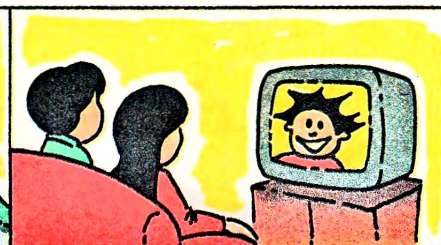
Син пише



Донька читає казку

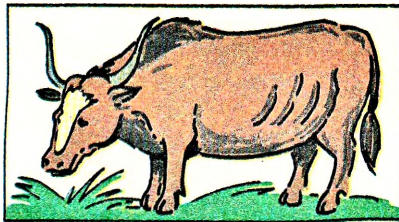


Онук та онучка граються
іграшками

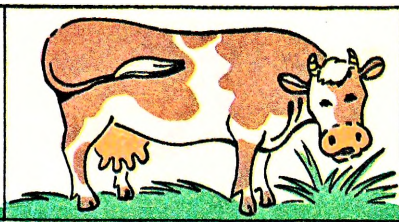


Син та донька дивляться
телевізор

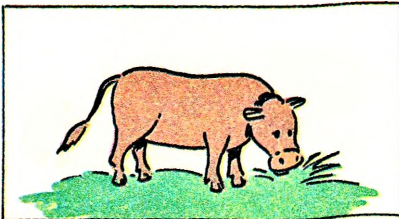
6) ПРИЄДНАННЯ СЛІВ-ЗАЙМЕННИКІВ (МІЙ, МОЯ, МОЄ
ЧИ МОЇ) ДО НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО
ТВАРИН



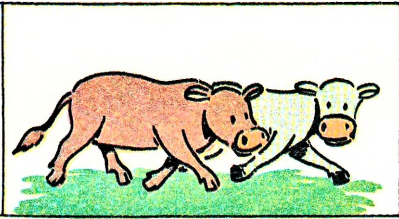
Віл пасеться



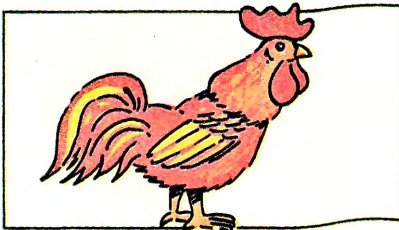
Корова пасеться



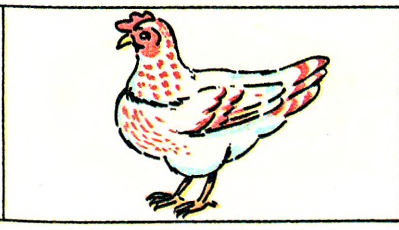
Теля пасеться



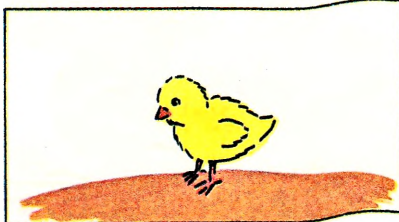
Телята бігають



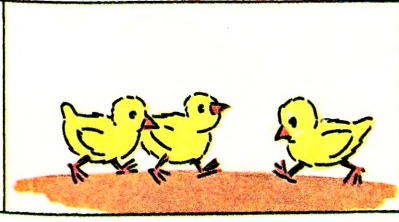
Півень стоїть



Курка стоїть

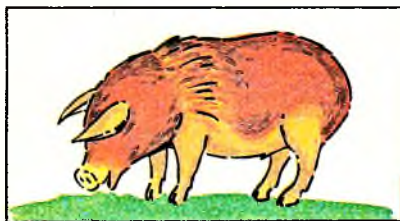


Курча стоїть



Курчата бігають

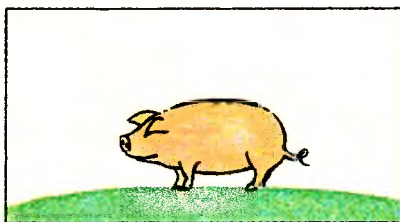
в) ПРИЄДНАННЯ СЛІВ-ЗАЙМЕННИКІВ (НАШ, НАША, НАШЕ АБО НАШІ) ДО НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО ТВАРИН ТА ШКІЛЬНЕ ПРИЛАДДЯ



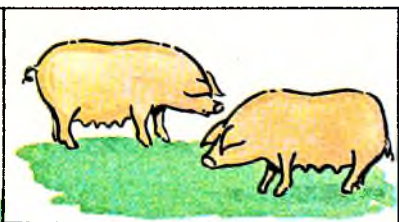
Кабан їсть



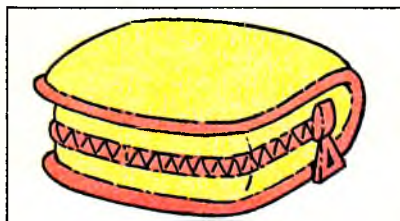
Свиня лежить



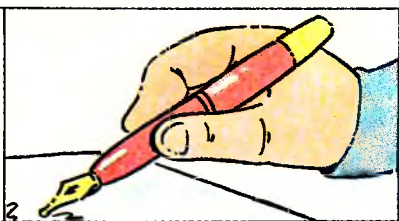
Порося стоїть



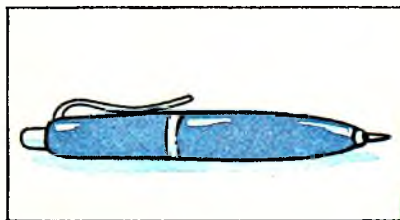
Свині стоять



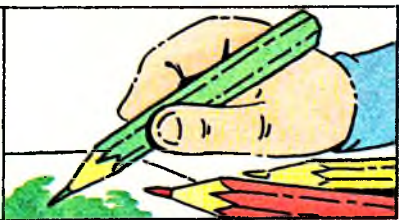
Пенал лежить



Пером пишуть

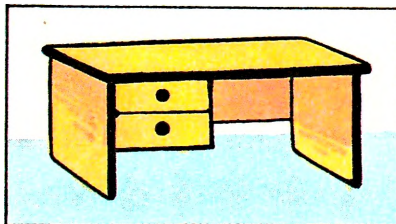


Ручка лежить

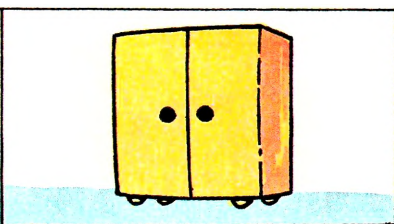


Олівцями малюють

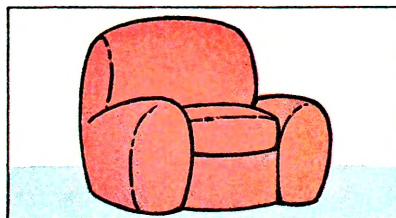
г) ПРИЄДНАННЯ СЛІВ-ЗАЙМЕННИКІВ (ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ АБО ТВОЇ) ДО НАЗВ МАЛЮНКІВ, НА ЯКИХ ЗОБРАЖЕНО ПРЕДМЕТИ



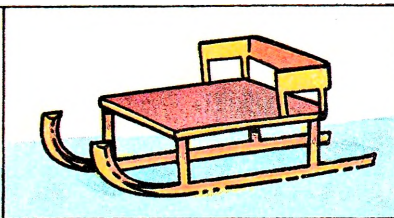
Стіл стоїть



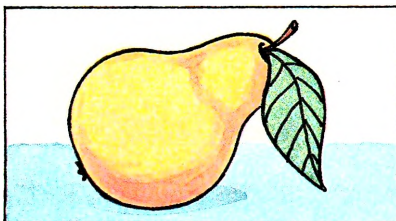
Шафа стоїть



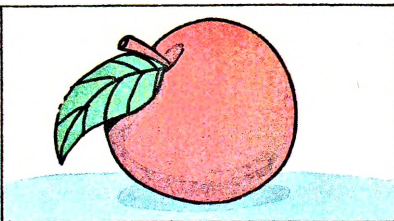
Крісло стоїть



Санчата стоять



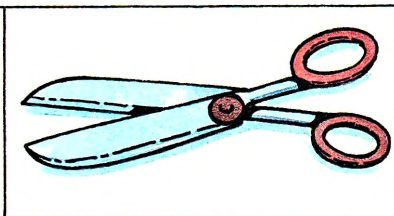
Груша лежить



Яблуко лежить



Буквар лежить

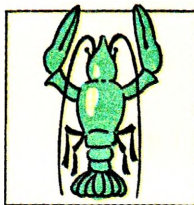


Ножиці лежать

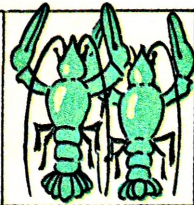
3. УЗГОДЖЕННЯ СЛІВ У ЧИСЛІ, РОДІ ТА ВІДМІНКАХ

а) ЧИСЛО ІМЕННИКІВ

НАЗИВАННЯ ТОГО, ЩО ЗОБРАЖЕНО НА МАЛЮНКАХ
(ЩО АБО ХТО ЦЕ?)



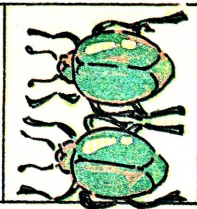
Рак



... ?



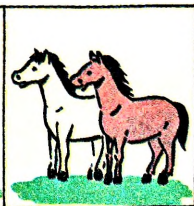
Жук



... ?



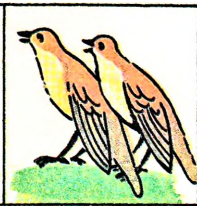
Кінь



... ?



Соловей



... ?



Коваль



... ?



Сарай



... ?



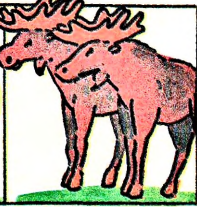
Горобець



... ?



Лось

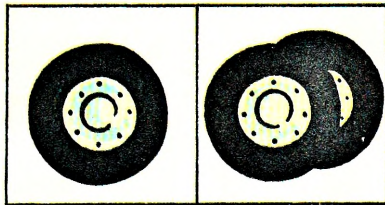


... ?



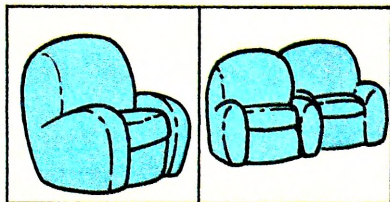
Колос

... ?



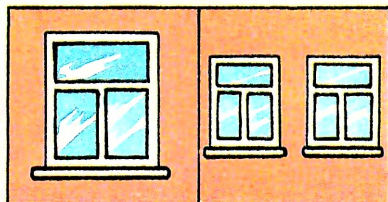
Колесо

... ?



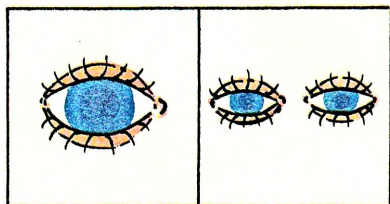
Крісло

... ?



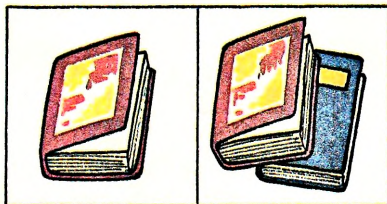
Вікно

... ?



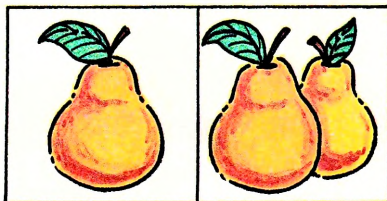
Око

... ?



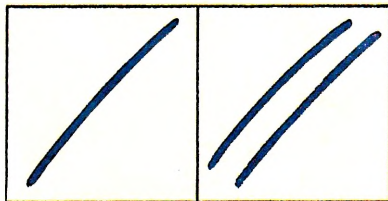
Книга

... ?



Груша

... ?



Лінія

... ?

б) УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКІВ З ЧИСЛІВНИКАМИ, ЩО ОЗНАЧАЮТЬ КІЛЬКІСТЬ ПРЕДМЕТІВ

Дати дитині десять однакових предметів (10 іграшок, 10 олівців, 10 книжок та ін.) й попросити полічити їх.

Наприклад:

- Скільки іграшок?
- Одна іграшка, дві іграшки, три іграшки ...

в) УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКІВ З ЧИСЛІВНИКАМИ, ЩО ОЗНАЧАЮТЬ ПОРЯДОК ПРЕДМЕТІВ

Наприклад:

- Котрий (який) він в ряду?

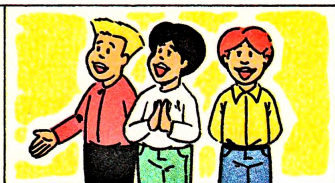


г) УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКА З ДІЄСЛОВОМ У ЧИСЛІ ТА РОДІ

Що робить? Що роблять?



Хлопчик ...



Хлопчики ...



Дівчинка ...



Дівчата ...



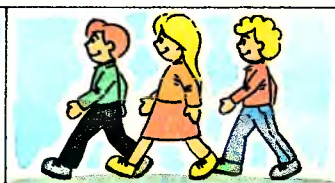
Хлопчик ...



Хлопчики ...



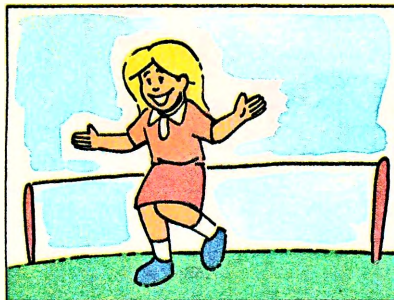
Дівчинка ...



Діти ...

г) УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКА З ДІЄСЛОВОМ У ЧИСЛІ ТА РОДІ

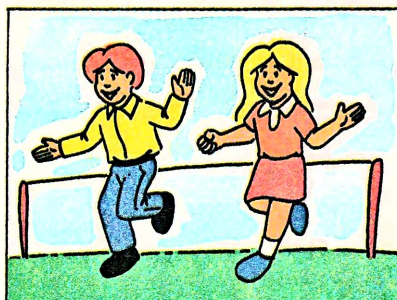
Що вони зробили? Що він зробив? Що вона зробила?



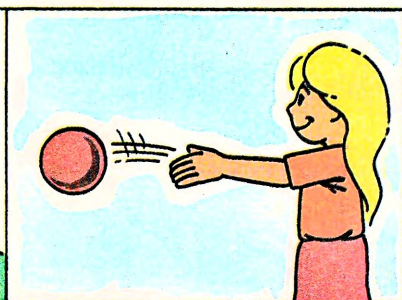
Дівчинка ... через дріт



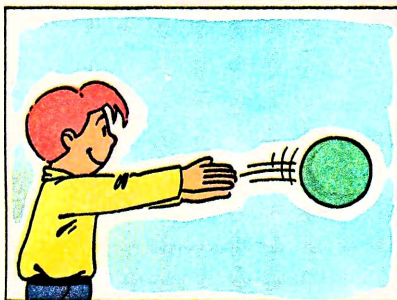
Хлопчик ... через дріт



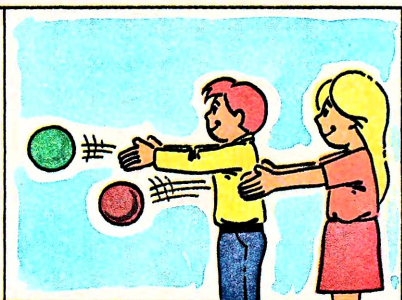
Діти ... через дріт



Дівчинка ... м'яч



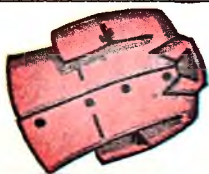
Хлопчик ... м'яч



Діти ... м'ячі

д) УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКА З ПРИКМЕТНИКОМ У ЧИСЛІ
А РОДІ

Які вони?



Шкірян... пальто



Шкірян... сумка



Шкірян... гаманець



Шкірян... м'ячі



Гумов... качка



Гумов... м'яч



Гумов... колесо



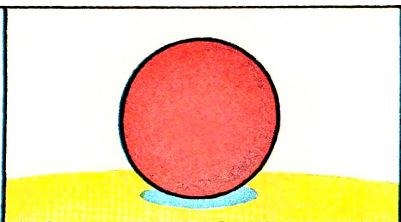
Гумов... м'ячі

УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКА З ПРИКМЕТНИКОМ У ЧИСЛІ
ТА РОДІ

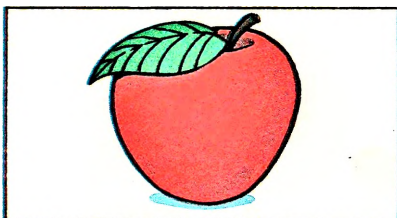
Які вони?



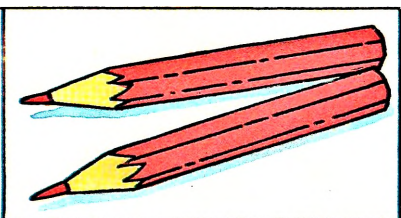
Червон... сукня



Червон... м'яч



Червон... яблуко



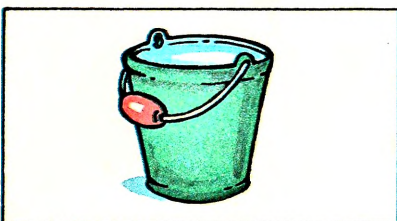
Червон... олівці



Зелен... чайник



Зелен... трава



Зелен... відерце



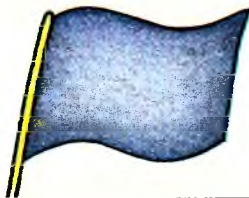
Зелен... листя

УЗГОДЖЕННЯ ІМЕННИКА З ПРИКМЕТНИКОМ У ЧИСЛІ
А РОДІ

Які вони?



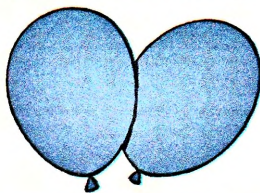
Син... сорочка



Син... прапорець



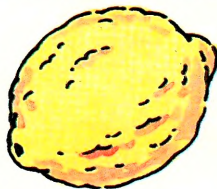
Син... платтячко



Син... кульки



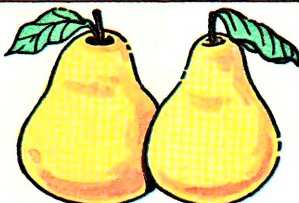
Жовт... слива



Жовт... лимон



Жовт... яблуко



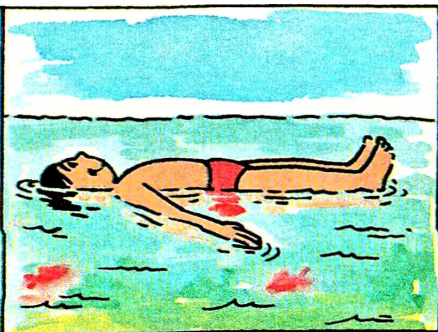
Жовт... груші

е) ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ

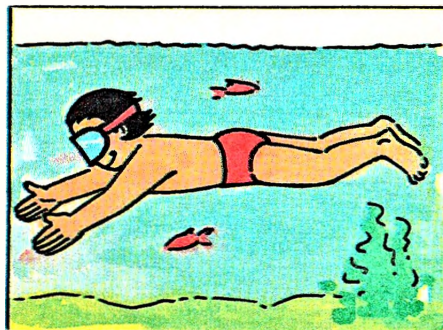
Скласти речення за малюнками, додаючи словосполучення "чиста прозора вода".



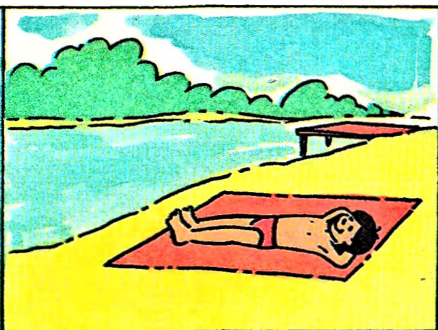
Хлопчик плигає у ...



Хлопчик лежить на ...



Хлопчик пливе під ...



Хлопчик загоряє біля ...



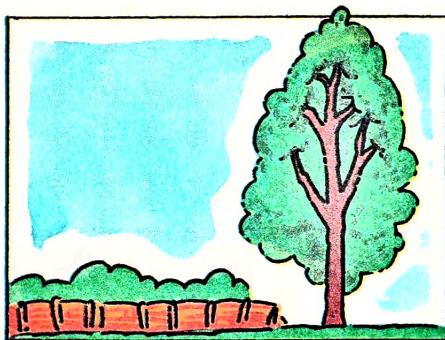
Хлопчик надає перевагу ...



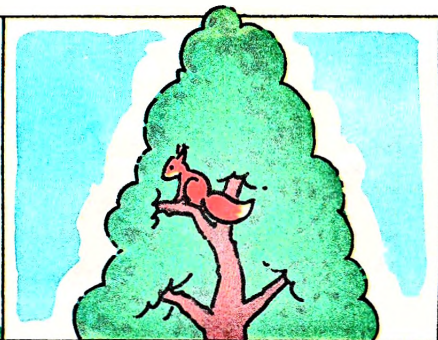
З-під землі тече ...

ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ

Скласти речення за малюнками, додаючи словосполучення "високе дерево".



Біля тину росте ...



Білка сидить на ...



Зелене листя у ...



Орел кружляє над ...



Коля стоїть і дивиться на ...



Коля радіє ...

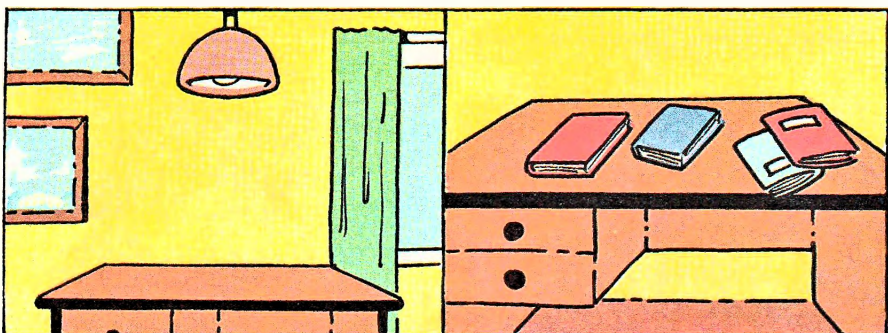
ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ

Скласти речення за малюнками, додаючи словосполучення “письмовий стіл”.



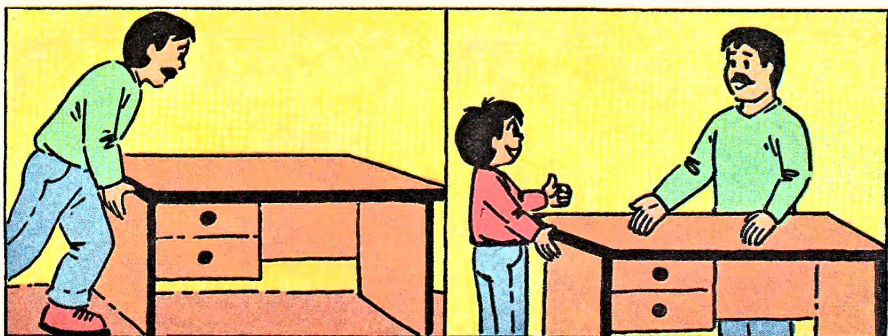
У кабінеті стоїть ...

Хлопчик стоїть біля ...



Лампочка висить над ...

Книжки та зошити лежать на ...



Тато пересовує
на інше місце ...

Хлопчик зрадів ... ,
який йому подарували

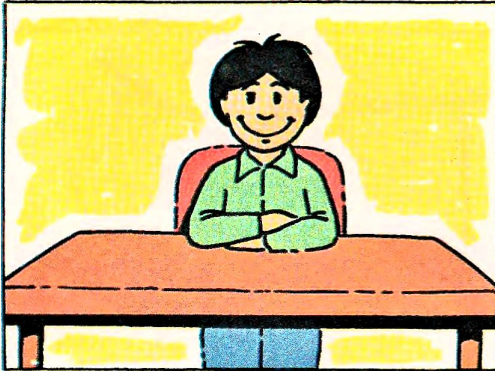
є) ЗМІНЮВАННЯ ДІЄСЛІВ ЗА ОСОБАМИ ТА ЧИСЛАМИ

Пропонуємо дитині подивитись на малюнок “Хлопчик сидить за партою”, замінити слово “хлопчик” словом “я” та проговорити речення, що утворилося: “Я сиджу за партою”. Потім слово “хлопчик” замінити на “ти”, “він”, а “хлопчики” замінити на “ми”, “ви”, “вони” та проговорювати утворені речення.

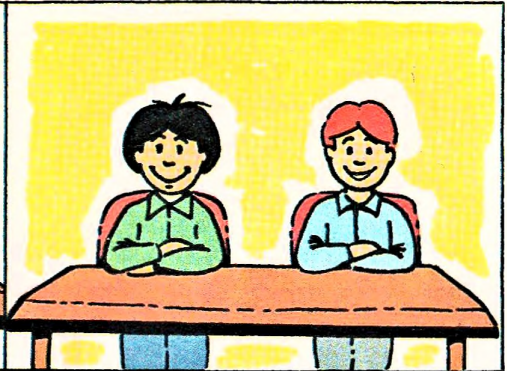
Так само з іншими малюнками.

За цим зразком запропонувати змінити такі речення:

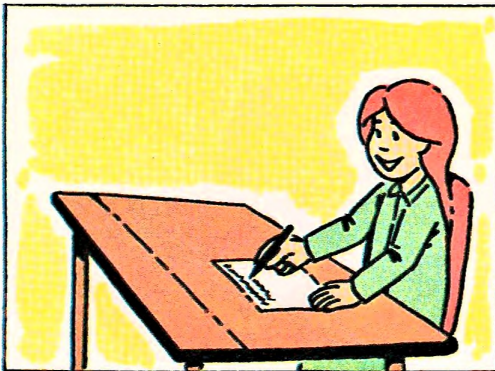
1. Дівчинка писала листа.
2. Дівчинка написала листа.
3. Дівчинка напише листа.
4. Хлопчик намалював троянду.
5. Хлопчик малював троянду.
6. Хлопчик намалює троянду.



Хлопчик сид... за партою



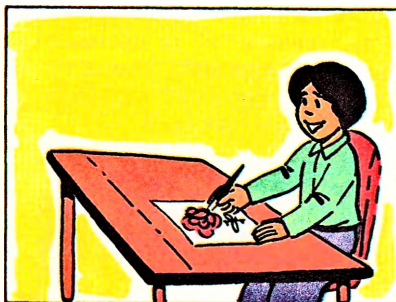
Хлопчики сид... за партою



Дівчинка пиш... листа



Дівчата пиш... листи



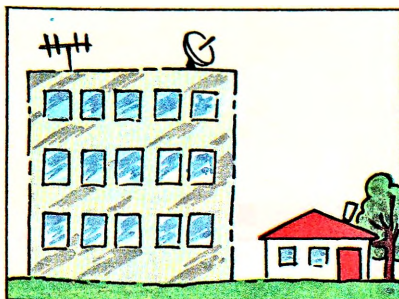
Хлопчик малює... троянду



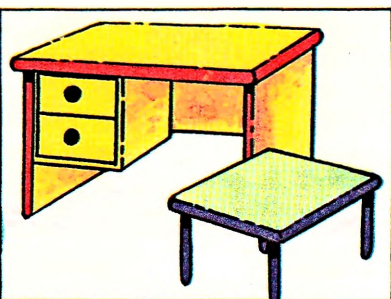
Хлопчики малюють... троянди

4. СЛОВОТВОРЕННЯ З ДОПОМОГОЮ СУФІКСІВ ТА ПРЕФІКСІВ

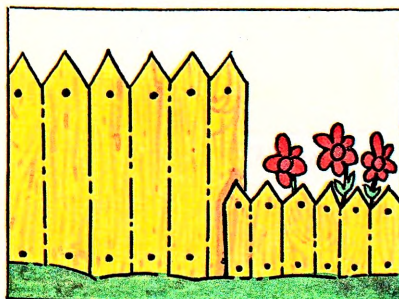
а) ЗМЕНШУВАЛЬНА ФОРМА СЛОВА



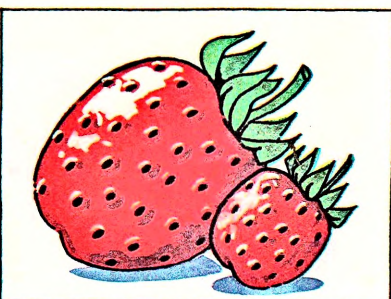
Будинок і ...



Стіл і ...

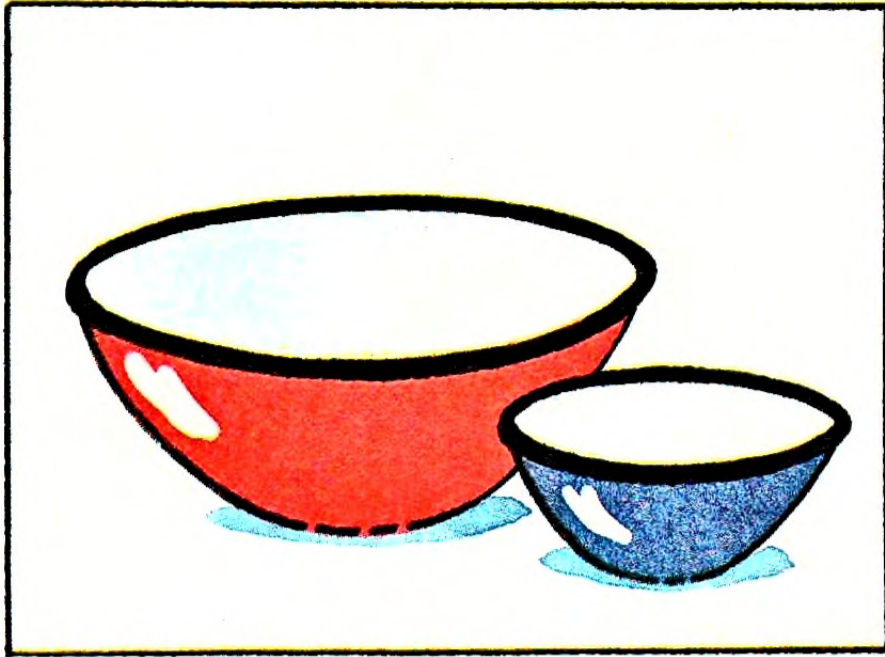


Паркан і ...

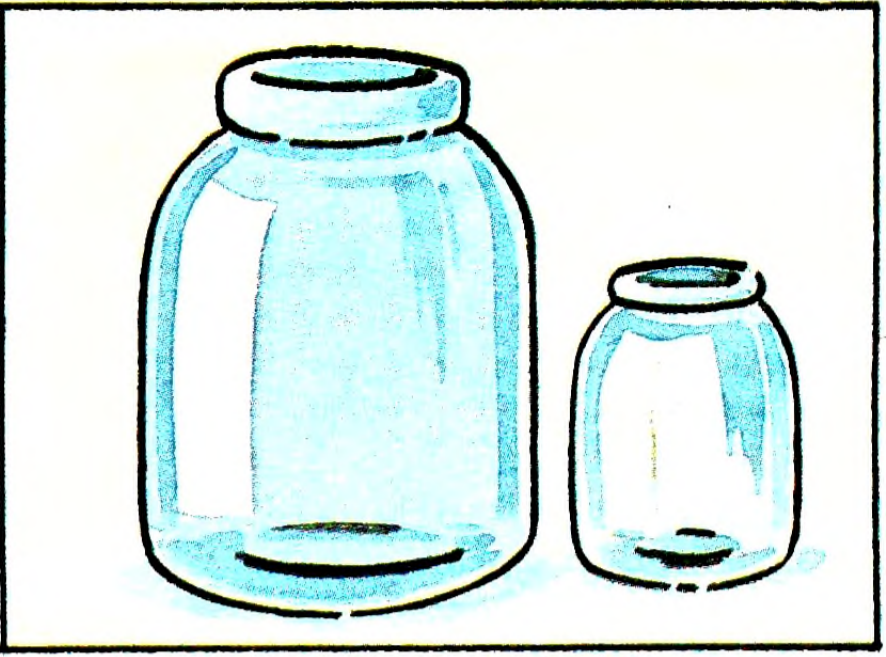


Полуниця і ...

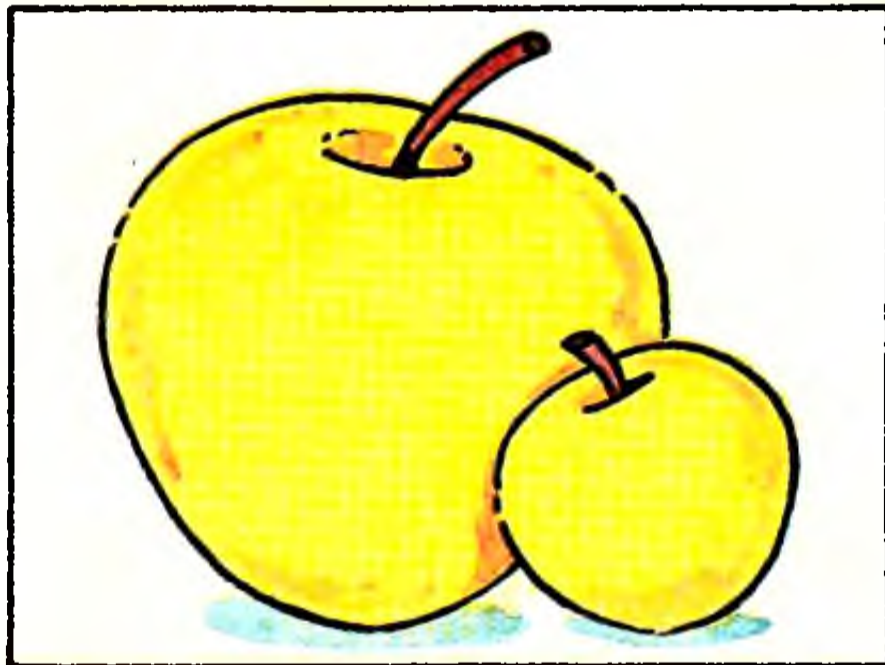
ЗМЕНШУВАЛЬНА ФОРМА СЛОВА



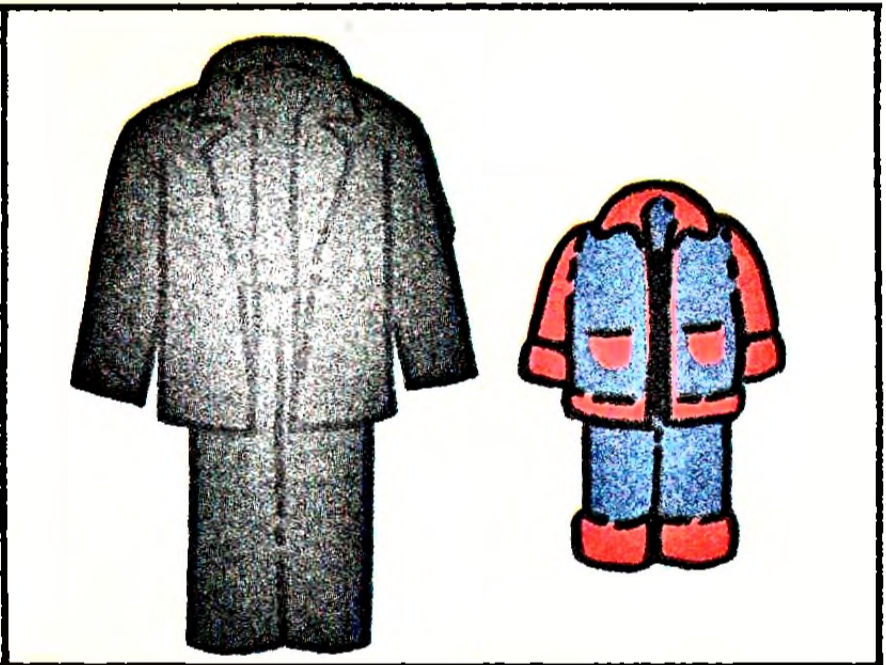
Миска і ...



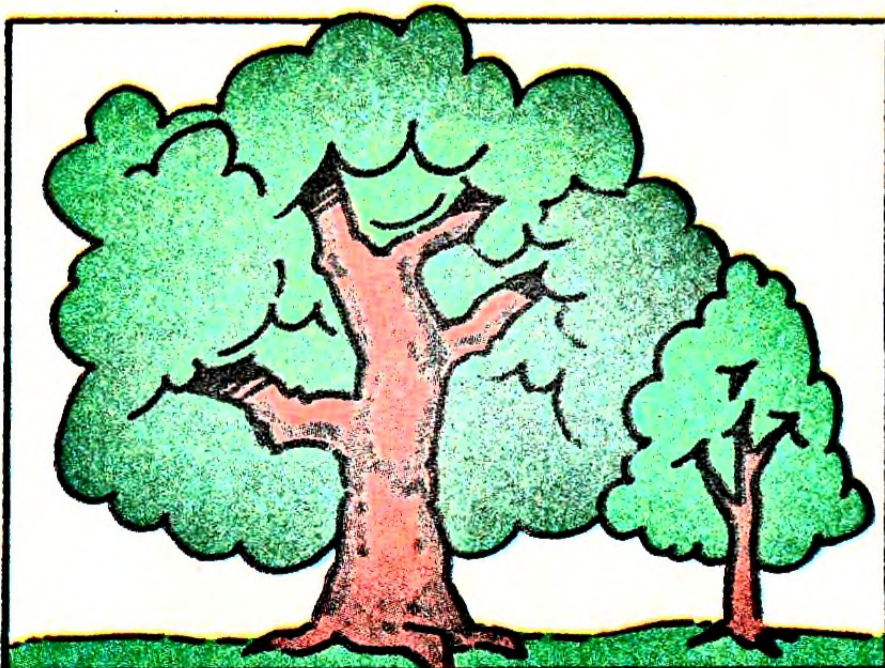
Банка і ...



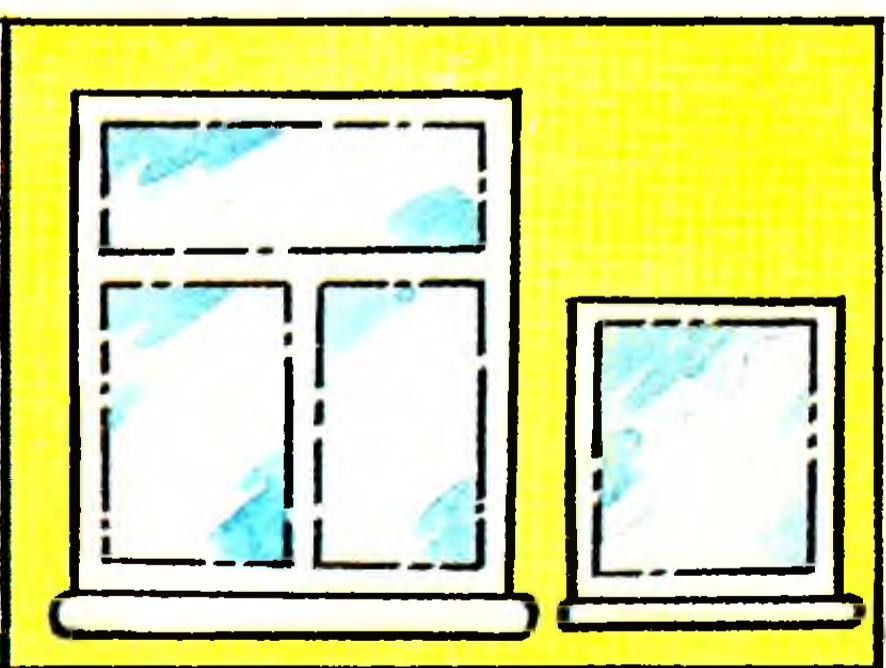
Яблуко і ...



Костюм і ...

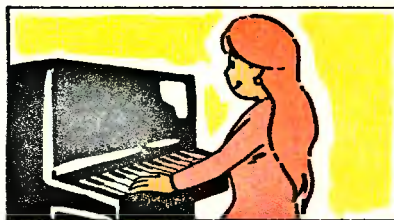


Дерево і ...



Вікно і ...

б) НАЗВА ПРОФЕСІЇ ВІД ІМЕННИКІВ ТА ДІСЛІВ
Хто вони?



Хто вона?



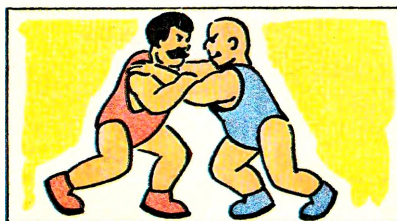
Хто він?



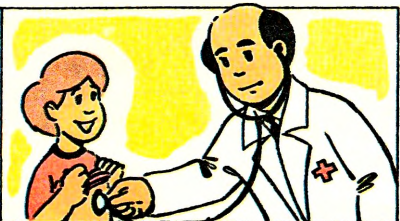
Хто він?



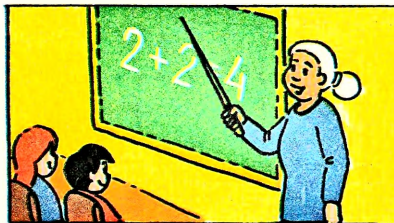
Хто він?



Хто вони?



Хто він?



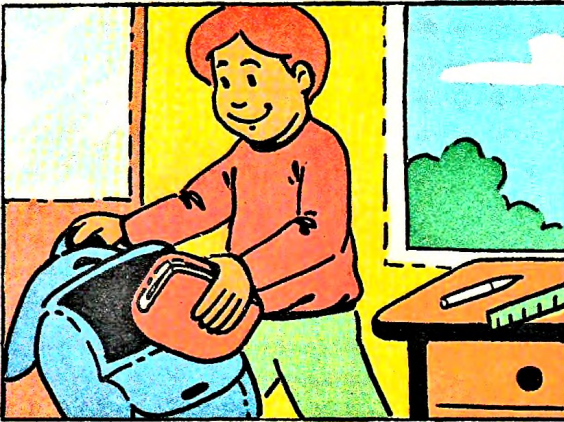
Хто вона?



Хто він?

в) УТВОРЕННЯ ДІЄСЛІВ ВІД ДІЄСЛІВ

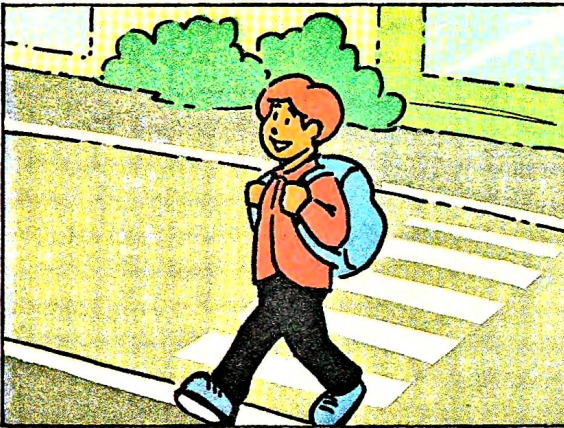
Скласти речення за малюнками, додаючи слова з коренем “ход” (ходити).



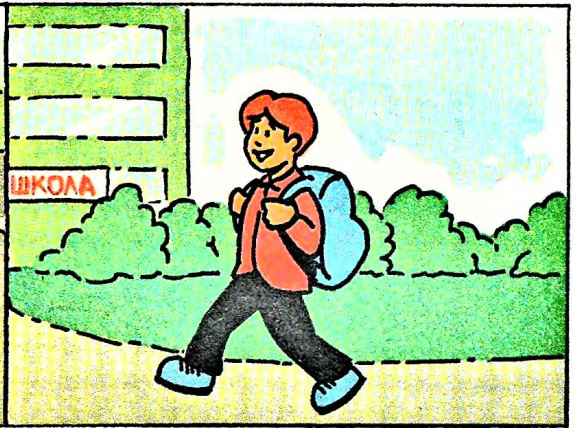
Вова ... по кімнаті, складаючи
шкільне приладдя



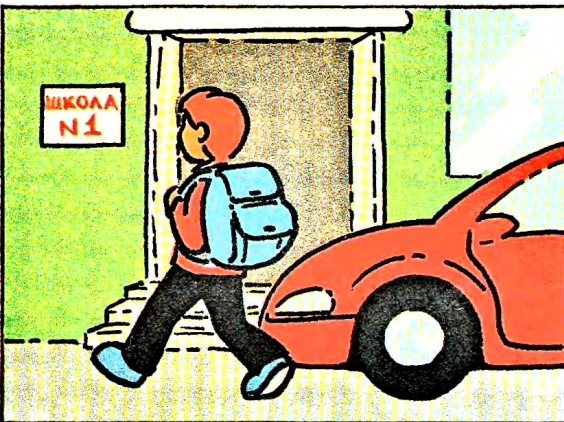
Вова ... з дому



Вова ... вулицю



Вова ... до школи

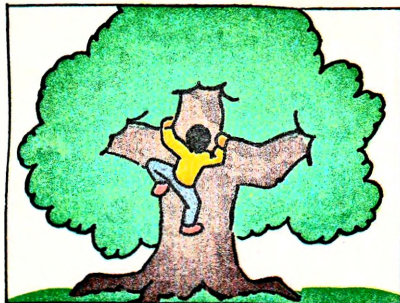


Вова ... машину

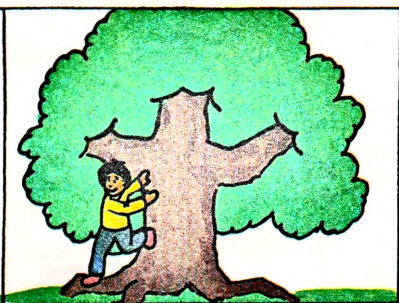


Вова ... у школу

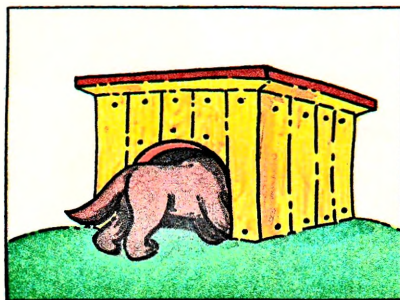
Скласти речення за малюнками, додаючи слова з коренем "ліз" (лізти).



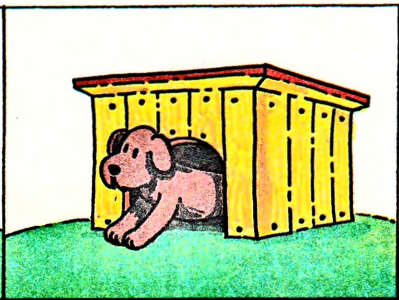
Хлопчик ... на дерево



Хлопчик ... з дерева



Собака ... у будку



Собака ... з будки

г) УТВОРЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ВІД ІМЕННИКІВ
(Див. стор. 59—60)

Які вони, зроблені з дерева (скла, шкіри)?

ОБСТЕЖЕННЯ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА ДИТИНИ



ОБСТЕЖЕННЯ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА

1. ОБСТЕЖЕННЯ ЧИТАННЯ ТА ПЕРЕКАЗУ

1) Прочитати та переказати оповідання (занотовуємо для себе помилки читання). Якщо дитина не може переказати, ставимо 2—3 питання, щоб з'ясувати, чи розуміє вона прочитане.

Біда

Спіткала солов'їну родину лиха година. Випало пташеня з гнізда. Пищить воно, бідне, плаче під деревом, а злетіти не може. А тато й мама голосять за ним, побиваються.

Прибігли зайчики на той плач. Хочуть зарадити біді, порятувати маленьке. Та до гніздечка не достануть. Що ж робити? Соловей і солов'їчка літають усе та тужать. І таки придумали зайчики-розумайчики. Той, у кого лапки найм'якші, узяв пташеня, а тоді поставали один одному на плечі. Зайчик-м'яколапчик і поклав солов'ятко в гніздечко.

Тато радий, мама рада. Дякують добрим зайчикам, не надякуються. Соловейко заспівав їм свою гарну-прегарну пісню. Зайчики слухали й милувалися солов'їним співом.

Д. Чередниченко

Де ночує водяна лілія

Росте на ставку біла квітка — водяна лілія. Росте у воді. Радісно розтуляє свої пелюсточки до сонця. Сідає на білу квітку метелик. Хочє переночувати, бо вже вечір наближається. А квітка йому й каже:

— Лети, метелику, шукай інші квітки, бо я лягаю на ніч спати під воду.

— Чому? — здивувався метелик.

— Бо в мене під водою м'яка постіль.

Склала біла лілія пелюсточки й тихо пішла спочивати під воду. А метелик полетів на берег.

Василь Сухомлинський

Рибалки

Сашко та Михась ловили рибу. Сашко спіймав ляща, а Михась — карася. Мама зварила з риби юшку. Дуже смачна була юшка.

2) Якщо учень не може прочитати оповідання, пропонуємо йому прочитати:

а) окремі друковані літери (які літери учень не зміг прочитати, пропонуємо послухати та показати їх):

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж
Зз	Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл		Мм
Нн	Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу		Фф
Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ	Ь	Юю		Яя

б) склади:

ох, ах, ух, ам, ус, ас, са, су, си, се,
со, пя, пю, се, сі, сьо, спа, сва, сту

в) слова:

МАК, БАК, СУП, СІК, КІТ;
КАША, КАСА, ЖАБА, КІШКА, ПОШТА;
КАВУН, КРАН, КРІТ, БРАТ, СТІЛ;
СТОЛИ, КРАНИ, КВІТКА, СТЕЖКА,
КАМІНЕЦЬ, ПАЛЕЦЬ, ІМ'Я, СІМ'Я, М'ЯЧ

г) речення:

МАМА КУПИЛА РИБУ.
МАША СПІВАЄ ПІСНЮ.
ДІТИ ІДУТЬ ДО ШКОЛИ.
У БЕРЕЗИ КУЧЕРЯВІ СЕРЕЖКИ.

а) СЛУХОВІ ДИКТАНТИ

2 клас (вересень)

Прийшла зима. Всюди пухнастий сніг. На дереві годівниці. Сашко і Василь годували птахів. Хлопчики сипали крихти, зерно. Діти люблять пташок. (20 слів).

Після канікул учні поспішають до школи. Вони приготували дарунки для класу. Сашко зібрав листівки про Карпати. Степан приніс колекцію значків про міста України. Оксана принесла канарку Тусю. (27 слів).

2 клас (квітень, травень) або 3 клас (вересень)

Весна

Прийшла весна. Наступили теплі дні. Дзюрчать веселі ручаї. Хлоп'ята й дівчата заховали ковзани, лижі. У лісі зацвів ряст. В гайок прилетіли шпаки. Зеленіє молоденька травичка. На полях почалася весняна сівба. Рівними рядками лягає у ріллю насіння. За тракторами поважно ходять граки. (42 слова).

Друзі

Захворів одного разу Сашко. До нього завітали Сергійко та Василь. Однокласники принесли домашнє завдання, цікаву книжку. Хлоп'ята допомогли Сашкові розв'язати задачу. Потім розповіли про шкільне життя. Василь читав смішинки. Хороші друзі у Сашка. Завжди допомагають один одному у важку хвилину. (42 слова).

Лісник

Лісник знає кожне дерево, кожну травинку. Для своїх зелених друзів він і лікар, і сторож.

Сам ліс також сторож. Він береже поля від засухи, захищає від злих вітрів. Його коріння не дає водяним потокам розмивати землю. Ліс зберігає кришталеву воду річок, джерел. Бережить ліси. (45 слів).

3 клас (грудень, січень)

Хліборобство — велика наука. Виникла ця наука ще в прадавні часи. Первісна людина використовувала в їжу дике колосся. З часом люди зрозуміли, що зернятка можна сіяти. Бо з кожної зернини новий колос виростає. Відтоді передають люди вміння рости хліб. Зараз навчилися захищати його від шкідників і стихійного лиха, вирощувати пшеницю, яка не боїться ні морозів, ні засухи. (56 слів).

3 клас (квітень, травень) або 4 клас (вересень)

Ластівки

Був теплий сонячний ранок. У відчинені двері до нашої кімнати залетіли дві ластівки. Покружляли і вилетіли. Потім з'являлися ще кілька разів. Дзвіночками розсипався їхній веселий щebet. У куточку кімнати ластівки зліпили гніздо. Там вони вивели пташенят. Ластівки дуже працьовиті й охайні. У їхньому гнізді завжди чистенько. У дзьобиках вони виносять сміття на подвір'я. Влітають до кімнати через відчинене вікно. (60 слів).

Ніч у степу

Був чудовий літній вечір. В небі сяяли зірки. Свіжий вітерець лоскотав обличчя. Ми йшли вузькою стежкою. До міста було ще далеко, і ми вирішили заночувати в степу. Вийшли на узлісся. Тут скошена трава. Ми влаштувалися біля копиці пахучого сіна. Було тихо. Тільки від степової річки чулося хлюпання води. Літня ніч коротка. Світанок розбудив нас. Ми поспішили в місто. (61 слово).

4 клас (грудень, січень)

Орел і кішка

За селом весело гралася кішка зі своїми кошенятками. Сонечко лагідно пригрівало, і маленька сім'я була дуже щаслива.

Раптом величезний степовий орел шугнув із високості і схопив одне кошеня. Та не встиг ще орел злетіти, як мати вже вчепилася в нього. Хижак кинув кошеня і зчепився зі старою кішкою. Закипіла битва. Орел шматував шкіру кішки. Але кішка не злякалася, міцно вчепилась в орла кігтями й перекусила йому праве крило. (71 слово).

4 клас (квітень, травень)

Калина

Стоїть при дорозі калина. Хто йде, той милується нею. Гарна вона кожної пори року. Навесні вбирається калина у смарагдове листя з білим мереживом квіток. Духмяні запашні квіти милують око. Згодом на місці суцвіть з'являться важкі кетяги, зарум'яняться.

А прийде осінь — не мине й калини, прибереже для неї найчарівніші барви. Навіть зима не насмілиться зірвати це чудове намисто. Обережно притрусить його сніжком, і стане воно цілющим. Так і стоїть калина, гостинно пригощає ягідками пташок і перехожих. (76 слів).

б) СКЛАДАННЯ ТА ЗАПИСУВАННЯ РЕЧЕНЬ З ДАНИХ СЛІВ (ДЕ ПОТРІБНО, ЗМІНИТИ ЗАКІНЧЕННЯ СЛІВ ТА ЇХ МІСЦЕ)

3—4 клас

1. Подарували, друзі, кришталева, ваза, Петрику.
 2. Петрик, дав, братик, різнокольорові, олівці.
 3. Петрик, у, цукор, купив, магазин.
 4. Петрик, з, яйце, яечню, любить.
 5. Петрик, цвяхи, забивав, молоток.
 6. Петрик, машина, любить, на, кататися.
-
1. Тато, шкіряний, Василь, подарував, м'яч.
 2. Василь, у, господарстві, бабуся, допомагає.
 3. Василь, шуба, шафа, повісив, у.
 4. Лежить, на, підручник, столі, сестра, моєї.
 5. Василь, дерево, обкопував, залізна, лопата.
-
1. Тетяні, мама, красиве, платтячко, подарувала.
 2. Мама, молочну, дала, кашу, немовля.
 3. Тетяна, воду, у, принесла, відро.
 4. Ваза, з, прозорий, кришталь, зроблена.
 5. Тетяна, з, борщ, телячим, зварила, м'ясо.

В) СКЛАДАННЯ ТА ЗАПИСУВАННЯ ОПОВІДАНЬ З ДАНИМИ СЛОВАМИ

(3—4 класи)

Літні канікули

Літо, тепла погода, довгі дні, дача, річка, човен, пляж, город, купатися, кататися, плавати, загартовуватися, допомагати, дідусь, бабуся, рибалити, лящ, карась.

Зимові канікули

Зима, мороз, багато снігу, зимові розваги, ковзани, лижі, санчата, святкові ялинки, дід Мороз, Снігуронька, подарунок, танцювали, співали, весело.

г) ЯКЩО УЧЕНЬ НЕ МОЖЕ ПИСАТИ ДИКТАНТ, ПРОПОНУЄМО ЙОМУ:

1. Записати під диктовку великі та малі літери, склади, слова, речення (див. стор. 95).

2. Списати слова та речення з рукописного тексту:

Мак, рак, сік, сол, жуки, клен, миска, шапка, журавель.

У білки пухнастий хвіст.

Лисиця заховалась у норі.

3. Списати слова та речення з друкованого тексту:

ЛЕВ, СІЛЬ, ЛОША, ВИДЕЛКА, ЦИБУЛЯ, КЛІТКА.

ЗАЄЦЬ НЕ МАЄ ДОМІВКИ.

У ВЕДМЕДЯ КОРОТКИЙ ХВІСТ.

Письмові роботи необхідно аналізувати, щоб визначити причину порушення письма (дисграфію): чи воно зумовлене фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення, чи загальним недорозвиненням мовлення (якого рівня?).

Схема аналізу письмових робіт додається.

Помилки, зумовлені порушенням фонематичного аналізу та синтезу					
Пропуски літер і складів	Перестановка літер і складів, зайві літери, склади	Окреме написання частин слів	Написання разом слів або їх частин	Відсутнє позначання кінця речення та його початку	
1. <i>л о и а</i> <i>гі_ля, пр_д_ві_в_ся</i>	—	—	—	—	
2. <i>є с</i> <i>в_лі_ш, роз_и_т_а_л_и</i>	<i>те_че ля_ці_в</i> <i>не че_т_е, дя_к_о</i>	<i>щ</i> <i>б</i> <i>В_лі_д_і і ду_т_</i> <i>до_ш_ко_л_и</i>	—	Часто починає нове речення з малої літери, але крапку в кінці речення ставить	

Помилки, зумовлені недорозвиненням графатичної будови мовлення (аграматизми)	Помилки, зумовлені недорозвиненням морфологічної структури слова (рука — рукиця, нога — ногиця, насторожуватися — присторожуватися)	Помилки, зумовлені схожістю написання літер (оптична дисграфія)		Помилки на правила правопису (згідно з програмою класу навчання учня)	Діагноз
		Заміна б — д, л — м, и — ш, п — т, и — у та інші	Дзеркальне написання окремих літер, слів		
1. —	—	—	—	На ненаго-лошену голосну	Дисграфія, зумовлена фонетико-фонематичним порушенням мовлення
2. <i>и</i> <i>метели-</i> <i>літають;</i> <i>в т</i> <i>знідні навісні;</i> <i>их</i> <i>на зелені</i> <i>листях</i>	—	<i>м</i> <i>вліви,</i> <i>з м</i> <i>сліва</i>	—	Велика літера, ненаголошена голосна	Дисграфія, зумовлена загальним недорозвиненням мовлення (3-го рівня)

Список використаної літератури

1. Логопедия / Под ред. Волковой Л. С. — М.: Просвещение. — 1989.
2. Основы теории и практики логопедии / Под ред. Левиной Р. Е. — М.: Просвещение. — 1968.
3. Собатович Е. Ф. Порушення мовленнєвого розвитку в дітей та шляхи їх корекції: Навчально-методичний посібник. — К.: ІСДО. — 1995.
4. Мастюкова Е. М. Лечебная педагогика. Ранний и дошкольный возраст. — М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС. — 1997.
5. Сапун Г. М. Збірник диктантів з української мови для початкових класів. — Тернопіль: Підручники і посібники. — 1996.
6. Чередниченко Д. Материнка. — К.: Освіта. — 1992.

ЗМІСТ

1. Вступ	3
2. Обстеження будови та моторики артикуляційного апарату	9
3. Обстеження фонематичної системи (сприймання, аналізу та синтезу, уявлення)	11
4. Обстеження вимовляння звуків та слів	18
5. Обстеження словника дитини	34
6. Обстеження граматичної будови мовлення	63
7. Обстеження читання та письма дитини	93

А.Я. МАЛЯРЧУК



видавництво
Літера

**ОБСТЕЖЕННЯ
МОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ**